

Broj 3, Godina II, 15. Siječnja 1992, Zagreb, Cijena 50 CRD

HRVATSKI VOJNIK

DOMOLJUBLJE I PROFESIONALIZAM

101/1

3. SATNIJA

Galeš
Ukročio
Bekir

Timur
Krunoslav

Čilim
Slobodan

Hrvatski
Božić

noć pos

Tuček Kresimir
Seljana Dario
Jelena Škrka
Blaženka Kraljević
Zastave
Borislav Čavdar
Purić

REPUBLIKA HRVATSKA
75. S. PETRINSKA VOJSKA

Poštovani
U ovim
bodaju
na domovinu, ali ča
bataljuna, što ste učir
Vama i vašim najmilijim
godinu.

Za blagdan Božića i Nove godine predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman, kao vrhovni zapovjednik Hrvatske vojske, primio je čestitke hrabrih branitelja Domovine: bojne Zrinskog, bojne Frankopana, jedinica artiljerije, vezista, tehničke službe, inženjerijske službe, Hrvatske ratne mornarice, Vojne Policije te pripadnika mnogih bataljuna, četa i vodova.

Ulme predsjednika Republike zahvaljujemo se svim braniteljima koji čvrsto stoje na braniku mira, hrabro braneći svaki pedal napadnute nam Domovine.

HRVATSKI VOJNIK

GLASILO
MINISTARSTVA
OBRANE
REPUBLIKE
HRVATSKE

Odgovorni
urednik:
Krunoslav Matešić

Uređuje kolegij uredništva
Ministarstvo obrane
Republike Hrvatske

Grafičko-tehničko uredjenje:
Grafičko-tehnička redakcija
Hrvatska tiskara KTS

Tisk: Hrvatska tiskara, Zagreb
Adresa uredništva:
Gajeva 30, Zagreb
Telefon/telefax: 451-852

Uplate na ŽIRO RAČUN
Ministarstvo obrane
Republike Hrvatske
30102-743-44476
S NAZNAKOM »ZA
HRVATSKI VOJNIK«

**PAD
ELITNOG
KORPUSA**

4-5

NA LINIJI RATIŠTA

reportaža s banijskog ratišta

6-9

**PONOSAN SAM NA
HRVATSKU VOJSKU**

razgovor s generalom Martinom
Špegeljom, glavnim inspektorom
HV

13-15

DOMOLJUBLJE PRIJE SVEGA

ustroj Hrvatske vojske

16-17

**ORUŽJE
ZALJEVSKOG
RATA**

28-29

**TOPLINSKE OČI
TENKA T-84**
termovizijski sustav za
obranu tenka

34-37

**SUSTAVI ZA
OBRANU
SLOBODNOG
NEBA**
protuzračna obrana

30-33

**JUGOARMIJSKI
JADI**

42-43

PAD ELITNOG KORPUSA

Elitni 32. korpus okupatorske Jugoslavenske armije smještene u Varaždinu za vrijeme kratkotrajnog, ali žestokog ratnog sukoba u sudaču s koncepcijom, strategijom i sveobuhvatnom organizacijom varaždinskog gradonačelnika mr. Stjepana Adanića, potpuno je slomljen i pregazišten od varaždinskih obrambenih snaga. Mr. Stjepan je Adanić od izbora za gradonačelnika 23. svibnja 1990. pa do 22. rujna 1991. tj. do kraja ratnih sukoba u Varaždinu nosio na svojim ledima najveći dio odgovornosti i pripreme obrane grada i općine. Od stvaranja izvršne vlasti u Varaždinu do ratne pobjede dug je, težak i odgovoran zadatak.

U ovom broju »Hrvatskog vojnika« objavljujemo dijelove »Ratnog dnevnika« Stjepana Adanica koji opisuju događaje koji su na izravan i presudan način utjecali na pad 32. korpusa JA.

Kronologija:

Sabota, 14. rujna 1991.

U 19.00 zove me predsjednik Republike dr. Franjo Tuđman i pita što se to događa u Varaždinu. Odgovaram predsjedniku da je JA počela s izazivanjima i na varaždinskom području te da s vremena na vrijeme otvara paljbu po gradu s ciljem da zastraši pučanstvo i izazove naše snage. U tom trenutku predsjednik dr. Franjo Tuđman izgovara mi presudne i povjesne riječi – »Adaniku, ne dopusti da vam pucaju po gradu, ne dopusti da vam uništavaju grad i lijepo Hrvatsko zagonje. Ako vas napadnu, krenite na njih i golim rukama«. Odgovaram da sam razumio poruku, te da su naše obrambene snage, iako slabije naoružane, spremne obraniti grad, te da ćemo biti u vezi do kraja ratnih sukoba radi primanja uputa i postupanja po njima.

Predsjednikove riječi jasno su nam dale do znanja što nam je činiti. Kako sam grad dobro pripremio za obranu, siguran sam da mogu ispuniti riječ danu predsjedniku. Nai-m, kao predsjednik kriznog štaba organizirao sam sve krizne štabove po mjesnim zadnjicama, organizirao i koordinirao rad i postupke odreda narodne zaštite, ZNG, policijske uprave, civilne zaštite, štaba za opskrbu, saniteta i ostalih struktura u općini. Moja koncepcija obrane dobro je funkcionalna i moglo se očekivati da će u pravo vrijeme dati i prave rezultate, ja sam u to danas, 14. rujna, uvjeren.

Nedjelja, 15. rujna 1991.

U 15.30 avioni neprijateljske JA bombardirali su varaždinski aerodrom, te uništili jedan i oštetili nekoliko zrakoplova poljoprivrednog zrakoplovstva iz Osijeka. U 16.00 skupljaju članove kriznog štaba u prostorijama Sumarije gdje usklajujem daljnje obrambene akcije ZNG i odreda NZ. Točno u 16.50 počeo je prvi izravni sukob u Varaždi-

Osvajanje varaždinskih vojarni JA prekretnica je rata u Hrvatskoj

tanka za juturnje sate, jer ne mogu pronaći lječnicu. Znao sam, ako je dovedem, loše će se provesti, te je nisam htio žrtvovati.

Ponedjeljak, 16. rujna 1991.

Cijelu tu noć i veči dio dana vodio sam intenzivne pregovore s generalom Trifunovićem da bi se održalo usmeno dogovorenje primirje. U tim trenucima bio sam jedino jamstvo da neće početi masovni napad na grad. Trudio sam se da primirje potraje što duže jer sam znao da je Trifunović u toj početnoj fazi rata u prednosti i da bi upravo sada mogao nanijeti najveće ljudske i materijalne štete ovom gradu. To primirje bilo je strateško, jer smo u međuvremenu konsolidirali obrambene snage i započeli s koncepcijom obrane elastičnog odgovora.

Utorak, 17. rujna 1991.

Prvi dio ratnih sukoba uspješno sam završio, a sad smo bili već spremni na veće obrambene operacije, osvježeni ljudima i naoružanjem koje je pristizalo iz raznih mjesta varaždinskog područja. U 19.00 iz vojarne »Jalkovečke žrtve« otvaraju vatru na naše snage. Na tu vatru ne odgovaramo. Snažni minobacački i tenkovski napad po gradu počinje iz vojarne »Kalnički partizani«, a u 19.40 počeo je i napad iz VBR-a tipa »Plamen«. Pet mina iz vojarne »Kalnički partizani« promašilo je toranj varaždinske vijećnice gdje sam se nalazio. Eksplozije su u krugu vijećnice, a jedna mina oštetila je krov. U 23.50 obilazim vojarnu »Kalnički partizani« i vidim kako iz nje gadaju most na Dravi, mjesto podjele oružja pristiglog iz Čakovca. Hitno mijenjam lokaciju. Naše su snage tijekom noći još žešće stisnule opkoljene vojarnu u gradu.

Srijeda, 18. rujna 1991.

U dva navrata, u 10.00 i 14.00 u gradskoj vijećnici primam strane novinare, te ih izvješćujem o trenutnom stanju u gradu. Poslijedne odlazim u posjet jedinicama NZ iz Kneginja, koje su imale zadatak zauzimanja vojnog skladišta na Banjščini. U 21.00 izvješćujem Ministarstvo obrane o stanju na varaždinskom ratištu. Razradujem daljnju strategiju. U 23.50 obilazim vojarnu »Jalkovečke žrtve«. Negdje oko ponoći sa štabom MUP-a i ZNG-a proučavam obrambene položaje.

Četvrtak, 19. rujna 1991.

U jedan sat poslije ponosni uspostavljam vezu sa zapovjedništvom 32. korpusa po dobitivoj obavijesti da general Trifunović želi razgovarati sa mnom. Dobivam dežurnog kojeg me ne želi spojiti s generalom, već kaže da general nije tu i da ćemo se čuti ujutro. Sumnjam da su generala izolirali. Oko 8.00 stupam u vezu s generalom Trifunovićem i dogovaram način preuzimanja vojarni i predaju korpusa. Oko 11.00 saznam da je

Orak su izgledale varaždinske stambene zgrade koje je granatama rušila JA

gospodin Cesarec potpisao nekakav dogovor s generalom Trifunovićem o vraćanju već napola osvojenih vojarni jugoslavenskoj okupatorskoj vojski. Zaustavljam taj loš pregovarački potec naredbom da se već gotovo osvojena vojarna »Jalkovečke žrtve« zauzme što je i u 14.00 učinjeno. To sam učinio stoga što sam i europskim promatračima u 11.00 u Gradskoj vijećnici rekao da je ta vojarna gotova u našim rukama, a oni su se s tom tvrdnjom složili te o tome obavijestili Zagreb i Haag. U 16.00 s europskim promatračima obilazim grad. Oko 17.00 zovem Trifunovića sa zahtjevom da dopusti posjet europskim promatračima vojarni »Kalnički partizani« i pukovniku Popovu. Trifunović kaže da Popov nije u vojarni te da nas ne može primiti. Oko 17.30 s europskim promatračima nadgledamo varaždinsko uzletište i vojarnu »Kalnički partizani«. Oko 23.00 zove me predsjednik Vlade dr. Gregurić i pita kako teće akcija u Varaždinu. Odgovaram da je sve pod kontrolom i da teće prema planu. Poručuje da postupamo onako kako sam se dogovorio sa zapovjednikom Glavnog stožera gospodinom Agotićem.

Petak, 20. rujna 1991.

U 01.00 predalo se veliko vojno skladište streličiva i eksploziva na Banjščini. U toku iste noći počela je evakuacija uskladištenog oružja i municije, te upućivanje na bojište širem Hrvatske. Tijekom noći imali smo sastanak u svezi sa stanjem spremnosti naših jedinica koje su bile okružile vojarnu »Kalnički partizani« i komandu 32. korpusa, uz pro-

žjem svoju koncepciju i strategiju zauzimanja vojarni iz kojih se, bez obzira na primjerje, stalno pucalo po gradu. Kako smo imali ljudje i odgovarajuće oružje, procjenio sam da je došlo vrijeme da se JA da ultimatum i da joj se ponudi miran izlazak iz grada bez oružja. Oko 20.00 zadnji put se savjetujem sa Žitnjakom, načelnikom policijske uprave; Matijačićem, zamjenikom načelnika, Ruklićem, zapovjednikom 104. brigade i Copom, zapovjednikom odreda narodne zaštite u svezi s mojoj koncepcijom. Nekako u isto vrijeme dok sam razgovarao s predsjednikom Vlade i predsjednikom Republike, gospodin Cesarec, Lacković i još neki odvojeno su razgovarali s Popovom o nekakvim taocima i premještanju pukovnika Popova, bez mog znanja. Bez imalo osjećaja za krutu stvarnost oni su pregovarali ne znajući da pukovnika Popov ne može biti premješten, a on to i ne želi. Ni s Trifunovićem nisu ništa bolje prošli. Ta njihova pregovaračka pustolovina, iako možda u dobroj namjeri, propala je, jer nisam pristao na tu nisku, ali i opasnu igru koja je omogućavala JA da ostane u Varaždinu.

Koncepcija i strategija ultimatuma uz pregovore, koju sam zastupao, na kraju je prihvaćena jer je jedino bila moguća u tim i takvim uvjetima. Bilo mi je jasno da cijelokupnu situaciju moram imati pod kontrolom, a nestasluke ljudi bez vojnog znanja suzbiti. U 22.00 imali smo sastanak kriznog štaba. Gospodin Cesarec i gospodin Horvat bili su protiv mojeg prijedloga za ultimatum vojski i govorili su da to nije u nadležnosti kriznog štaba. Čak su tražili konzensus političkih stranaka o mojoj prijedlogu. Zabavili su pritom da smo se već dogovorili o zauzimanju vojarni i samo smo čekali povoljan trenutak da se to izvrši. Također su zahtijevali da kao gradonačelnik nisam mogao dopustiti da se jedna uskladena akcija zauzavi. Većina članova ipak me podržala. Dogovorili smo se da će napad početi u 06.00, a ultimatum o predaji pročitat će netko iz kriznog štaba u 05.00. Procjenio sam, s obzirom na snagu naše obrane, da u slučaju neprihvaćanja ultimatuma o predaji JA nema nikakvih šansi, jer smo dobrom organizacijom uz pomoć okolnih općina (Čakovec, Ivanec, Novi Marof i Ludbreg) bili u takvoj poziciji da tu priliku nismo smjeli propustiti. Svi smo čekali odluku Trifunovića.

Nedjelja, 22. rujna 1991.

Točno u 05.00 pročitan je tekst ultimatuma generalu Trifunoviću. Trifunović tada naziva krizni štab i traži razgovor. Odlučio se predati, jer je i sam procjenio da nema smisla ići u sukob koji je već unaprijed izgubio. Tu se potvrdila moja procjena u cijelosti. U tom trenutku moj zadatak bio je završen, ali sam iz štaba i dalje pratilo tijek akcije i određivao tempo. Oko 09.00 obavijestio sam predsjednika Republike o ultimatumu i predaju okupatorske vojske. Obavijestio sam i dr. Gregurića i Agotića. U popodnevnim satima grad su napustili ostaci okupatorske vojske, koji su autobusima prebačeni u Srbiju. Varaždin je u tom trenutku dao Hrvatskoj: 63 tenka, 76 oklopnih vozila, 55 teških topova, 10 VBR-a, 26 minobacača, te veliku količinu streličiva i mina, a sve u vrijednosti oko 600 milijuna \$.

NA LINIJI RATIŠTA

Reporteri »Hrvatskog vojnika« proslavili su Božić na banijskoj fronti s braniteljima Hrvatske

Hodam usporeno blatinjavom stazom, pada snijeg. U susret mi dolazi visok četnik. Brada, duga kosa, maskirna uniforma i šubara... Panično izvlačim pištolj, repetiram i nišnim u njega... moji pratioci se bacaju na mene zaustavljajući me. Viču, nemoj, to je naš »Paraga!«

Budim se u znoju. Hoće li ikada prestati taj ružni san. Hoće li mi ikada nešto povjerovati da sam to zaista doživio na Baniji? U nastavku priče upoznajem se s »Paragom« koji na šubari zaista ima šahovnicu. Razlozi zbog kojih izgleda kao četnik nisu za iznošenje u javnosti.

Prekrasno! Sunčano jutro na Badnjak.

Mali kombi već se kotrlja od Zagreba prema Sisku. Želja nam je provesti Badnjak i božićnu noć na samom ratištu. Nosimo vojnicima novi broj lista, razne darove, a posebno ono što su izričito tražili — krunice.

Putem dobro hrvatarno radio 101. Čudim se kako rock-glazba dobro pristaje uz uniforme hrvatske vojske. Divan je osjećaj da sudjeluješ u stvaranju novog imidža, nečega što nisu »narodnjaci«. Samo da neki pametnjaković ne prenese mentalitet JNA na nas u nedostatku boljih ideja.

Odmahujemo ljudima uz cestu. Svi, osobito djeca, radošno pozdravljaju znakom »Victoria«. Što se više približavamo ratištu sve više osjećamo kako smo tim ljudima potrebiti. Na pamet mi padaju riječi Miroslava Krleže iz njegovih »Ratnih dnevnika«:

»Ovu našu jednu, napačenu Hrvatsku trebala bi kola hitne pomoći prenijeti u nosilici nekamo daleko odavde da se odmori, ispava i oporavi od svega...«

Stari Fric napisao je to još prije više desetljeća. Hoće li doći kraj svemu tome?

Prolazimo pokraj raskrižja za Petrinji. Kolega priča o ljudima koji su u početku rata tu znali skrenuti i naći se u Petrinji.

Naravno, postoji i priča o četnicima koji zalutaju opljačkanim automobilom ravno u ruke našima. Izraz lica za-

latalih, kada vide krivu oznaku na kapu patrole koja ih zaustavlja, spada već u crni humor.

Sisak

Sve je mirno. Nebo je sivo, valjda tako mora biti blizu ratišta. Na ulicama jedva možeš vidjeti civila. Ljudi više ne pozdravljaju, ovdje je vojska svakodnevice. U zapovjedništvu nas dočekuje simpatična skupina iz banijskog kulturno-informativnog centra. Dečki, a i cure, s velikom su energijom uspjeli izdati već četvrti broj »Hrvatskog vojnika«, najboljeg regionalnog vojnog lista u Hrvatskoj.

Zale nam se kako im je neko »mrknuo« telefax, zatekli smo ih baš u pripremi pretragе uredu ne bi li našli počinitelje. Razgovaramo o nedovoljnoj brizi za ratnu promidžbu. Vesele nas optužbe TV Beograda za »fašističku propagandu«. Oni osim SANU, TVBG, Yu-ambasada i vezā po svijetu, imaju najmanje sedamsto ljudi u propagandnoj službi KOS-a, a naši infor-

mativni i antipropagandni uspjesi zapravo su proizvod pojedinih entuzijasta i četničke gluposti.

Pripravljamo plan obilaska jedinica. Pridružuju nam se Mladen i Željko koji će nas štititi od samih naših vojnika, jer na ratištu važe posebna pravila za kretanje.

Letovanić

Posjet Letovaniću imao je neke sentimentalne uzroke. Zagrebačke jedinice koje su tamo smještene imaju fantastične ratne uspjehe, osobito u rušenju agresorskih zrakoplova. Mladen nam priča sve što zna o tim izvanrednim uspjesima, a mi se smješkamo jer sve teorije o zagrebačkoj neglibljivosti padaju u vodu na terenu.

Mrak. No, ne obični, gradski mrak. Tko nije doživio zimsku, oblačnu noć, negdje na selu bez osvjetljenja, taj ne zna što je pravi mrak. Mi smo bili ti što ne znaju za pravi mrak, a baš takav

Ponoćka na ratištu — hrvatski vojnik čuva našu baštinu

Hrabra četa oko prve hrvatske ratne jele

nas je dočekao u Letovaniću, garniran čestim rafalima i detonacijama.

Izbezumljenost na našim licima smrivali su dečki iz Siska tješći nas kako se to samo proslavlja Božić. S kiselim smiješkom kažem da nema frke, ne bojimo se mi ničega... Izlazimo iz vozila, odjednom rafal iz automatske puške, metar od nas. Bacamo se na tlo vičući zajedno: »Ne dajte Hrvatsku, ako i poginemo!!!... Ne dogada se ništa, očito se neko šalio. Pratioci nas dozivaju, ustajemo i prilazimo im. Sreća naša da je mrak.

Zapovjedništvo jedne od jedinica prima nas u maloj kućici. Unutra hladno kao i vani, nema struje ni vode, sjedamo na neoblanjanu klupu. Gledamo sumnjičavo njihova vesela lica usred ove siromašne atmosfere. Jesu li to razmaženi Zagrepčani? U kutu mračne sobe, potpuno nadrealistički — kompjutor.

— Radi na generator — objašnjavaju domaćini.

Razgovarali smo dugo. Iznose nam niz velikih i malih problema, ljute se na ovakvu i onakvu organizaciju.

No, cim i mi zabrinuto zavrtimo glavama, odmah spremno kažu kako ne-

ma mesta panici jer su se za rješenje problema pobrinuli sami. Poslije smo se smijali komentirajući kako je Hrvatima u naravi da se žale i ljute, iako su problem već odavno riješili sami.

Na kraju smo ustanovili da ne možemo na položaj jer nemamo odgovarajuće vozilo. Zapovjednici koriste situaciju i dugo nam pričaju o ratnim uspjehima kojih su zaista zadivljujući.

Uz tridesetak srušenih zrakoplova nad Letovanićem vezana je i priča o mojojem prijatelju, strijelcu na protuzrakoplovu. Nazovimo ga Marko. Marko je u civilu profesionalni snimatelj. Pokušali smo ga prekomandirati kod nas, u redakciju, gdje može puno pomoci svojom stručnošću. Naredba je bila sročena, potpisana i poslana, Marka smo očekivali svaki dan. Odjednom, usred noći, zazvoni telefon kod mene u stanu. Marko se javlja s ratišta, praznim prstima ubacuje kovanice u telefonski aparat, i poručuje mi da mu ne pada na pamet odlazak od svojih suboraca. Priča mi kako je upravo njegova baterija nedavno oborila agresorski MIG. Onako u snu odgovaram mu kako je sve to u redu i lijepo, ali ne bi li bilo bolje da se bavi vlastitim poslom i tako pomogne... Ni čuti! Ne napuštam dečke!

Sjećam se kako je paničario kada je dobio poziv, a sada sasvim drugi čovjek; ratnik, branitelj domovine bez obzira na žrtvu. Svi smo mi puno ozbiljniji i zreliji nego što to možemo zamisliti u udobnosti naših gradskih stanova.

U povratku iz Letovanića mrak nam se čini još gušćim. Već je blizu deset sati i pucnji postaju sve brojniji, pravimo se hladnokrvni. Još jedna blamaža bila bi previše. Bliži se Božić. Vozeći se pričamo o arapskim kršćanima u Libanonu i Palestini koji su u ovakvoj atmosferi dočekivali Božić desetljećima. Ne daj nam, Bože, nijihove sudbine — s uzdanom završavamo razgovor.

Ceste i putovi prepuni su hrvatskih vojnika koji autostopiraju. Vodimo dvojicu s nama prema njihovoj jedinici. Pričaju nam kako se zapravo vraćaju od kuće gdje su bili na uobičajenom jednodnevnom »dopustu«. Tako se okupaju, operu uniformu i obave još neke »muške potrebe«. Sada mi je jasno zašto zidovi naših vojarni nisu izlijepljeni golim ljetopiscima, a moral je ipak visok.

Ipak na položaju

Zapovjedništvo 2. čete brigade »Ban Tomo Bakač« u nešto je većoj kući ne-

go Zagrepčani. No, kuća je svejedno bez struje i sličnih civilizacijskih blagodati. Tek nam tu objašnjavaju da je tijekom dana bilo napada na Sisak i da je pogodeno nešto u vezi sa strujom.

Iznimno ljubazni zapovjednici ne mogu se nikako sporazumjeti s nama, jesmo li novinari ili službena delegacija. Na kraju nas predstavljaju svima kao dečke iz Zagreba

Idemo u obilazak. Zapovjednik nam ležerno objašnjava kako sada iz treće linije prelazimo u drugu, a nakon toga ćemo u prvu liniju. Hladnokrvno se smješkamo kao da svaki dan nekoliko puta šećemo po prvoj liniji.

Hodam po zaledenu tlu. Odjednom se sjetim TV-reportaža, što ako nagažim na kakvu „paštetu“ ili „klikušu“. Oprezno gazim zapovjedniku u korak, on valja zna teren. Netremice buljeći u tlo, začujem jak „Stoj!“. Glavom, još uvijek pognutom, naletim u zapovjednikova leda...

— Tko ide? Lozinka!

Zapovjednik istupa i sreduje stvar sa stražarem.

— Ovo je odjeljenje u pričuvi — objašnjava nam zapovjednik dok ulazimo u prostoriju. — Dečki su spremni da u svakom trenutku priskoče i ojačaju liniju ratišta na bilo kojem dijelu.

Pridružujemo se dečkima koji nam s ponosom pokazuju okičeni božićni bor. Umjesto svjetlucavih kuglica, jelka je okičena raznom pješadijskom municijom i konfetima napravljenima od jugoslavenskih dinara.

Primamljen bogatom trpezom zamalo prekrših post, ali me vojak pokraj mene strogo pogleda te skrušeno posagnem za čašom soka umjesto za komadom sočne svinjetine.

— Ove kolače i meso donijeli su naši susjedi civili, a u Sisku su žene kuhalje i pekli baš namjenski za prvu i drugu liniju — objašnjavaju nam dečki.

Razgovaramo o svim njihovim potrebama i problemima. Ističu kako ovome nedostaje džemper, onome rukavice ili čarape. Raspitujemo se za funkciranje sustava popune i kažu da djeluje vrlo dobro, ali ponekad sporo, osobito kada se radi o nabavi manjeg broja potrebne opreme.

Odlučujemo zato da uspostavimo mali stožer, tzv. stožerčić pri redakciji gdje ćemo skupljati opremu i odjeću. S obzirom na to da su naši reporteri često po terenu, možemo borcima zaista izravno u ruke dati ono što im treba. Dečki nam ne daju da odemo dok zajednički ne otpjevamo gromkim glasovima „Zovi, samo zovi.“

Nadam se da su nas čuli prijeko.

Sjedamo u vozilo i krećemo na ratište. Meni je to prvi put i osjećam se malo nelagodno. Naravno, pravim se hladnokrvan. Odasvud rafali i pojedinačni pučnjevi, ali nitko se ne obazire

na njih, osim mene. Zapovjednik objašnjava da se dečki noćas malo jače vesele, ali da strešaća vatra ne izaziva neprijatelja, pa se ne moram bojati.

— Tko se boji? Ja se ne bojam! — kaže drhtavim, ali odlučnim glasom.

Prolazimo kraj crkvice u Mošćenici. Ljudi su svugdje oko nje zapalili svjeće u spomen prvom Božiću na kojemu neće biti ponoćne mise. Prvome takvome Božiću u posljednjih tko zna koliko stoljeća. Cesta postaje slična švicarskom siru, vozilo poskakuje. Zapovjednik odmahuje rukom i ležerno kaže: — Ah, to su krateri od minobacača, ništa strašno.

Jedinica nas dočekuje radosno znaјući da ćemo ostati s njima sve do Božića. Očekujem hladne rovove i prizore iz filma „Apokalipsa danas“, ali uvođe nas u urednu kućicu, osvijetljenu elektrikom.

— Jesmo li mi na prvoj liniji ili smo zalutali? — pitam zapovjednika potiho. Smije se i objašnjava mi da je položaj iza kuće, a četnici na sto i pedeset metara, no i sâm se čudi što struje u cijelom Sisku ima samo na prvoj liniji. — Pa neka sad kažu da nam vojska nije dobro opremljena! — šale se sami vojnici ne želeći odati tajnu odakle im struja. Vode me da pogledam položaj. Ti prizori već su sličniji onome što sam očekivao. Puškarnice i oružje „na go-to... Preko nišana vidi se šuma u kojoj su četnički položaji.

Odjednom iz daljine začujem: — Ustaše! Ustaše! Klat ćemo vas ustaše, majku vam...

— Počeli su s finim psihološkim ratom — zaključuje jedan ratnik. Smijemo se. Borci pričaju da četnici pone-

Hrvatski Božić 1991. — oskvrnuta crkva u Mošćenici, 25. 12. 1991. u 0.30 sati

kad znaju preko zvučnika pustiti lavez pasa misleći valjda da će se naši prepasti. Specijalni rat na primitivan i glup način, poput dnevnika RTB ili filma o generalu Špegelju...

Pola sata prije pola noći svi smo sjedili za stolom na kojemu je bila okićena jela, a i bogata trpeza. U kutu je bio upaljen televizor. Vani, na jakoj zimi, čuvali su nas dečki dežurni na položajima. Božićna idila. Počelo je odjednom. Iz daljine se začuo tutanj i cijela se kuća zatrešla. Pozelenio sam u licu, iz Siska...

ali borci nisu ni za tren prekidali žestoku raspravu o sudbini nekog čovjeka koji se odjednom vratio na posao u Željezaru iako je bio nekoliko mjeseci na drugoj strani...

Tutnjava postade sve jača i brojnija. — Čestitaju nam Božić — sa smiješkom će zapovjednik.

— Hoćeš čuti kako je vani? — pita i već me vuče tako da nisam stigao piti kada odavde polazi prvi tramvaj za Zagreb. Vani mrak postaje prožet bljeskovima.

— Moram na WC — obavještavam zapovjednika o svojoj sljedećoj akciji.

— Ja ću obići malo dečke na položaju, sad bi se mogli pojaviti njihovi izviđači i grupice za provokaciju, znaš — kaže zapovjednik i ode.

— Samo vi dajte... — slabašno ću ja. Izabirem povećano stablo i krećem u akciju oslobadanja unutrašnjeg pritiska. Odjednom užasan prasak. Zemlja drhti. Prošlo je manje od pola sekunde koliko mi je trebalo da se nadem u kući. Dečki unutra još uvijek raspravljaju o problemima u Željezari, potpuno su hladnokrvni prema detonacijama oko njih. Pokušavam gledati televiziju ne bih li zaboravio gdje sam, no prijenos polnoćke iz Rima s dodatkom detonacija izazvao mi je samo osjećaj mučnine.

— Eto ti ga na. Opća opasnost u Sisku! — nekako razočarano jedan junak pokaže na TV. Činilo mi se da tek u trenutku tv-obavijesti o opasnosti oni postaju svjesni detonacija. Nastavljuju priču o nekakvom Jovi što je autom upao u rupu od granate kad je bježao iz Siska...

Počeo sam se plašiti što će biti ako oni prijeko krenu u pješački napad? Hoće li naši i dalje pričati o Jovi?

Jako sam se varao. U prostoriju ulazi jedan od dežurnih. U sekundi zavlada grobna tišina. Dežurni samo kimne glavom i svi, kao jedan, ustaju. Odasvud izrana razno pješačko oružje. Za manje od pola minute svi su borci iz topline kuće izašli na položaj. Idem za njima već dobro ohraben njihovim raznim moralom. Zapovjednik objašnjava kako je primjećena grupica četnika na rubu šume. Ostajemo zgurenici u nekih vreća spremni da se uključimo u pomoć našima ako zatreba, iako mi se čini da samo smetamo. — A što je sa streljivom? — pitam. — Popuna je već duže vrijeme izvršna. Evo vidiš, imao sam problema s nekim novacima. Ljutili su se što, navodno, imaju malo streljiva kada idu na položaj. Ja bih im onda dao cijeli sanduk. Naravno, vratili bi se iz borbe a da sanduk ne bi ni dirnuli. Jer četnika nema nikada puno u grupi, a ako vas je još desetak na položaju, eliminirate ih s deset metaka svaki — sigurno će zapovjednik.

Buka minobacača bila je sve jača. U akciju na Sisak krenuli su i veći kalibri. Čudim se sebi, više uopće ne osjećam strah, pogotovo ne paniku. Razumno osluškujem i već „stručno“ procjenjujem kalibre po zvuku. Prene me snažan prasak iz blizine.

— Aha, počeli su — kaže jedan od ratnika.

— Tko je to počeo? — pitam ja.

— „Sandžaklje“. Tu su negdje. Imaju sulude topove i kada oni počnu uzvraćati četnici zaista postaju ugroženi — smješka se on.

Ne pitam ništa dalje, navikavam se na ovaj rat, iz prve ruke.

Napad četničkog „pješaštva“ odbijen je već prvim rafalima. Ipak, preporučuju nam da odemo. Uskačemo u vozilo i vraćamo se prema Sisku. Opasnost nije ništa manja, ali čini se da smo prestali razmišljati dojucerašnjim mjerilima straha. Sjedim naprijed i buljeći u bijelu traku pokušavam pomoći kolegi da vozi sredinom. Osim potpunog mračka tu je i gusta magla. Vozimo bolje nego po Zagrebu, bez zezanje.

Zastajemo kraj crkvice, jer nam se čini da je netko u njoj. Ulazimo i tek iznutra vidimo goleme rupe na njezinu svetom tijelu. Netko je sve svjeće izvana unutra tako da je izgledalo kako ima ljudi. Pražna i ranjena odjednom mi se učini puna, da li od sjena mnogobrojnih svjeća?

— Puna je andela, najsvetija crkva na svijetu — prošapćem za sebe.

Ratnička šutnja i dug trenutak mira, dok smo sjedili na klupama u crkvi, naučio me te božićne hrvatske noći, sve što sam htio znati o životu.

Natrag u Zagreb, ali sada s osjećajem da nam ovdje nije jedini dom.

LEO KATUNARIĆ

Ovaj je borac dočekao božićno jutro na položaju

Sljedeći Božić — u slobodi

ZAŠTO JE SRBIJA PRISTALA NA PRIMIRJE?

Neovisno od toga hoće li borbe u Hrvatskoj ponovo eskalirati ili će primirje opstati, za Hrvatsku je od čvornog značaja sama činjenica da je Srbija pristala na primirje i dolazak mirovnih snaga Ujedinjenih naroda pod uvjetima koji njoj politički ne odgovaraju, koji su, dapače, suprotni srpskim maksimalističkim i rezervnim političkim ciljevima. Naime, dolazak mirovnih snaga na krizna područja podrazumijeva odlazak agresorske vojske iz tih dijelova Hrvatske, kao i razoružanje takozvanih kninskih, okučanskih ili vukovarskih »teritorijalaca«. Koliko je takvo rješenje težak udarac pobunjenicima, svjedoči i reakcija Milana Babića, njihova šefa, koji se čudi nad time što posebni izaslanik UN Cyrus Vance s njime nije htio razgovorati, i koji kaže da je neprihvatljiv dolazak mirovnih snaga Ujedinjenih naroda na krizna područja, odnosno na područje što ga kontroliraju Babić i njegov slavonski dvojnik po funkciji i zločinima Goran Hadžić. Srpska je vlada odmah reagirala na takvo Babićevo ponašanje, napadajući Kninjane zato što ugrozavaju primirje. Beograd se dakle prvi put od početka rata distancirao od Knina na najvišoj političkoj razini. To upućuje na to da je Beograd svjestan kako je, bez obzira na pojedine dobivene bitke, izgubio rat, kako se Hrvatska definitivno uspjela izvući ispod njegova patronata, a da pritom neće — neovisno od trenutnih osvajanja — izgubiti bilo koji dio svojeg područja.

Hrvatska je rat vodila i dobivala na dvije razine: diplomatskoj i vojnoj. Vještima i strpljivim pregovaranjem, dr. Franjo Tuđman uspio je poslije devet godina obnoviti punu, neosporenu hrvatsku državnost i tako stvoriti preduvjet za prekid vatre. S druge pak strane, Hrvatska vojska nije dopustila

da neprijatelj, prije naših diplomatskih uspjeha, zauzme Hrvatsku, obori našu legitimnu vlast i nasilno nas zadrži u Jugoslaviji. Dapače, svojim posljednjim pobjedama (osobito u Slavoniji i Lici) HV je dokazala neprijatelju da je okupacija Hrvatske nemoguća, da su žrtve mnogo veće od procijenjenih i da rat, čak i kad bi JA potpuno iskoristila svoje strateške ešalone (sve dalekometne raketne sustave) ne može završiti njihovom pobjedom.

Situacija na bojištima je stoga diktirala tijek posljednjih, za Hrvatsku do sad najuspješnijih pregovora. U normalnim ratnim uvjetima među dvjema zemljama (u ovom slučaju Hrvatskom i Srbijom) razumljivo je da i diplomatski i vojni argumenti imaju podjednaku težinu.

Međutim, činjenica da je Hrvatska vojska svojim uspjesima i svojom snagom odredila značaj pregovora o miru u konkretnom slučaju ima iznimno veliku važnost.

Prema mišljenju mnogih naših vojnih stručnjaka, Jugoslavenska je armija prije početka općeg sukoba (dakle početkom rujna prošle godine) bila tehnološki stotinu puta jača od hrvatskih postrojbi. Četiri mjeseca kasnije, stotinu puta slabija hrvatska vojska, spada među one čimbenike koji određuju uvjete pregovora u miru. Bitno je dakle uočiti da je za svega četiri mjeseca Hrvatska vojska postala dovoljno snažna da bi djelatno zapriječila agresorske planove i da bi Srbiji zaprijetila potpunim vojnim porazom ili, u najgorjem slučaju, dugogodišnjim ratom bez pobjednika, koji Srbija teže podnosi od Hrvatske, s obzirom na bolju strukturu ostatka hrvatskog gospodarstva, ali i na neusporedivu veću pomoć što Hrvatska dobiva iz inozemstva (ta će pomoći, s priznanjem RH kao subjekta međunarodnog prava, postati još većom.)

Samo sedam mjeseci kasnije Republika ima vrlo snažnu vojsku. Hrvatska je mornarica danas ne samo kadrovski nego i tehnološki nadmoćna neprijatelju, pa zato se treba čuditi što u vrijeme opće ofenzive prije primirja JA nije pokušala ponovno blokirati hrvatske luke. Više ih nema čime blokirati. Hrvatsko ratno zrakoplovstvo danas je stvarnost, iako ne smijemo detaljno govoriti o tom redu naše vojske. Hrvatska posjeduje djelokrtno oružje s kojim može, bude li potrebno, gadati Novi Sad i Beograd, o čemu je posvjedočio i gospodin Manolić u razgovoru za Nedjeljnu Dalmaciju. Hrvatsko se topništvo sve više približava tehničkim mogućnostima neprijateljskog topništva, o čemu svjedoči narastuća panika u Kninu, Benkovcu i Obrovcu, kao i činjenica da je Vojnički platio za novogodišnje razara-

nje Karlovca. U pješaštvu smo od samog početka bili nadmoćni, a veliki uspjesi na zapadnoslavonskoj fronti, dijelovima istočnoslavonskog bojišta (Đivoš, Baranja, povrat dijela Ernestinova) govore kako je HV kadra izvoditi i velike združene operacije te suprostavljati se masovnom pokretu neprijateljskog oklopa.

Takvo narastanje Hrvatske vojske (što ga je kapetan fregate Domazet bio najavio još u početku listopada) iznenadilo je neprijatelja i poremetilo sve njegove planove. Što je, međutim, utjecalo na povijesno doista jedinstvenu činjenicu da je dvadesetak tisuća policijaca i gardista dragovoljaca za samo pola godine preraslo u suvremenu, discipliniranu i solidno naoružanu vojnu silu, koja se može adekvatno suprostaviti trećoj najjačoj komunističkoj armiji u Europi?

Tri su razloga tako brzog nastanka Hrvatske vojske. Kao prvo, poslije agresije na Sloveniju, koja je označila i kraj bilo kakve Jugoslavije, mnogo najcenjenijih časnika JA prešlo je na našu stranu. Jugoslavenska armija, osim generala Kadijevića i ratnog zločinca generala Mladića, u ovom trenutku ne raspolaže ni s jednim oficirom koji bi se po svojim vojničkim sposobnostima mogao mjeriti s generalima Tusom, Špegeljem, Stipetićem, Agotićem ili s brigadirima Gorinšekom i Jezerićem (posebno je važno istaknuti da je jedan Slovenac a drugi Srbin). Otkako je Hrvatska srednog rujna blokirala vojarne i otvoreno rekla tko je naš pravi protivnik u ovom ratu, na našu je stranu prešlo i mnogo vrijednih nižih časnika, neovisno od nacionalne pripadnosti.

Naša časnica nadmoćnost osobito je izražena u mornarici. Admirali Letica i Grubišić bili su dugo godina, uz admirala Šimića, kojeg je ubio KOS stožernici JRM — njihovim prelaskom u HRM, kao i stupanjem admirala Ercega i Morellia na pravu stranu, JRM je ostala bez jednog uglednog admirala. Činjenica da je već umirovljen admiral Kandić (umirovljen zato što nije htio ratovati protiv Hrvatske) ipak imenovan komandantom Pomorske vojne oblasti Kumbor, govorí o nedostatku časnika u redovima Jugoslavenske ratne mornarice.

Drugi ključni čimbenik stvaranja velike i uspješne Hrvatske vojske jest visok moral naših vojnika. Ovo nipošto nije tek propagandna fraza. Jer, borac

u uniformi Hrvatske vojske gotovo šest mjeseci sučeljavao se s nedostatkom streljiva, s lošom organizacijom obrane (koja je poboljšana tek u listopadu), s lošom prehranom, sa slabim i neu Jednačenim naoružanjem...

Naši su vojnici, neovisno od svih tih objektivnih slabosti, uspjeli — uz ne prevelike gubitke — održati velik dio

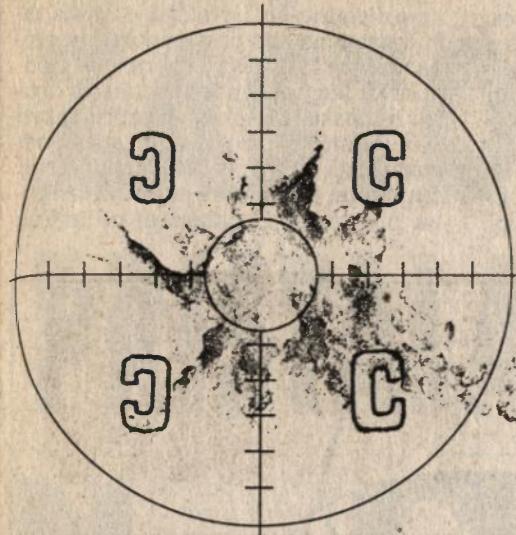
kom djelatnošću. Hrvatska je vojska tako izgradena kao posve apolitična vojna ustanova, što je čvorna razlika u odnosu na Jugoslavensku armiju. I s druge, hrvatske vojničke strane, na takvo je ponašanje naših političara stigao odgovarajući odgovor. Nijedan hrvatski časnik (ne racunajući nesretnu iznimku pukovnika Dedakovića) ne mijesha

linije fronte protiv neusporedivo bolje opremljenog i organiziranog neprijatelja. Treba, stoga, imati razumijevanja i za pojedine ekscese, za pojedina napuštanja bojišta i prepustanja tehničkih sredstava neprijatelju. Takvi su izgredi, u krajnjoj liniji, ipak rijetke iznimke u odnosu na većinu onih koji su se u neljudskim uvjetima, uz potpunu tehnološku inferiornost, suprostavljali postrojbama JA.

Treći glavni faktor izrastanja hrvatskih obrambenih snaga u snažnu i organiziranu armiju jest političkog značaja. Hrvatska je politika dopustila časnicičkom zboru da ravna našom vojskom bez ikakvih političkih ograničenja. Posve je nevažno kakvu političku prošlost ima neki od hrvatskih časnika ili vojnika. Svi su oni za republički vrh, punopravni pripadnici Hrvatske vojske, koji ugled stječu samo svojim poнаšanjem na bojištu, a nipošto političke ili materijalne privilegije.

DAVOR BUTKOVIC

PODLA NAMJERA

Što se krije iza barbarskog napada JNA na europske promatrače?

Hoće li nakon rušenja helikoptera Europske promatračke misije i pogibije petorice promatrača zbivanja u Hrvatskoj i oko nje bitno promjeniti?

Reakcije na taj događaj u Europi i svijetu upravo upućuju na taj zaključak. Stoviše, nakon tog čina okupatorske vojske mnogošto upućuje na to da više ništa neće biti isto.

Helikopter je oboren 7. siječnja 1992. Zapovjednika Ratnog vazduhoplovstva gen. Zvonimira Jurjevića najprije su stavili »pod nadzor«, a već 8. siječnja saznajemo neslužbeno da je u pritvoru. Osmog siječnja 1992. dogodilo se, međutim, nešto daleko važnije. Savezni sekretar za odbranu, general armije Veljko Kadijević, podnosi ostavku »zbog zdravstvenih razloga«. Tjedan dana prije toliko očekivanog međunarodnog priznanja Republike Hrvatske postaje očito da su sukobi u vojnem vrhu dosegli vrhunac. Pronose se čak i vijesti o udaru u tom vrhu. Čini se da tvrdnja da u JNA postoje »tvrdci« i »meka« struja nisu bila samo naklapanja. Sada će Kadijevićevu dužnost obnašati svima nam dobro znani Blagoje Adžić, načelnik tzv. Generalštaba okupacijske vojske. Taj frustrirani general postaje prvi čovjek srboarmade dan nakon tragičnog događaja. Kakve će posljedice izazvati Adžićev dolazak to čemo tek vidjeti, no, čini se da je rušenjem helikoptera dobro uzdrmana i

sama beogradска čaršija. To nam u prvom redu naznačuje vrlo dugi vrijeme koje joj je trebalo za službeno priopćenje o spomenutom dogadaju. Istodobno, naglašavan je i raskol između Miloševića i njegovih pijuna u samozvanim krajinama, posebno kninskim zubarom Babićem.

Dok Srbija i jugoarmija tek postaju svjesne kakvu su političku glupost napravile napadom na europske promatrače, svijet, a posebice Europa, reagirali su gromoglasno. U mnogim izvješćima televizijskih i novinskih kuća vijest dana je upravo tragedija nedaleko od Varaždina.

Što je to Srbija htjela postići rušenjem helikoptera pitanje je koje nam se neizbjježno nameće. Ona se mogla nadati ovim posljedicama, koje bi, naravno, da je uspjela u svojim namjerama, bile štetne, a možda i kobne za Hrvatsku: najvjerojatnije je čaršija željela po tko zna koji put kršenjem odredaba dogovorenih u dosad najdužem, petnaestom po redu primirju, odgoditi dolazak plavih kaciga na privremeno okupirana područja Republike Hrvatske.

Računali su i na to da će među europskim promatračima zavladati strah koji će ih udaljiti od opasnih područja kako više nitko ne bi imao uvid u zlodjela koja se tamo čine. Podla namjera im je mogla biti, uz pretpostavku da su bila uništena oba helikoptera kako je sigurno bilo i predviđeno, optužiti Hrvatsku za to nedjelo. Najpodlijala srpska zamisao možda je bila vezana za šefa zračnih barbara jugoarmije generala

Jurjevića, koji je, vjerovali ili ne, Hrvat. Je li Srbija stvarno toliko suludo naivna i misli da će svijet povjerovati da je njezin general, koji je samo po imenu Hrvat, po-

kušao stvoriti utoru s hrvatskom vojskom i na taj način kompromitirati »nevin« JNA. Ona smjejuje generala Hrvata, dok istodobno zapovjednik bihaćkog aerodroma Bajić, naravno Srbin, koji je, pretpostavljam, osobno kontaktirao s pilotom lovca presestra i odredio mu borbeni zadatak nije ni spomenut. I na kraju, Armija je čišća za još jednoga, makar formalno Hrvata, pa je proces potpune srbizacije Armije pri kraju.

Izravno izrečena osuda UN i Europe dokazuju da je i čin rušenja helikoptera s promatračima Europske zajednice bio još jedan u nizu neuspjelih poteza Srbije. Pokušavajući spasiti još ono što se spasiti može, aktualna srpska politika pada u agoniju i radi sve besmislenije i nerazumljivije poteze. Nastojeći nanijeti štetu Hrvatskoj ustvari sebi zadaje zadnje i konačne smrtonosne udarce.

TOMISLAV LACKOVIĆ

PONOSAN SAM NA HRVATSKE VOJSKE

Glavni inspektor trupa, general Martin Špegelj, govori o nastanku i razvoju Hrvatske vojske, o tome zašto je Glavni stožer bolji od Generalštaba SFRJ, o dolasku plavih kaciga i povlačenju četnika iz Hrvatske

— Gospodine Špegelj, prije tri dana potpisano je 15. po redu primirje koje ovaj put i agresor djelomično poštuje. Nastavljaju se samo sporadični incidenti. Vjerujete li da će primirje potrajati?

• Trebalo je očekivati da će se incidenti nastaviti i mislim da će ih biti još dugo. Ja u ovo, 15. po redu primirje, vjerujem, bez obzira na to što svi upozoravaju na stanicu oprez. U primirje vjerujem iz dva razloga. Prvi je taj što je hrvatska obrana toliko ojačala, učvrstila položaje, a na nekim frontama postigla i izvanredne ofenzivne rezultate. Agresor je ocijenio da ne može tako lako obračunati s našom obranom kako je u početku mislio. Hrvatska vojska je organizacijski, kadrovski i materijalno toliko ojačala da se neprijatelj uplašio ofenzivnih djelovanja Hrvatske vojske.

Drugi razlog što vjerujem u trajnost primirja jest taj što se međunarodna zajednica napokon i doista zauzela da zaustavi rat u bivšoj Jugoslaviji i de facto prizna nezavisnost Hrvatske.

MARCO JURČ

— Kome, u vojnom pogledu, više odgovara primirje? Hrvatskoj vojski ili napadaču?

● Primirje više odgovara nama, jer mi rat i nismo započeli, Hrvatska se brani, pa je zanima mir. Ali primirje itekako odgovara i napadaču. Jugoslavenska vojska pokušava naći bilo kakvu zajednicu od ostataka Jugoslavije gdje bi ona pronašla svoje mjesto. Srbija je za nju preuzak okvir.

— Bili ste na promociji Zbora narodne garde u Zagrebu 15. svibnja. Prošli mjesec obišli ste gotovo sva ratišta u Hrvatskoj. Jeste li zadovoljni razvojem Hrvatske vojske?

● Kad smo u svibnju promovirali Zbor narodne garde, kojom sam i ja imao čast zapovijedati, već smo imali jaku oružanu silu u okviru MUP-a. Bar u onom pješačkom smislu. Ubrzo je počeo bespoštan rat i prema onome kako je išla agresija na Hrvatsku, još se brže razvijala Hrvatska vojska. Za šest ili sedam mjeseci ni jedna vojska u svijetu nije se tako brzo stvorila i konsolidirala. Od malih policijskih postaja stvorena je vojska sastavljena od korpusa, brigada, bataljuna i različitih rodova i vidova. To je velik uspjeh, bez obzira što se na bojištu nešto može i kritizirati. Ponosan sam na Hrvatsku vojsku koja je dostaona svakog poštovanja.

— Ako je tzv. JNA prije rata bila »četvrta vojna sila u Europi«, kako se govorilo, gdje onda smjestiti Hrvatsku vojsku koja se oduprla takvoj sili i počela je potiskivati?

● Ne znam, ne mogu o tome govoriti, a tzv. JNA, ma kakva ona siла bila, mi ćemo je poraziti i istjerati iz Hrvatske.

— Nadgledali ste mnoga ratišta u Hrvatskoj. Kakve dojmove donosite s terena, s prve linije fronte?

● Zadatak je Glavne inspekcije u ratu da utvrđuje učinkovitost vojske na bojištu s obzirom na način predlažemo Vrhovnom zapovjedništvu, Stožeru i Ministarstvu nove mјere kako bi se Hrvatska vojska izgradivala, a istodobno bila efikasnija na bojištu. Moram reći da je brzina rasta Hrvatske vojske imala iznimno pozitivan odraz na bojištu. Brz razvoj vojske nosio je i sporadične negativnosti u zapovjedništvu.

jedanu, djelomičnu nedisciplinu i neposluh, a sve je to više bilo odraz nepoznavanja vojnog ustrojstva i odraz brzog stvaranja vojske, nego što je to odraz psihičke i moralne nestabilnosti naših boraca. Dapače, ona je vrlo dobra i na visokoj razini. Uostalom, to je i bila jedna od glavnih osnova na kojoj je izgrađena Hrvatska vojska.

— Stvaraju se svi vidovi i rodovi Hrvatske vojske. Neprijateljski zrakoplovi sve rijede lete iznad Hrvatske. Što je s hrvatskim zrakoplovstvom?

● Hrvatsko zrakoplovstvo u svom taktičkom, operativnom i koncepcijском stvaranju je vidljivo. Ja ga osjećam. U tehničkom smislu to je jednostavno nemoguće s obzirom na iznimno visoku cijenu zrakoplova. Mi bismo brzo

MARKO JURIC

ovladali svim tim sustavima ako bi to financijski mogli podnijeti.

Zbog toga se pripremamo kadrovske, taktičke, tehničke i nastojimo koliko možemo, servisirati i opsluživati. Pa, Bože moj, kad budemo mogli, tad ćemo ih i nabaviti. Za sada, u području zrakoplovstva radimo na protuudarima po agresorovim zrakoplovima sa zemlje.

— Hrvatsku ratnu mornaricu možemo razvijati. Tu ne bi smjelo biti nikakvih zapreka?

● S obzirom na tradiciju, na naš Jadran, naše otoke i na ljudе koje tamo imamo, a i na plovila koja su zarobljena, Hrvatsku ratnu mornaricu mi već osjećamo. Već sad nadgledamo gotovo cijeli Jadran, a uskoro ćemo razriješiti i Vis i Lastovo tako da će Hrvatsko more biti prvo oslobođeno od agresora.

— Kad ste spomenuli ljudski čimbenik, možete li usporediti kvalitetu Glavnog stožera Hrvatske vojske u odnosu na vojna znanja i ratne vještine Generalštaba okupatorske vojske. Mi imamo generala Tusa, Leticu, Grubišića, Agotića, a tu ste i Vi i mnogi drugi časnici?

● To je teško, gotovo nemoguće usporediti. Međutim, zapovijedanje na razini Glavnog stožera, u operativnim zonama, u najvećem dijelu brigada mnogo je bolje nego kod agresora, a to se može argumentirati nizom primjera.

Agresor je, s obzirom na tehničku nadmoć, mislio da će našu vojsku i policiju zbrisati za nekoliko dana ili tjedana, ali nisu računali da poznaju taktiku, na to bi svaka mislili, na svenarodni otpor koji je upravo u Hrvatskoj došao do punog izražaja. Uopće, zanemarili su ljudski faktor, izgubili su orientaciju i zato će izgubiti i rat. Njihova komanda naredivala je jedno, na fronti se dogadalo drugo i došlo je do raskoraka između ratnih ciljeva i onoga što se događalo. Bio je to i razlog što su se pojedini zapovjednici odmetali, stvarali vlastite vojske i dolazio je do kaosa u njihovim redovima. Mi smo taj kaos uočili i dobro iskoristili na nizu bojišta. Potpuno odgovorno tvrdim na oni ne mogu uspostaviti, sinkronizaciju topničkog, pješačkog, tenkovskog i zrakoplovnog djelovanja, jer je njihovo zapovijedanje razbijeno od vrha do dna. Pored tzv. JNA tu su četništvo, srpska garda, neki drugi paravojni sastavi i milicije, teritorijalna obrana i druge privatne vojske koje su zasebne skupine i često jedna druga ne priznaju. Jedna je »revolucionarnija« od druge, bolja ili lošija, i dolazi do medusobnog neslaganja, a zapravo i ne može biti drugačije bez jednog zapovjedništva i ako nastave rat protiv nas, to ćemo znati iskoristiti.

— U izvještajima beogradskih medija može se primijetiti panika u agresorovim redovima?

● To je točno. Rezervisti iz Srbije i Vojvodine poslije nekoliko neuspjeha ili većih poraza utvrđuju da je taj rat za njih besciljan, ne donosi ništa osim smrti i stradanja. Cijele brigade, imamo takve podatke, vraćaju se u Šumadiju do Kragujevca, Niša ili Zaječara i tako se komitski skrivaju da ne bi pali u ruke vojnoj policiji. U zadnje

vrijeme to je vrlo izraženo u Vojvodini, iako je agresor u prve borbe redove bezobzirno slao Hrvate i Madare, a iza njih postavljao četnike i tako ih dovodio u bezizlazan položaj i do velikih gubitaka. No, to su ljudi prozreli i masovno bježe s bojišta. I to je jedan od razloga što zapovijedanje kod agresora ne može biti sinkronizirano i efikasno, a s druge strane kod nas se svakim danom osjeća porast uskladenosti i uspješnosti u zapovijedanju, od Glavnog stožera do najnižih zapovjednika.

— Jugovojska u Hrvatskoj doživjava sveopći poraz. Što se dalje od njih može očekivati? Možda akcije u Bosni i Hercegovini, izgredi na Kosovu ili možda u Makedoniji?

● Ne bih htio biti prorok, ali mislim da se poslije debakla koji su ovdje doživjeli i poslije poraza politike čiji su oni bili instrument, mislim da se neće usuditi upadati u još veće teškoće i biti odgurani na marginu budućeg evropskog dogadanja. Upravo to bi se moglo dogoditi Srbiji bude li i dalje inzistirala na ratu, agresiji i većinskom pravu. General Tus je izjavio da bi zasad bilo dobro da se rat, budući da je počeo u Hrvatskoj, ovdje i završi, da se ne otvara južna fronta ni bilo koja druga.

Srbija je napala Hrvatsku tvrdeći da ona s tim nema veze, a borbu je vodila savezna vojska. Bilo je to dobro smislen plan jer su tako mogli oprati ruke u slučaju poraza i krivnju prebaciti na vojsku. Zbog toga vojska i nastoji od ostatka Jugoslavije stvoriti nekakav savez država koji bi se zvao Jugoslavija ili bilo kako drugi, u kojem bi se ona udomila. Rekao sam već da je Srbija preuzak okvir za bivšu JNA, a i politički je nepodobna da je primi. Zbog toga im ne odgovara otvaranje južnog bojišta ni gradiški rat u Bosni i Hercegovini.

Srbija dakle tvrdi da ni u što nije upletena, a s druge strane i JNA kaže »Nećemo ni mi biti krivi za mogući gradanski rat u BiH ili na južnoj fronti«, iako je svakom jasno tko je kriv za rat. Rat u BiH ili otvaranje južnog ratišta ni namene bi odgovaralo, a Srbiju bi to bacilo na koljena. Međutim, odgovaralo bi nam da dode do uvažavanja samopredjeljenja tih naroda u Herceg-Bosni, Makedoniji, na Kosovu, u Sandžaku, pa i u Vojvodini.

Ne mislim da je stvar završena »antibirokratskom revolucijom« i time što je Srbija prisvojila

pravo nad prijašnjim sastavnim elementima federacije. Ti se narođi moraju pitati kako će i gdje ostvariti svoju slobodu. Tamo stvari ni izdaleka nisu završene.

— Opasnost od mogućeg sukoba najveća je u Bosni i Hercegovini. Stanje je zapravo vrlo kritično, a tamo je velika koncentracija ratne tehnike i oružja. Savezna vojska ni u kom slučaju nije na strani Muslimana i Hrvata?

● Ako bi izazvali taj sukob, oni bi ga izgubili i na teritoriju Bosne i Hercegovine bez obzira na to što oni sad imaju više oružja. Znate što? Kad se počne braniti gol život i vlastita kuća, onda se oružje lako nade. Istina, više je žrtava, ali kad se dode do oružja, rat se neće izgubiti tako lako. Problemi u Bosni su veliki, ali su premostivi. U slučaju

MARKO MARKOVIĆ

da dode do srpske dominacije, izbio bi gradanski rat koji bi federalna vojska opet izgubila. Samo bolestan mozak može računati da raketama, dalekomernim topovima i svom tehničkom silom neko može natjerati na ropstvo.

— Vjerujete li da će se dolaskom »plavih šljemova« sve jedinice federalne vojske povući s privremenom okupiranim teritorijem Hrvatske?

● Apsolutno. One su to dužne i po dogovoru koji su potpisale. Kako na neki teritorij dolaze međunarodne snage JA i sve paravojne jedinice se povlače. Ukoliko to ne učine, svi dogovori padaju u vodu i tad bi nastupio neki drugi scenario Ujedinjenih naroda.

— Može se pretpostaviti, a to njihove vode izjavljuju, da će neke četničke jedinice ili neki drugi srpski teroristički sastavi ipak pružati otpor?

● Može Babić izjavljivati što hoće, ali je projekt Ujedinjenih naroda vrlo jasan. Kako oni dolaze, sve paravojne snage se povlače i nastupa civilna vlast hrvatske države. Mi smo jasno rekli da svakako nije okrvavio ruke može ostati na tom teritoriju. Pružanje otpora značilo bi nastavak napada i nastavak srpske osvajačke politike i rata. Mi smo jasno rekli da ne ma nikakvih pogodbi oko hrvatskog teritorija, a sad su jasni i Ujedinjeni narodi i Evropska zajednica. Sve oružane snage, vojska, četnici tzv. teritorijalna obrana, razne policije i ostali, izvlače se s teritorija Hrvatske i uspostavlja se pravni poredak Republike Hrvatske.

— Dopustite nam, ali teško nam je povjerovati da će Srbija u svu svoju propagandu, megalomaniju i osvajačke ambicije tako olako pristati na povlačenje. Mogu li se ipak očekivati borbe na Baniji i oko Knina?

● Ne bih rekao, odnosno želim vjerovati da će biti razumni i smanjiti svoje apetite. Srbija je danas najveća u svojoj povijesti, i da su pametni, time bi bili presretni. Tzv. »antibirokratskom revolucionom« dobili su Vojvodinu. Konačno, vi ste spomenuli da su u sklopu Srbije i područja s Bugarima koja bi joj mogla biti teret. Iz svega rečenog, a i rasporedom vojne sile, slijedi da Srbija mora biti zadovoljna onime što ima, jer i drugdje vjerojatno ima »račundžija« i kroatča karata koji crtaju drukčije granice.

Moguće je da oni koji su postali hajduci i krvoloci ponegdje izazovu ili pojedinačno napadnu plave šljemove. Međutim, vjerujem da ozbiljnijeg napada i sukoba s plavim kacigama neće biti. Bilo bi to besmisleno za Srbiju i Jugoslavensku vojsku, a o tome što će ciniti Srbu u Hrvatskoj i kako će se ponati, odlučuje se u Beogradu.

— Uskoro dakle očekujemo plave kacige i konačan mir u Hrvatskoj. Bar što se tiče većih vojnih pothvata?

● Očekujem da bi »plavi šljemovi« mogli doći do kraja siječnja. Početak same operacije neće teći tako brzo, ali u svemu se radi o kratkim rokovima. Povlačenje okupatora treba pažljivo pripremati da bi se uspostavila civilna vlast Republike Hrvatske. Jer ako ide dobro, onda je to i brzo.

MARKO MARKOVIĆ

DOMOLJUBLJE PRIJE SVEGA

Organizacijski, Hrvatska je vojska primjer suvremene evropske armije

Hrvatska je vojska nedavno počela s obukom prvog nařata novaka. Zato smo potkraj prošle godine u prvom nastavnom centru za njihovu obuku o budućoj organizaciji i služenju Hrvatske vojske razgovarali s Bekirom Dedićem, pomoćnikom ministra obrane, general-bojnikom Josipom Ignacom iz Glavnog stožera i zapovjednikom Centra Durom Ivanovićem.

Do kraja 1991. pozvat ćemo sve mladiće koji će uskoro napuniti 27 godina a dosad iz bilo kojih razloga nisu odslužili vojsku, kako ne bi istekao predviđeni zakonski rok za njihovo pozivanje. Oni će prema novom Zakonu o obrani vojni rok služiti 10 mjeseci, a za sve koji zbog tzv. prigovora savjesti ne žele nositi oružje moguće je i civilno služenje, ali pet mjeseci duže. Osim njih, počeli smo pozivati i dosluženike, mladiće koji su u bivšoj JNA odslužili

manje od osam mjeseci, dok ćemo ostale odmah uvrstiti u pričuvni sastav, kaže Dedić.

Razmišljamo o mogućnosti da u budućnosti radi racionalizacije još skratimo vojni rok na obaveznih šest mjeseci obuke, a da se preostala četiri mjeseca pomalo odsluži na vojnim vježbama u sljedećih pet godina nakon izlaska iz

vojske, dodaje general Ignac uz napomenu da će u tom slučaju trebati mijenjati Zakon. Razmatra se i ideja da se studenti i prije služenja vojnog roka uključe u neku vrstu vojničke obuke. Ali ne po nekadašnjim zastarjelim metodama, već na neki moderniji i mladima zanimljiviji način. U tom slučaju studenti bi svake godine prošli 10 do 15 dana takve vojne obuke kako bi do kraja fakulteta naučili sva osnovna vojnička znanja, tako da se u slučaju potrebe još za vrijeme školovanja mogu normalno uključiti u vojne jedinice. Naravno, takva obuka bi im se priznавala u vojni rok, za razliku od nekoliko prijašnjih generacija koje su nakon prve godine studija usred ljeta »odgulile« obaveznih 15 dana obuke i nakon toga, unatoč raznim obećanjima, morali odslužiti sav vojni rok.

Nakon prvoga predviđeno je da se uskoro za obuku novaka organizira još nekoliko posebnih centara širom Hrvatske kako bi vojnici vojni rok služili što je moguće bliže svojim mjestima za razliku od JNA gdje su, primjerice, Makedonce namjerno slali u Sloveniju, i obratno, opravdavajući to nekim širenjem bratstva i jedinstva. Osim što će i vojnici biti puno zadovoljniji, time će se poprilično smanjiti prilično veliki troškovi, a jedinice će biti učinkovitije na terenu koji dobro poznaju. Takvo teritorijalno načelo služenja u Hrvatskoj vojsci neće vrijediti samo za neke specijalne jedinice kakve mora imati svaka vojska. Njihova će se obuka, zbog posebne skupe opreme i instruktora, ipak morati organizirati na jednome mjestu. Planirano je i da ostali centri budu dvonamjenski da bi se u

»Pozor« umjesto »mirno«

U privremenom Vježbovniku Hrvatske vojske su određene i uglavnom nove zapovijedi. Primjerice, zapovijed »Mirno!« zamjenio je »Pozor!«, a »Na mjestu voljno!« — »Odmor!« Najmanje omiljenu zapovijed »Ostav!« zamjenio je »Odstop!«, a »Naprijed marš!« — »Naprijed stupaj!« Dio zapovijedi koje su se koristile u bivšoj JNA ostao je nepromijenjen i u Hrvatskoj vojski. Nedavno su, kaže brigadir Đuro Ivanović, zapovjednik prvog Nastavnog centra za obuku novaka, određeni i novi službeni nazivi jedinica kako bi se izbjeglo da, primjerice, neki istu jedinicu nazivaju četa, a drugi satnija. (ž. b.)

njima osim novaka mogao uvježbavati i pričuvni sastav.

Na posebnim tečajevima već se osposobljavaju i novi časnici kako bi u svom radu koristili najbolja iskustva zapadnoevropskih vojski. Općenito je, kaže naši sugovornici, iz Hrvatske vojske izbačena bilo kakva ideologija i stranačko organiziranje uobičajeno u bivšoj JNA, a naglasak je na vrhunskom profesionalizmu i osposobljenosti.

Mnoge hrvatske mladiće koji nisu odslužili vojsku a sada su sa svojim jedinicama već mjesecima na nekom od ratišta zanimat će hoće li i oni morati odslužiti Hrvatsku vojsku ili će im se priznati »ratno služenje«. Svima koji su pozvani ili su se dobivojno prijavili svojim sekretarijatima narodne obrane i nakon toga u Hrvatskoj vojsci provedli najmanje deset mjeseci priznat ćemo odslužen vojni rok, dok će ostali morati na dosluženje, napominje De-

dić. To jedino ne važi za razne skupine koje su tko zna od koga organizirane, na svoju ruku, neregularnim putem, otiše na bojišta.

Od generala Ignaca dozajemo da će i Hrvatska vojska imati sva tri vida: kopnenu vojsku, mornaricu i zrakoplovstvo, pa će se za svaki od njih, kada bude potrebnih uvjeta, osnovati posebni centri za obuku. Novac će se rasporedivati prije svega u skladu s potrebljama i mogućnostima, a koliko to bude moguće, poštivat će se i njihove želje.

Posao nekadašnjih velikih regрутinskih centara, kakav je bio primjerice zagrebački u Branimirovoj ulici, koji su zauzimali velike kompleksne zgrade, već su preuzele nove komisije za novačenje koje će cijeli posao obavljati puno jednostavnije i ekonomičnije, objašnjava Bekir Dedić. One će uz pomoć civilnih lječnika ocjenjivati sposobnost za služenje vojnog roka, ali i za pričuvni sastav. Umjesto nekadašnjih specijalnih i skupih vojnih lječničkih ekipa, to danas rade lječnici u redovnim zdravstvenim ustanovama. Na osnovi njihova nalaza komisija će donijeti konačnu ocjenu: sposoban, nesposoban ili privremeno nesposoban, dok je ograničena sposobnost, s kojom se puno manipuliralo, ukinuta.

U pratnji časnika Ivana Strmečkog obišli smo prvi Centar za obuku novaka Hrvatske vojske i najvažnija mesta koja već prvi dan posjete svi novaci.

Prvo smo, po običaju, skrenuli kod »brice« koji će i ubuduće imati dosta posla, jer ni Hrvatska vojska, iako možda ne toliko rigorozna kao bivša JNA, neće dopušтатi predugu kosu i neuredan izgled. Ali najveću gužvu zatekli smo u servisu za oblaćenje gdje je grupa novaka, među kojima su po obi-

bivše pravilnike, što ipak neće utjecati na vojničku efikasnost. Časnici će se vojacima, naravno i obratno, obraćati s »gospodine«, a isključena je bilo kakva mogućnost maltretiranja, naglašava general Ignac.

Novake će posebno zanimati znatno izmijenjen dnevni raspored obuke. Vježbotno će se, dozajemo, ukinuti ne osobito omiljena jutarnja gimnastika. Ali to ne znači da će vojnici zakržljati.

Štoviše, vježbanja će biti i više nego dosad, ali u primjerene vrijeme i na drugi način, tako da vojnicima ubuduće neće ostajati ružna uspomena na jutarnja smrzavanja kada su još sneni od toplog kreveta, radi nekog navodnog čeličenja zdravlja, morali goli do pojasa izigravati klaunove.

Nadalje, vojnici će, kaže general Ignac, slobodno vrijeme potpuno provo-

Nakon svršetka rata vjerojatno će svi vojnici, zahvaljujući teritorijalnom načelu služenja, moći preko vikenda kućama, dok će u vojarnama ostati samo nužna rezerva. Tako će biti zadovoljni i vojnici i njihove obitelji.

Kako bi hrvatski vojnici, s druge strane, bili maksimalno spremni za sve postavljene zadatke, ujutro je predviđeno šest sati obuke, a nakon ručka i odmora još četiri sata. Nekome će se učiniti da je to previše, ali slične sisteme provode i poznate evropske i američke vojske, a to je i najbolji način da se pripreme za borbu i rat koji još uviđek bjesni Hrvatskom. Navečer će ponovno biti slobodni pa će nakon rata moći i svakodnevno u civilnoj odjeći izaći iz vojarne, ali će se morati vratiti do 22 sata.

U vojarnama u prvo vrijeme, zbog tehničkih problema, neće biti svećeni-

NIKSA ANTONINI

čaju bili najglasniji Dalmatinci, upravo preuzimala opremu i u šali mjerkala novu uniformu zadovoljna njezinim »američkim« izgledom. Zbog odbojnosti prema bivšim SMB uniformama, svi dobivaju nove maskirne sa službenim oznakama Hrvatske vojske, te nove pojaseve i kape s hrvatskim grbom. Radi štednje (novac je ipak potrebniji za naoružanje) još će se neko vrijeme koristiti i dio u preuzetim vojarnama zatećene kvalitetne jugoarmijske opreme, prije svega čarape, potkape, džemperi ili čizme.

Nakon novih činova i nove uniforme

Nedavno je predsjednik Republike dr. Franjo Tuđman donio posebnu Uredbu o činovima, njihovoj dodjeli, promaknućima u viši čin, te prevodenju i odorama pripadnika oružanih snaga Republike Hrvatske kojom su propisani novi činovi Hrvatske vojske (objavili smo ih u prošloime broju). Vojnici, gardisti i dočasnici nosit će ih ušivene na nadlakticama odore, a časnici na podlakticama, ali se neće ušivati na sadašnje maskirne uniforme, već na redovne uniforme Hrvatske vojske koje će se uskoro predstaviti javnosti. U Ministarstvu obrane kažu da na njihovoj izradbi, koristeći bogata iskustva suvremenih evropskih vojski, radi poseban tim stručnjaka, pa vjerujemo da će biti puno ljepeši i funkcionalnije od onih u JNA.

Umjesto nekadašnjeg omraženog Pravila službe, u Hrvatskoj vojsci su ta pitanja zasad regulirana privremenim Službovnikom, a pri kraju je i izradba privremenog Vježbovnika. »U njih je ugradeno puno više kulture nego u

diti po svom izboru, a ne kao u bivšoj JNA, kad su se nerijetko »odmarali« skupljajući lišće ili čisteći vojarnu. Spavat će sat duže nego ranije, nedjelje i praznici bit će im potpuno slobodni za odlaske u grad, crkvu, kućama i slično.

ŽELJKO BUKŠA

NARODNA ZAŠTITA - ČIMBENIK OBRANE

Po novom ustrojstvu oružanih snaga Republike Hrvatske, što ga promovira Zakon o obrani, Narodna zaštita, osnovana u lipnju ove godine, učiće u sastav domobranstva. Zapovjednik republičkog stožera Narodne zaštite Jure Šundov iznosi podatak o 260 tisuća ljudi koji su od početka godine postali njezinim pripadnicima, a od toga je 140 tisuća njih pod oružjem. Iz Narodne zaštite u Hrvatsku je vojsku prešlo već 15 tisuća ljudi, potpuno opremljenih za frontu.

Nakon masovnog upisivanja ljudi u dobrovoljačke odrede, u vrijeme kad je Hrvatska u potpunosti bila razoružana, početkom ove godine, polako se islo prema formiranju Narodne zaštite. Pravim se, tako, početkom djelovanja Narodne zaštite smatra mjesec travanj, kad su u mnogim hrvatskim gradovima ustanovljeni odredi. Međutim, u lipnju je na republičkoj razini ustanovljeno tijelo za organizaciju i koordinaciju odreda Narodne zaštite, kada je NZ postala nešto između Civilne zaštite i Teritorijalne obrane.

U novom Zakonu o obrani, nakon rječi domobranstvo ne stoji ništa određeno, kaže Jure Šundov, ali postoji uverenje kako će Narodna zaštita s ostatim čimbenicima obrane biti uključena kao temelj domobranstva.

NIKSA ANTONINI

Moramo uzeti u obzir pravo stanje, reći će takoder Šundov, jer Hrvatska je morala svoj obrambeni sustav graditi ispočetka, pa će Narodna zaštita u sastavu domobranstva biti stajači, a Hrvatska vojska pokretljivi dio oružanih snaga.

U organiziranost Narodne zaštite uvjerili smo se protekli tjedan, dok je obavljan nadgled ovih snaga u nekoliko

mjesta Hrvatskog zagorja. Primjerice, u Zaboku postoje kvalitetno organizirane formacije od kojih neke odlaze na ratništvo. Zapovjednik tih formacija ne otkriva, naravno, kamo odlaze, ali ističe intenzivnu i stručnu obuku koju su njegovi ljudi prošli. Važno je pritom zabilježiti kako je riječ isključivo o dobrovoljcima. U Zaboku smo sreli i jedan ženski trio; one su spremne s oružjem u ruci braniti svoje Zagorje.

Zapovjednik štaba Narodne zaštite općine Donja Stubica, smatra teritorijalno načelo organizacije posve dobrim. U toj se općini organizano radi na tome već šest mjeseci. Ljudi su spremni braniti Hrvatsku, no istodobno prigovaraju nedovoljno ofenzivnoj strategiji te obrane. Pripadnici Narodne zaštite iz zagorskih općina već su bili na bojištu.

Na kraju, čini se kako će novi Zakon o obrani rješiti i probleme koji su se dosadjavljali u djelovanju Narodne zaštite i zaštiti samih njezinih pripadnika. Naime, u gradovima koji su izravno napadani, ginuli su i pripadnici Narodne zaštite, a status njihovih obitelji nije bio zakonski riješen. Isto tako, bilo je problema oko reguliranja prava iz radnog odnosa za pripadnike Narodne zaštite koji su bili angažirani u obrambenim poslovima.

Temelj za kvalitetnu obranu ipak je stvoren u kratkom vremenu, zaključuje Šundov. Pripadnicima Narodne zaštite u tomu svakako pripada zasluge i važno mjesto.

BOSILJKO DOMAZET

MODEL HRVATSKU VOJSKU

Koje su sličnosti i razlike između ustroja hrvatske i izraelske vojske?

Više puta su u domaćim sredstvima javnog priopćanja izraelske oružane snage navodene kao poželjan model prema kojemu bi se trebale ustrojiti hrvatske postrojbe. Nepobitna je činjenica da je izraelska vojska u svom kratkom postojanju postigla velike uspjehe, a neki je vojni stručnjaci smatraju jednom od najboljih armija. Prvo što upada u oči kao sličnost između naše današnje situacije i one u kojoj je nastajala izraelska vojska jest to da je država Izrael morala svoje oružane snage stvarati u ratu, baš kao što to mora i Hrvatska. Izraelske obrambene snage (službeni naziv, na hebrejskom ZAHAL), stvarane su, u svojim počecima, od različitih naoružanih jedinica često sasvim oprečnih ideološko-političkih orientacija, od terrorističkog Irguna i grupe Stern od ljevičarskog Palmacha. No osnovni cilj im je svima bio isti; stvaranje države Izrael na njezinu povijesnom teritoriju. Odvijalo se to u otežanim uvjetima embarga na uvoz oružja što su ga nametnuli Englezi, pa su se Izraelci snalazili na sve moguće načine, a veliku pomoć im je pružao židovski lobby u SAD. Njima nasuprot, 1948. godine stajale su već formirane vojske nekoliko arapskih država koje se nisu libile ni bom-

bardiranja izraelskih gradova. Uspinkos svemu, Izrael je izdržao i nanio poraz protivniku u tom prvom arapsko-izraelskom ratu, te krenuo u stvaranje svoje vojske na, u svijetu jedinstvenim osnovama koje su uzimale u obzir sve posebnosti položaja u kojemu se našla mlada država okružena neprijateljima sa svih strana.

ZEMLJOPISNI POLOŽAJ

Zajednička osobina Hrvatske i Izraela jest njihov nepovoljan zemljopisni položaj i izdužen oblik. Prije trećeg arapsko-izraelskog rata gotovo cito teritorij države Izrael bio je na dometu arapskog topništva, a na nekim mjestima njegova širina nije prelazila petnaestak kilometara. Tadašnje izraelske granice bile su nekoliko puta duže od onih uspostavljenih nakon što je izraelska vojska u trećem arapsko-izraelskom ratu okupirala Gazu, zapadnu obalu rijeke Jordan te Golansku visoravan. Oblik potkove, što ga pak ima Hrvatska jedan je od najnepovoljnijih mogućih geostrateških oblika. On je dodatno otežan rasporedom područja na kojima je izbila oružana pobuna, a koja smanjuju operativnotaktičku dubinu njezina teritorija. Time je objema-

zemljama onemogućeno pretvaranje faktora prostora u faktor vremena.

BRZINA MOBILIZACIJE

Iz ovog posljednjeg izravno proizlazi potreba obiju zemalja da što je brže moguće izvrše mobilizaciju svog ljudstva, broj kojega je približno isti u obje zemlje. Izrael stalno pod oružjem ima 172.000 ljudi, a u slučaju mobilizacije taj bi broj za nekoliko dana trebao narasti na 400.000. No tokom četvrtog arapsko-izraelskog rata Izraelcima je ipak trebalo pet dana da izvrše planirani opseg mobilizacije koji je iznosio 10% od ukupnog broja stanovnika zemlje. Velik dio izraelske vojske čine oklopnomehanizirane jedinice (33 oklopne brigade te 10 mehaniziranih) od kojih sve u mirnodopskim uvjetima naravno nisu popunjene, već imaju samo komandnu strukturu. Da bi se u odrednom trenutku moglo pokrenuti 3500 tenkova i 4000 oklopnih vozila i transporter, potreban je vrlo velik broj obučenih posada, između ostalog i za to da bi se mogli nadoknaditi gubici. Smatra se da Izraelci raspolažu s čak po tri obučene posade po jednom tenku, što je jedna od njihovih osnovnih prednosti prema njihovim protivnicima.

ma, a to proizlazi i iz mnogo bolje obrazovne strukture njihova stanovništva. U izraelskoj vojski su zapovjednici tenkova vozači i strijelci pretežno tehničari, a nisu rijetki ni fakultetski obrazovani ljudi. U ovoj činjenici mogla bi ležati najveća prednost hrvatske vojske, koja bi u kratko vrijeme mogla brzo ospozobiti svoje ljudstvo da rukuje složenim oružanim sustavima zapadne proizvodnje i visoke tehnologije.

OBUKA REZERVISTA

Da bi se mogla održati visoka bojna spremnost pričuvnih jedinica, Izraelci su razvili programe obuke rezervista prema kojima su oni dužni godišnje na vježbama provesti najmanje 31 dan te još po jedan dan mjesечно specijalne obuke. U većini ostalih zemalja rezervist je civil koji povremeno dolazi u jedinicu da osježi svoje znanje, no prema riječima generala Yigaela Yadina: »izraelski rezervist je vojnik koji ima sreću da bude na dopustu 11 od 12 mjeseci u godini«. Dok je rezervna jedinica

»izvan dužnosti«, mala skupina stalnog sastava vodi brigu da se adrese stalno ažuriraju kako bi se mobilizacija mogla izvesti što prije. Mobilizacijske vježbe vrlo su česte, a izvode se javno (putem štampe i radija) ili tajno, emitiranjem šifriranih poruka preko radija i televizije. Jedinice su sastavljene po teritorijalnom načelu, a takvo se upravo uspostavlja u Hrvatskoj vojski. Njegova prednost je baš mogućnost brže mobilizacije, a vojnici se medusobno poznaju i iz civilnog života.

STRUKTURA ORUŽANIH SNAGA

Izraelska kopnena vojska ima u svom sastavu 135.000 ljudi; u zrakoplovstvu se nalazi 30.000 te 9.000 ljudi u sastavu mornarice. Čak 85% sastava izraelske kopnene vojske čine oklopno-mehanizirane jedinice, što odaje jak ofenzivni duh na kojemu se zasniva strategija izraelske vojske. Može se reći da »izraelske obrambene snage« do-

ista vjeruju da je ofenziva uistinu najbolji mogući način obrane. Strategija »preventivnog udara« vrlo je važan element izraelske vojne doktrine, a dva su rata 1956. i 1967. godine započeta na temelju procjene izraelskog vojnog rukovodstva da će do sukoba ionako doći, pa je zalzrael bolje da udari prvi. Posebno važno mjesto u tim operacijama ima izraelsko ratno zrakoplovstvo koje je za nekoliko sati riješilo ishod rata 1967. godine. Bez premoći u zraku ni izraelski oklop na zemlji ne bi mogao učiniti mnogo. Zbog konfiguracije terena, oklopne jedinice u Hrvatskoj vojski naravno da neće moći imati takav značaj kao u izraelskoj, no u nekim dijelovima Hrvatske bez njih se jednostavno ne može (istočna Slavonija). I struktura hrvatskog zrakoplovstva morat će biti drugačija od izraelskog koje se sastoje većinom od vrlo skupih letjelica F-15, F-16, te Kfir i F-4 Phantom, gdje pojedini primjeri dostižu cijenu od 40 milijuna dolara po komadu. Moguće je da će one u budućnosti biti sastavljene od nužnog broja klasičnih lovačkih aviona te većeg bro-

ja zrakoplova sa okomitim polijetanjem i borbenih helikoptera koji nisu vezani za klasična uzletišta s dugim i osjetljivim poletno-sletnim stazama. Takvo zrakoplovstvo bilo bi jeftinije i znatno otpornije na neprijateljske udare.

ČASNIČKI KADAR

Budući da je Izrael mlada država u čiju je socijalnu strukturu ugradena velika uzajamna zavisnost i odgovornost pojedinca prema zajednici, u njemu nema čvrstih socijalnih barijera, što je imalo utjecaja na sastav časničkog kada. Naprimjer, ne postoji tradicija elitizma u smislu sintagme »oficira i džentlemen«, svojstvena nekim armijama na Zapadu. Većina oficira je stala iz redova običnih vojnika i nije mnogo starija od ljudi kojima zapovijeda. Zapovjednici četa često su stari oko 22–23 godine, a zapovjednici bataljuna od 26 do 28 godina. Autoritet u obliku strogog narednika pojma je nepoznat izraelskoj vojsci, baš kao i postrojanje. Jedina iznimka od pravila »napredovanja kroz službu« je tzv. akademска rezerva, sistem po kojem se vojniku omogućava da najprije završi studij, a onda nastavi služiti vojni rok. Kandidat pristupa vojski u dobi od 18 godina i nakon završetka osnovne obuke napušta jedinicu te odlazi na studij. Tijekom svakog ljetnog odmora on se vraća u svoju jedinicu gdje nastavlja školovanje za časnika. Tako se osigurava popuna pričuvnih jedinica visokoobrazovanim kadrovima. U hrvatskoj se pak vojski u posljednja tri mjeseca, kada je mobilizirano dosta ljudi, ponajviše osjetio nedostatak kvalitetnih zapovjednika na nižim razinama, što je i logično obzirom na to da je golema većina njih pristigla iz rezerve. S vremenom će se oni sposobni časnici

izdvojiti, no trebat će osmislići načine njihova efikasnog stručnog osposobljavanja, što dok traje rat, nije nimalo jednostavno. Ipak, uniforma je u Hrvatu ponovno dobila dignitet, što će se sasvim sigurno osjetiti na priljevu i kvaliteti ljudi koji će se u miru odlučivati za vojni poziv. U svakom slučaju, ovo je prilika da se po izraelskom primjeru pomladi aktivni i rezervni časnički kadar hrvatske vojske, koji će usuto imati i autentično borbeno iskustvo, kakvo se nije moglo steći ni na jednoj vojnoj akademiji na svijetu.

ULOGA RELIGIJE U IZRAELSKIM ORUŽANIM SNAGAMA

Možda najneobičnije svojstvo izraelske vojske po kome se ona bitno razlikuje od ostalih armija jest ona koju u njoj ima religija. Naime, premda su Izraelci kao narod ujedinjeni jednom zajedničkom idejom te rasnim i religioznim naslijedem, oni se medusobno vrlo razlikuju po zemljii porijekla, jeziku koji koriste, religioznim i društvenim običajima. Velike su razlike između sekulariziranih Židova sa Zapada, ortodoksnih Hašidima, te npr. jemenskih židova. Sam judaizam kao vjera zahtijeva točno određen način oblaćenja, javnog ponašanja te strogo pridržavanje određenih načela prehrane. Zbog toga su religiozne norme ponašanja usvojene u cijeloj izraelskoj vojski, premda u njoj ima i onih koji nisu vjernici. Stoga hrana mora strogo biti »košer«, dok je subota neradni dan u kome nema obuke ni sportskih aktivnosti. Za vrijeme religioznih praznika vojnici se ne moraju šišati i smiju nositi brade. Nevjernici nisu dužni prisustvovati vjerskim svečanostima, ali se od njih očekuje da jedu »košer« hranu bez prigovora. Jedan izraelski časnik to je komentirao: »Službeno ne smijemo jesti hranu koja nije »košer«, ali vojska mnogo toga pojede neslužbeno.« Religiozni je zanos bitan element borbenog morala izraelske vojske, što je bilo posebno izraženo za vrijeme rata 1967. godine kada su izraelski padobranci nakon žestoke borbe i osvajanja kuće za kućom, zauzeli stari dio Jeruzalema gdje se nalazi za Židove najsvetiće mjesto, »Zid plača« (slika).

Ova iskustva mogu također biti korisna za Hrvatsku vojsku koja se naglo našla suočena s pitanjem religioznosti svojih pripadnika, ponajprije simboliziranom u drvenoj krunici oko vrata gardistâ, te odgovarajućim zadovoljenjem ove njihove potrebe.

OSNOVNE RAZLIKE

Kada se analiziraju oružane snage izraelske države, ipak neprestano treba imati na umu nekoliko činjenica.

Kao prvo, u njih je uloženo vrlo mnogo novca, pojedinih godina i više od 30% bruto društvenog proizvoda, što ne bi bilo moguće bez novčane pomoći židovske dijaspore, ponajprije one iz SAD, te što je još važnije, političke potpore koju ona osigurava u vrhovima američke administracije. Zahvaljujući tome, Izrael je postao ključni američki saveznik na Bliskom Istoku, koji je godišnje primao i do 3 milijarde dolara pomoći (tada je izraelski vojni budžet iznosio 8 milijardi dolara na godinu).

Jasno je da si takav trošak Hrvatska ne može dopustiti, niti može očekivati toliku pomoći od svog iseljeništva, gledano pritom samo kroz prizmu količine novca. Drugi bitan element je položaj povlaštenog saveznika, koji Izraelu omogućava da dobiva neke jednakno kvalitetne sustave oružja istodobno kad i američke oružane snage. Pored toga, tu su i razlike dobre usluge, od satelitskog izvidanja do mogućnosti da se u Americi na putu »izgubi« 200 specijalnih elektronskih upaljača za atomske bombe koji se sada nalaze na izraelskim nuklearnim bojevnim punjenjima.

Suradnja je obostrana jer se smatra da bi bez izraelske obavještajne službe CIA bila prilično »neinformirana« na području Bliskog Istoka. Riječ je naravno o famoznom Mossadu koji je zaslužan za većinu uspjeha izraelske vojske, a čiji su standardi rada nedostizni za mnoge starije i uglednije obavještajne službe.

Iz svega ovoga proizlazi da je, naravno, nemoguće kopirati tude sisteme ali je moguće preuzeti neka korisna iskustva, ponajprije u efikasnijoj obuci rezervista koji će i u hrvatskoj vojski činiti glavnu snagu. Neka iskustva što su ih stekli hrvatski vojnici u protuoklopnoj borbi u urbanim sredinama, poput Vukovara te na ravničarskom terenu istočne Slavonije sigurno će se izučavati i na stranim vojnim akademijama. A ti ljudi su bili bez ikakve obuke i vrlo slabo opremljeni za takvu vrstu borbe. Teško je i zamisliti što su mogli učiniti da su na raspolažanju imali opremu i obuku približnu onoj kroz koju prolaze izraelski rezervisti. Optimum se nalazi »tu negdje«, između naših želja i mogućnosti, no odgovori na mnoge naše dileme već su dati negdje drugdje, i samo za njih treba imati sluha.

DARIO BARBALIĆ

Teritorijalna obrana Kibitza

RAT U ZALJEVU - GODINU DANA POSLIJE

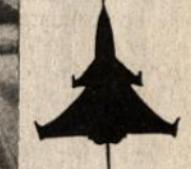
17. siječnja 1991. godine, na početku operacije »Pustinjska oluja« u sklopu šire akcije oslobođenja netom zaposjednutog Kuvajta od Iraka simboličnog naziva »Pustinjski štit« završena je jedna i započela druga etapa svjetske povijesti. Jer, rat u Perzijskom zaljevu označio je konačno dokidanje dvojne podijeljenosti svijeta (vojni i ideološki antagonizam suprotstavljenih supersila SAD i SSSR) i nagovijestio uspostavu »novog svjetskog poretkâ«, temeljenog na postivanju ljudskih i nacionalnih prava. Uspješan blitzkrieg međunarodnih snaga, predvodjenih vojnom nadmoćnošću američke oružane sile, pokazao je svijetu da se volja međunarodne zajednice može i silom nametati onima koji nisu spremni poštovati pravila svjetske politike. Političke analize uzroka rata u Zaljevu, ali i rat u Hrvatskoj, mogu djelomično demantirati spomenutu tezu. U vrhunskoj politici hladni pragmatizam ogoljelih političkih i gospodarskih interesa i dalje je okosnicom rješavanja međunarodnih političkih problema.

Na vojnom planu, Zaljevski rat sva-kako ulazi u povijest ratovanja kao najsloženiji ratni sukob (vojni su ga analitičari već prozvali ratom XXI. stoljeća) u kojem je elektronsko oružje, prije svega ono američkog porijekla, odigralo najvažniju ulogu. Ključevi pobjede u »Pustinjskoj oluji«, po procjenama američkih vojnih stručnjaka, sadržani su u šest medusobno povezanih elemenata: brojnosti i opremljenosti trupa, logističkoj potpori, zračnoj nadmoći, proturaketnim sustavima, elektronskim sustavima za vezu i oružjima koja uključuju software s elementima umjetne inteligencije.

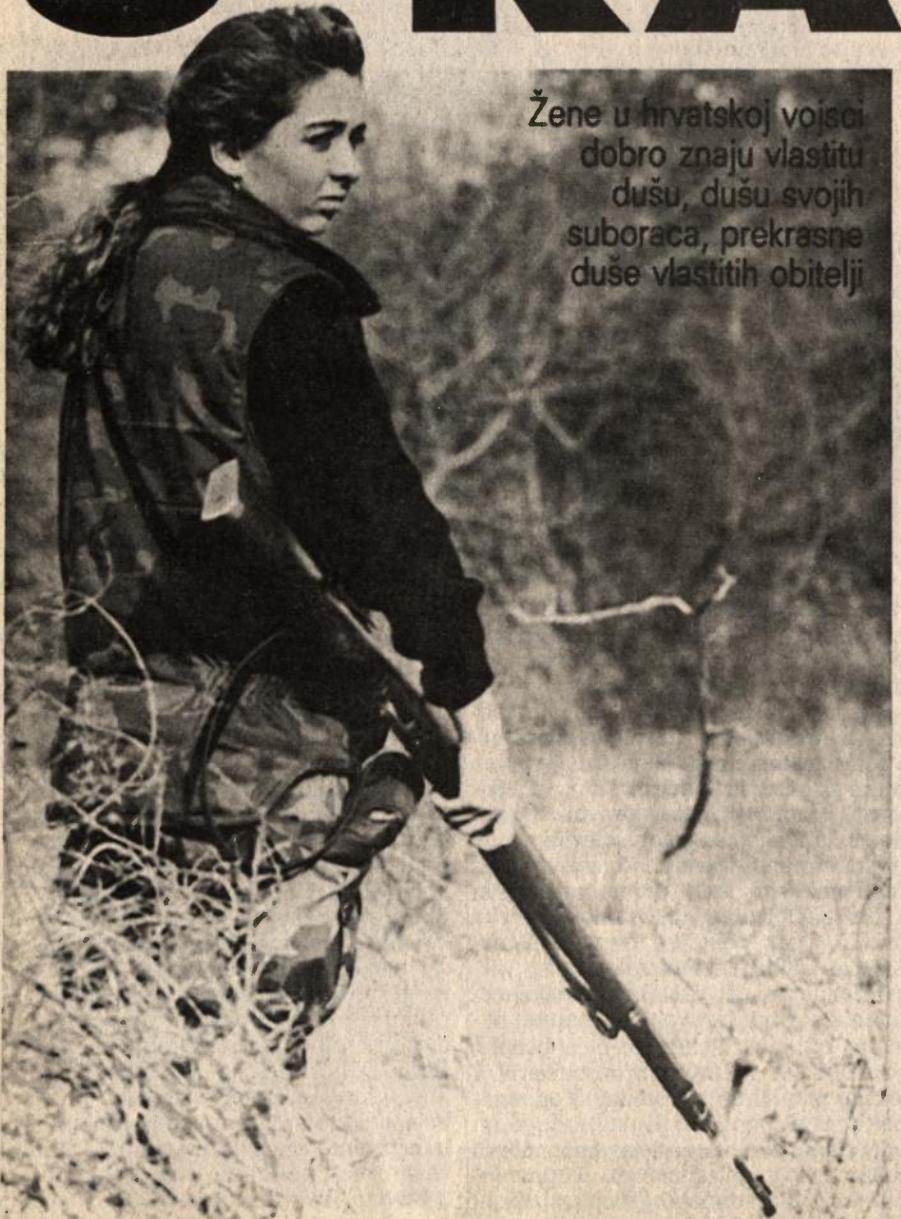
Od samog početka pa do završnih operacija rat u Zaljevu bio je zračno-kopnena bitka dvije tisuće godine u kojoj je Savezničko zrakoplovstvo protivniku nanjelo takav udar da se nakon početnih bombardiranja i uništanja strateških ciljeva u Iraku, protivnička strana nikako nije uspjela organizirati. Neprekidnim avionaletima (računa se da je savezničkih 1200 zrakoplova imalo, u prosjeku, tri do pet

borbenih letova na dan) u prvim satima rata uništeni su protivnički potenciјali koji, ruku na srce, nisu bili mali (računalo se da je Irak četvrtu vojnu silu svijeta) potpuno inferiorno iračko zrakoplovstvo nije dospjelo uzvratiti. Većina aviona uništena je u zrakoplovnim lukama, jer Saddam, kao i svи diktatori u povijesti, nije vjerovao svojim doušnicima koji su ga obavijestili o točnom vremenu napada. Dio zrakoplova sačuvan je u podzemnim bazama, a ako bi uspjeli uzletjeti, u zraku bi se zadržali svega nekoliko minuta – do prve američke rakete zrak–zrak.

Udarne snage, većinom sastavljene od trupa Američke vojske i manjim dijelom od savezničkih jedinica brojile su približno 500.000 dobro obučenih i visoko motiviranih vojnika. Kopnena bitka za oslobođenje Kuvajta dugo je odgadana zbog američke bojazni od vremenskog produženja kopnenih operacija, što je moglo, zbog tzv. vjetnamskog sindroma, prouzročiti nega-

ŽENA U RATU

**Žene u hrvatskoj vojsci
dobro znaju vlastitu
dušu, dušu svojih
suboraca, prekrasne
duše vlastitih obitelji**

Neosporna je uloga žena u modernoj hrvatskoj vojski. Sve suvremene armije u svjetu unutar svojih redova imaju i žene vojake, časnike i stručnjake pojedinih disciplina ili područja. U ratu koji se danas vodi na tlu Hrvatske, dakle u jednom suvremenom ratu, ako je suditi po primjeni ratne vještine i tehnike, i žene na strani hrvatske vojske pronalaze svoje zaslужeno mjesto. Prije svega se to vidi kod saniteta i srodnih medicinskih djelatnosti bitnih za spašavanje ljudskih života. No, žene vojnici ne nalaze svoje mjesto samo u sanitetu. Gotovo sve veće jedinice hrvatske vojske u svojim redovima imaju i žene koje se zajedno sa svojim prijateljima, muževima, braćom ili sunarodnjacima – uza sve moguće žrtve – hrabro bore za slobodnu i neovisnu državu Hrvatsku.

U stanju sve totalnijeg rata koji se iz dana u dan nameće Hrvatskoj, gdje potpisana primjera neprijatelju ne znače ništa, kada svaki čas treba očekivati iznenadan i podmukao napad dušmanu, od presudne je važnosti pribranost i sposobnost svakog pojedinca da što bolje efikasno reagira na te ubilačke i podmukle prijetnje. Naime, jasna je namjera neprijatelja da svojim bojnim djelima, nedjeljima nad zarobljenicima i civilima, propagandom i na svaki drugi način utječe na totalitet ukupnih snaga i sposobnosti (fizičkih, intelektualnih i psihičkih) svakog pojedinca koji se nalazi na časnom grudobranu domovine Hrvatske. Upravo svojom prisutnošću i hrabrošću, hrvatske žene u uniformama hrvatske vojske značajno umanjuju psihičke i propagandne napore neprijatelja u tome smjeru. Dapače, za moral hrvatskih boraca i njihovu učinkovitu pripremljenost da se uspješno odupru neprijatelju, neobično mnogo znači prisutnost žena u prvim borbenim redovima, ali i u odredima i posadama veze, pozadine i saniteta. Budući da i u ovom ratu, ljudski faktor predstavlja bitan element njegova is-

hoda, sigurno je da emocionalna stabilnost vojaka, dakle sposobnost za podnošenje teškoća i opasnosti, raste s aktivnom ulogom žena. To, dakako, ne treba pripisati tek naivnoj psihološkoj shemi odnosa: muško – žensko, već stvarnoj odlučnosti cijelog hrvatskog naroda da se bori i izbora za svoju slobodu. Kako žena i muškaraca, tako i, nažalost, djece. Djece uskraćenoga djetinjstva, strganog neprijateljskim granatama i unakaženog slikama strahovitih masakara što su ih neprijateljske bande počinile po nevinim hrvatskim selima. Pa, kada već stradavaju djece, kada očevi drže puške u rukama, tada i žene – hrvatske majke, također nesobično daju svoj golem prilog našoj borbi i budućoj slobodi.

Hrvatska je kud' i kamo slabije naoružana od neprijatelja i tako u potpunosti računa na svijest i sposobnost svojih ljudi u ovom ratu. Zato u progreni i organizaciji obrane treba biti što efikasnija i spremna na dugoročnu bojnu krizu na istočnim granicama.

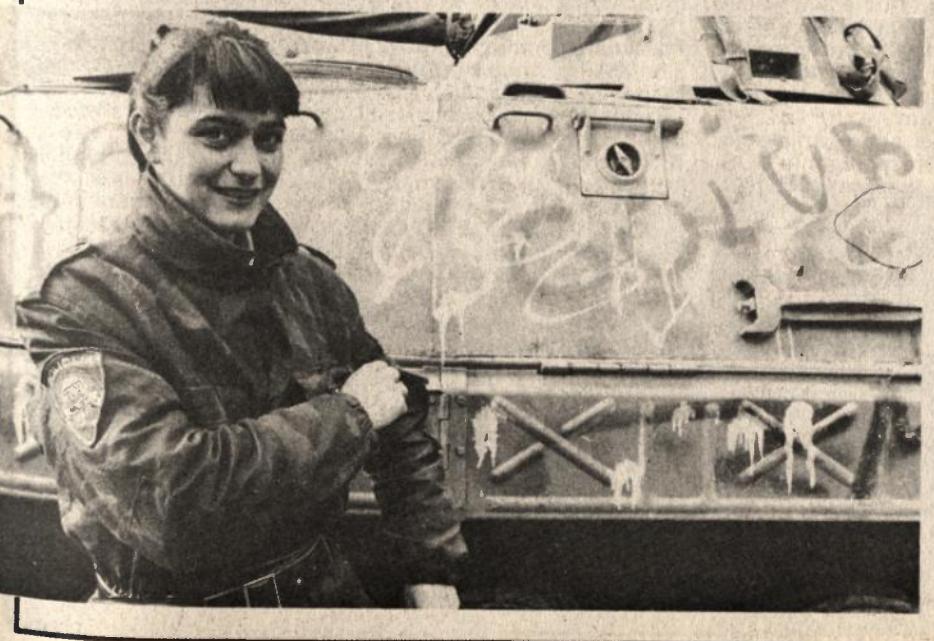
Da bi to mogla izdržati, Hrvatska se jednostavno mora osloniti na cijelokupni ljudski i materijalni kompleks domovine. Naravno, nitko ne želi vjerovati da će za to biti potrebne takve krajnosti, kao one prisutne u obrani Varšavskoga geta kada su branitelji, nemajući dovoljno ljudstva protiv neprijatelja, slali i djeće odrede naoružane bočicama nitroglicerina. Djeca su tada uništavala tenkove. Danas, hrvatske žene uništavaju neprijatelje. Zajedno s muškarcima duž svih linija fronte nalaze se majke, domaće, studentice, činovnice i one svih drugih zanimanja. Žene pokazuju iznimnu hrabrost. Možda čak onakve vrste kakva muškarci ma koji su u povijesti uvijek i bili ratnici, nikada neće biti dostupna.

Neobična važnost koja pripada ženama u hrvatskoj vojski ističe se posebno u pogledu primjene sredstava za masovno uništavanje (višemjesečni topnički udari, bojni otrovi, učestalo avionsko bombardiranje) kakvima je bio izložen Vukovar, a danas su Osijek, Karlovac, Zadar, Dubrovnik... Takvi neprijateljski napadi imaju za cilj, osim uništenja materijalnih, uglavnom civilnih resursa Hrvatske, dovesti i do što veće izolacije ljudi, kako pojedinačno i pojedinih jedinica. Branitelji koji se bore u takvim teškim situacijama sigurno neće lako pristati na pasivnost ili odstupanje ako vide da se i žene bore zajedno s njima rame uz rame, ako znaju što to znači za čitave obitelji koje ovise o njihovoj uspješnoj obrani. Dapače, upravo će ta spoznaja na njih utjecati da pruže još žešći otpor i pobjede agresora. Jer, boriti se u ovom ratu na strani majke domovine – Hrvatske, znači sudjelovati u pravednom, obrambenom i oslobodilačkom ratu, ratu koji treba svim građanima Lijepe Naše omogućiti uživanje života u najvećoj vrijednosti civilizacije – u miru.

ne koje su, što je dobro znano, kao pripadnici američke vojske, sudjelovale u II. svjetskom ratu, ratu u Koreji i Vijetnamu, postanu kozmonauti i podmorničari na nuklearnim podmornicama. *Rat protiv duše* tako postaje sve manje muška stvar. Žene u hrvatskoj vojski dobro znaju vlastitu dušu, dušu svojih suboraca, prekrasne duše vlastitih obitelji. Zasigurno, neprijatelj može ubiti nekoga od nas, ubiti nekog nedužnog čovjeka, ubiti neku ženu ili dijetu, ali neprijatelj ne može ubiti dušu hrvatskog naroda, majčinsku dušu koja zrači iz veličanstvena spomenika **majke Hrvata** – te velike inspiracije brojnih naraštaja koja danas stope jedinstvena na bojištu boreći se za mir i slobodu. Hrvatska žena je ujedno i hrvatski vojak. A kao takva svjedočanstvo upravo o toj širokoj duši naroda, njezinom majčinstvu i brižnosti, o slobodi koja će zasigurno doći i miru u kojem ćemo plodno i potpuno obnoviti razrušenu domovinu.

MARJAN GRAKALIĆ

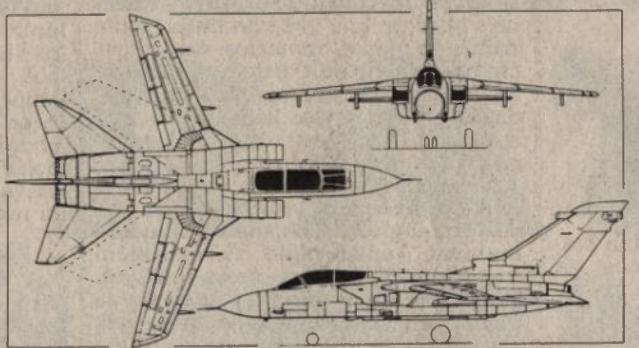

TORNADO

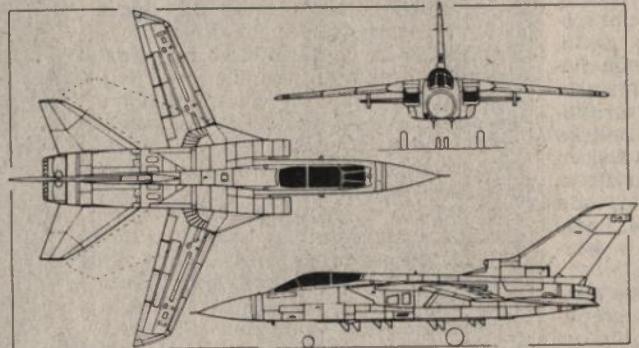
Ostvarivanje uspješnog višenamjenskog borbenog aviona san je velikog broja konstruktorskih timova, ali dosegnut krajnji cilj i potpuno ostvarenje tog iznimno zahtjevnog projekta privilegij je tek rijetkih. Timski rad ujedinio je tri proizvođača: Messerchmitt-Bölkow-Blohm (Njemačka), British Aerospace (Velika Britanija) i Aeritalia (Italija) a rezultirao je borbenim zrakoplovom TORNADO koji predstavlja kombinaciju vrhunske aviokonstrukcije, višenamjenske elektronske opreme i ubojita naoružanja velike razorne moći i širokog raspona primjene.

Glavnu posebnost aviona Tornado predstavlja mehanizam za promjenu geometrije krila (zakošenosti) u toku samog leta čime je omogućeno da se konfiguracija krilnih površina maksimalno prilagodi zadanim letnim režimima pri obavljanju borbenih zadataka, od podzvučnih do nadzvučnih brzina i na bilo kojoj nadmorskoj visini u rasponu od 60 do 15.240 metara. Za uzlet Tornadu je potrebna pista dužine svega 760 metara, a za slijetanje tek nevjerojatnih 366 metara zahvaljujući posebnom sustavu kočenja preusmjeravanjem motornog mlaza tako da Tornado nije nužno operativno vezan isključivo za duge aerodromske piste. Jednako će uspješno uzletjeti i sletjeti na asfaltiranu cestu kao i na neoštećen dio bombardirane piste! Drugi avioni to mogu pokušati izvesti samo jednom. Izvršenje zadatka prodiranje duboko u neprijateljski teritorij na maloj visini (60 m) ispod zone nadgledane neprijateljskim radarskim osmatranjem, leteći brzinom od 1480 km/h (1,2 mah) omogućava mu TFR radar za praćenje reljefa terena nad kojim leti, koji ujedno obavlja automatsku ispravku visine leta tijekom cijelog borbenog leta. Akcijski radijus s ubojitim teretom bombi ukupne težine 3630 kg iznosi punih 1390

Evropski taktički jurišni lovac

Tornado IDS (RAF GR.1)

Tornado ADV (RAF F.3)

kratkog dometa (3,2 do 19,3 km) toplinski navodenih.

U obrambeno oružje IDS Tornada spadaju i podvjesne gondole za ometanje protivničkih radarskih sustava ALQ-234 kao i ARI 23246 Shadow ACM, a za neutraliziranje protivničkih radarskih sistema koristi proturadarske projektili ALARM.

IDS Tornado u mornaričkoj verziji Italije i Njemačke opremljen je četirima raketama zrak-brod Kormoran 1 (600 kg) ili Kormoran 2 (630 kg) dometa 37–45 km s inercijalnim sistemom navođenja na cilj. Britanska inačica Tornada koristi raketu zrak-brod tipa Sea Eagle (601 kg) dometa oko 100 km.

Lovačko-presretačka varijanta, ADV Tornado, izvedena je iz IDS varijante Tornada, pogonski motori Turbo-Union RB.199 u osnovi su isti, kao i 80% konstrukcijskih rješenja. Potpuno je opremljen novom elektronskom opremom za presretanje, novi radarski sistem Foxhunter omogućava Tornadu da otkriva ciljeve na udaljenosti od 193 km i da prati do 20 ciljeva simultano u obje sfere. U okršajima na maloj razdaljini Tornado koristi dvije ili četiri rakete zrak-zrak Sidewinder AIM-9L toplinski navodene na cilj, te top IKWA Mauser od 27 mm. Za borbu lovacko-lovac na srednjoj udaljenosti koristi se radarski pasivno navodenim raketama Sky Flash, četirima u borbenom kompletu, dometa 50 km, brzine 4 maha, ili se koristi četirima najnovijim aktivno radarski navodenim raketama zrak-zrak, tipa AIM-120A, AMRAAM, dometa 48 km, brzine 4 maha.

Izvanredno preklapanje mogućnosti IDS i ADV Tornada jamči zemljama koje posjeduju Tornado u svom borbenom arsenalu da će uvek suvereno vladati u svakoj, pa i najtežoj, situaciji svojim vodenim, kopnenim i zračnim prostorom.

km) fragmentirajućim bombama Matra-Belouga (305 kg) i BL.755 (277 kg), te klasičnim bombama GP težine 454 kg i napalm bombama. Za uništavanje ciljeva poput zračnih baza i borbenih oklopljenih sredstava IDS Tornado koristi MW-1 kontejner punjen raznim tipovima eksplozivnih tijela: protuoklopni minama, bombama za uništavanje uzletišne piste, protupješačke fragmentirajuće bombe, a slične osobine ima i kontejner JP. 233 Hunting (2335 kg) koji sadržava 30 bombi veće razorne moći za uništenje piste i 215 manjih eksplozivnih punjenja za uništenje oklopnih objekata i žive sile.

Za djelovanje po utvrđenim ciljevima Tornado se koristi laserskim navođenim bombama LGB (500 kg) i Paveway II Mk 13 (454 kg), projektilima zrak-zemlja GBU-15 CWW i AGM-65A Maverick ASM (domet do 40

PANAVIA TORNADO

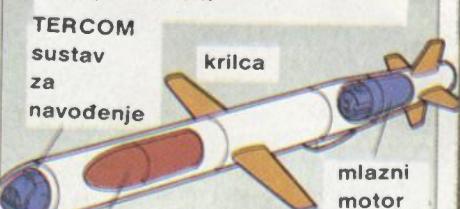
TOMAHAWK na putu prema cilju

Detonacija bojeve glave u zraku

Cilj je uništen!

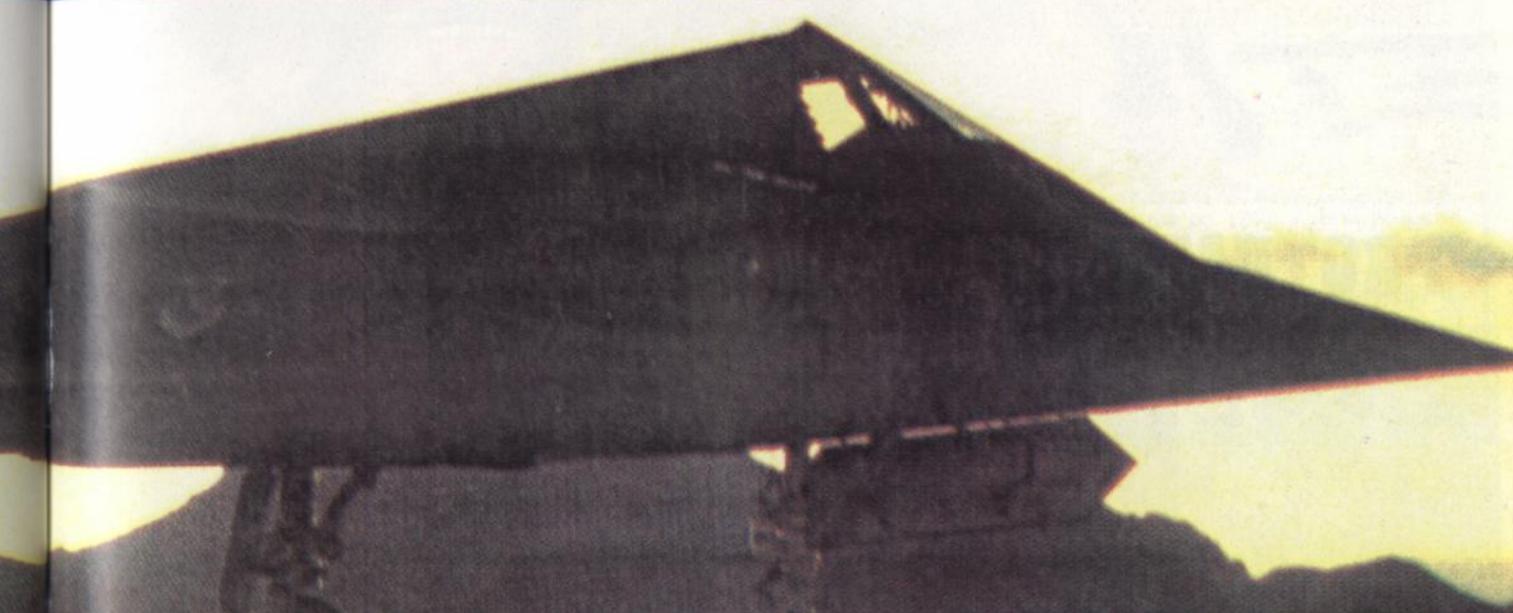
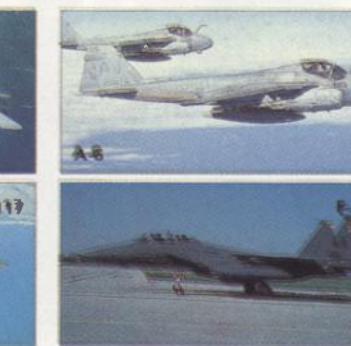
**THE
TOMAHAWK**

TOMAHAWK

Krstareća raketa, proizvod američke tvrtke General Dynamics svoju prvu borbenu primjenu doživjela je u multinacionalnoj operaciji Pustinjska oluja kada je s podmornica i brodova lansirano 300 projektila. Raketa TOMAHAWK, koja je ime dobila po legendarnom indijanskom oružju (sjekiru), koristi sustav za navođenje TERCOM koji omogućuje elektronsku kontrolu leta rakete čime tijelo projektila prati konfiguraciju tla. Povratna veza u kompjuterskom sustavu Tomahawka radi u tzv. real modu, odnosno u realnom vremenu. Za ratna su djelovanja predviđena dva tipa rakete — jedna s klasičnom bojevom glavom s 450 kg eksploziva i druga kazetne konstrukcije s 166 projektila. Domet TOMAHAWKA je 780 milja (oko 1400 kilometara).

ORUŽJU ZALJEVSKOG RATA

M 1 ABRAMS

Glavni borbeni tenk američke kopnene vojske ABRAMS neslužbeno je proglašen za »kraljevsko oružje« rata u Zaljevu.

PATRIOT MIM-104

Radarski sustavi protuzračne obrane stvorili su neprobojan nad nehom Izraela i jugoistočne Arapske. Od 47 izlansih SCUD balističkih raket sovjetske proizvodnje PATRIOT je prekinuo putanje 34. Sreća ovog raketnog sistema radarski je uređaj U/MPO-50 cijela konfiguracija moguće istovremenog rad svih paralelnih radarskih setova.

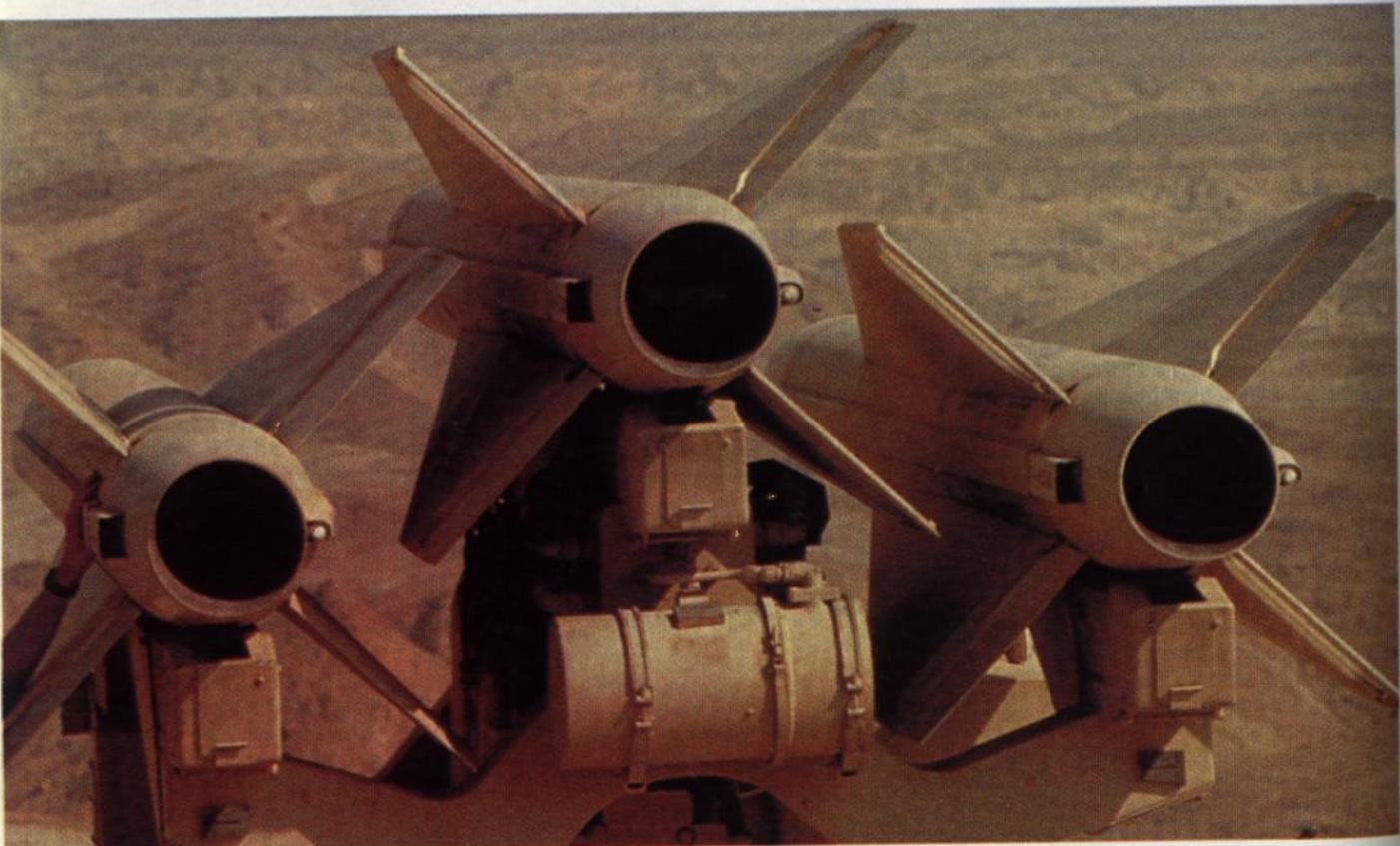

F 117 STEALTH

Lovac-bombarder američkog zrakoplovstva. Osnovna značajka ovog visoko sofisticiranog proizvoda američke vojne industrije reducirani je radarski odraz što ga »čini nevidljivim« za većinu postojećih radarskih sustava. Nalazi se u sastavu 37. taktičko-lovačkog puka »Noćni sokolovi«, čije je postojanje do rata u Zaljevu bila strogo čuvana tajna. U operacijama oslobadanja Kuvajta 42 letjelice F 117 pomenuće jedinice izvele su 1271 borbeni nalet pri čemu je uništeno 80 postrojbi ciljeva bez vlastitih gubitaka.

PROTUAVIONSKO RAKETNI SUSTAV SA 13

AMERIČKI PRS HAWK

SUSTAVI ZA OBRAÑU SLOBODNOG NEBA

U domovinskom ratu hrvatska PZO uništila je gotovo trećinu neprijateljskih zrakoplova

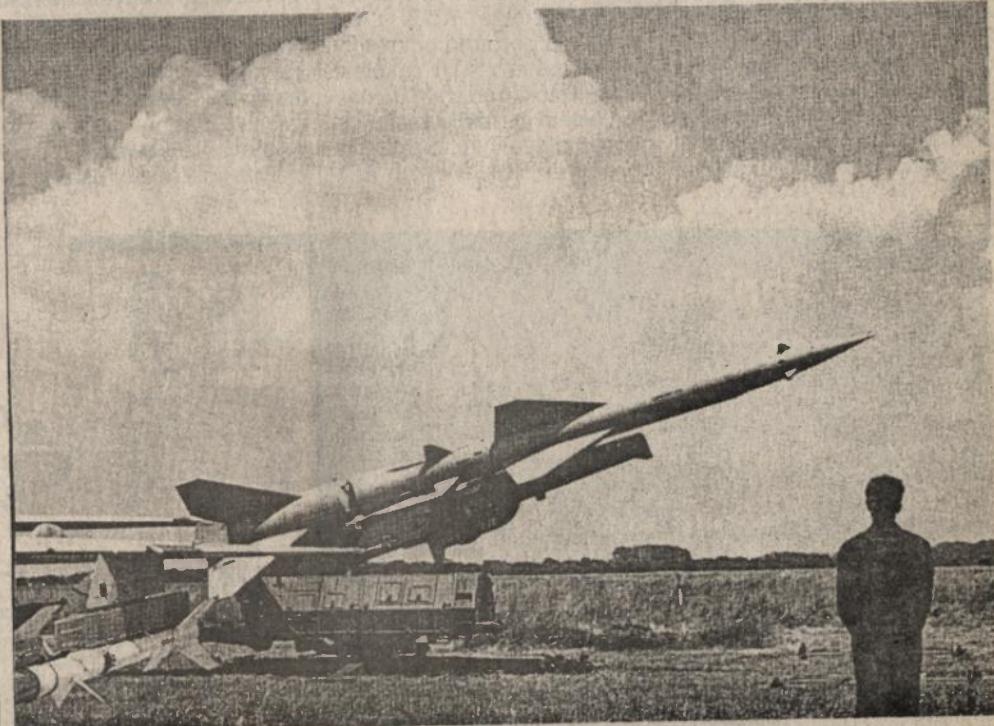
Protuzračna obrana može se definirati kao skup koordiniranih postupaka u svim vidovima oružanih snaga i na cijelokupnom teritoriju jedne države radi obrane od neprijateljskog djelovanja iz zraka. Iza ovih suhoparnih riječi krije se složen organizacijski i tehnološki ustroj koji ima svoja pravila i zakonitosti i koji se razvija još od vremena prvog svjetskog rata. Ovdje ćemo se osvrnuti samo na njegove najizrazitije manifestacije.

Glavni dijelovi PZO posebno su organizirane i opremljene jedinice zračnog osmatranja i obavještavanja te manje ili više samostalno organizirane jedinice koje borbeno djeluju protiv ciljeva u zraku. Jedinice PZO dijele se na one koje su namijenjene za obranu većeg teritorija (PZO teritorija) i one namijenjene za neposrednu obranu jedinica oružanih snaga (trupa PZO). Ovisno o ovim zadacima, razlikuje se i naoružanje tih jedinica. U sastavu PZO teritorija nalaze se prije svega protuavionske raketne sredstve srednjeg (do 30-ak km) i velikog (više od 30-ak km)

dometa. Ove jedinice u pravilu imaju samostalnu organizacijsku strukturu unutar ratnog zrakoplovstva. Njihova pokretljivost zavisi od vrste raketnog sustava kojime raspolazu, a kreće se od stacioniranog djelovanja do potpune pokretljivosti. U pravilu su to ipak slabo pokretljivi sustavi kod kojih promjena borbenog položaja oduzima mnogo vremena, od nekoliko sati do nekoliko dana.

U vojskama zapadnoev-

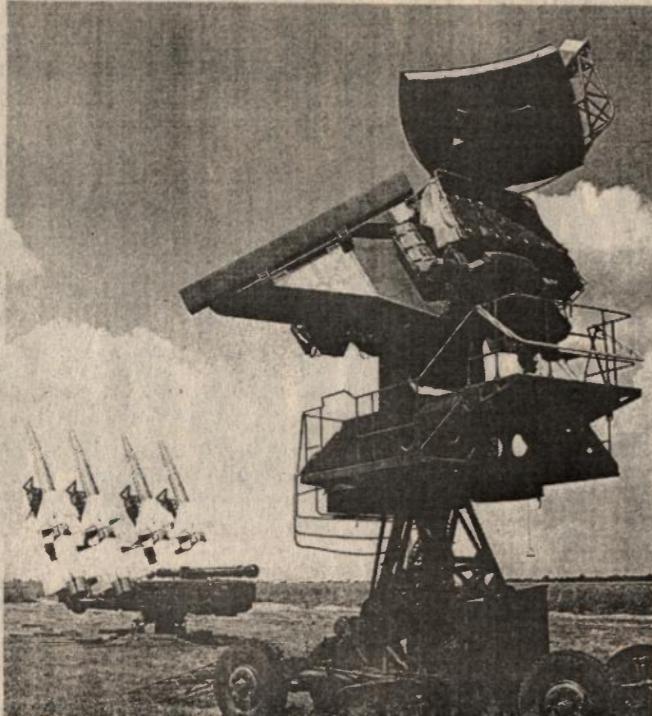
ropskih zemalja najzastupljeniji sustav ove vrste je MIM-23 Hawk (*Homing All the Way Killer*), operativan još od 1960. g. Imo poluvativno radarsko samonavodenje, što znači da poseban zemaljski radar osvjetljava

sovjetski raketni sustav SA-1

cilj od kojega se odbijaju radareske zrake koje hvata prijemnik u glavi rakete i pojima se raketa sama navodi prema zrakoplovu. Njega u posljednje vrijeme postupno zamjenjuje sustav MIM-104 *Patriot*. Sustav *Patriot*, čiji razvoj je započeo još 1965. g. i trajao više od dvadeset godina, znatno je nadmoćniji od bilo kojeg drugog sličnog sustava u svijetu. Njegova osnovna prednost je višenamjenski radar AN/MPQ-53 s elektronским skaniranjem koji istodobno obavlja funkcije za koje drugi sustavi koriste tri do pet različitih radara. Istovremeno je vrlo otporan na elektronsko ometanje. Tvrdi se čak da ga je nemoguće ometati.

Za razliku od zapadnih zemalja gdje su raketni sustavi za PZO teritorije unificirani, SSSR je u zadnjih tridesetak godina razvio veći broj sustava ove namjene. Najpoznatiji i najmasovnije upotrebljavani sustavi su SA-2 Guideline (operativan od 1958. g.), SA-3 Goa (operativan od 1961. g.) i SA-6 Gainful (operativan od kraja 60-ih godina). Sva tri sustava nalaze se i u naoružanju jugoslavenske vojske i nedavno smo mogli vidjeti kako ih odvlače iz vojarni u Plesu, Slatini i Žažini. SA-2 je danas potpuno zastario

sovjetski raketni sustav SA-3

sustav čije su radne frekvencije već svima poznate i lako se može ometati. Ostala dva sustava su nešto bolja, osobito SA-6 čija je izvorna oznaka KUB. Ovaj sustav je potpuno pokretljiv jer su lanser s tri rakete i upravljački radarski sustav smješteni na dvije šasije lagog tenka PT-76. Sustav se proslavio još u Yom-Kip-

purskom ratu 1973. g. kad je efikasno djelovao protiv izraelskih zrakoplova. Tad je to bilo još novo oružje i njeve radne frekvencije nisu bile poznate, pa je pilotima uglavnom preostao samo riskantni proturaketni manevar koji se sastojao u izlaganju hladne strane zrakoplova, izbacivanja infracrvenih mamaca i oštrog za-

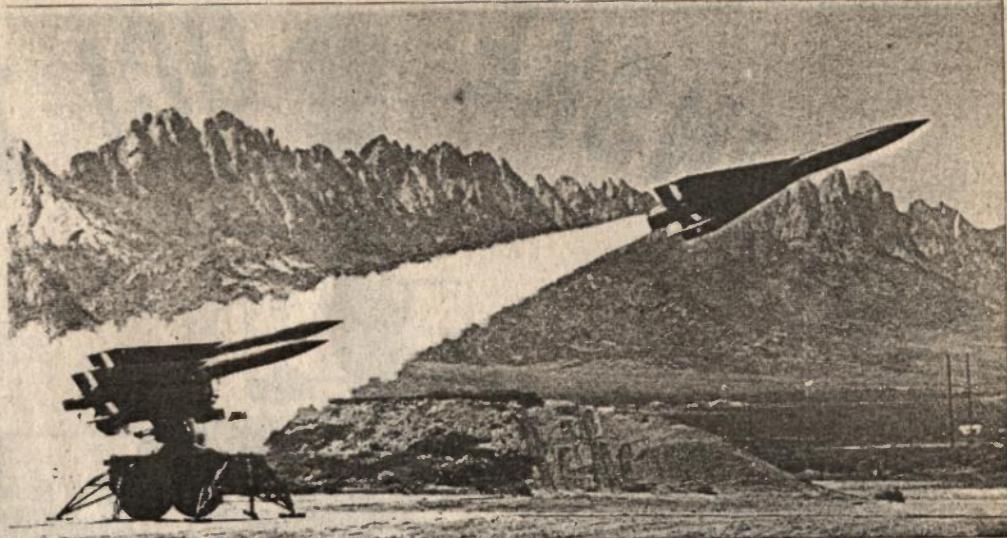
okreta. SA-6 ima kombinirani sustav vodenja, u prvom dijelu poluaktivno radarsko samonavodenje, a zatim infracrveno pasivno samonavodenje.

U ratu za Hrvatsku jugoslavenska se vojska već u nekoliko navrata koristila sustavom SA-6. Kako su na nekoliko mjeseta pale neeksplodirane rakete ovog tipa, jedna čak u Madarsku, očito baš i nisu bili uspešni. Ili su promašili ili su gadali fantome.

Trupna PZO je uglavnom organizirana u okviru divizija ili brigada kopnene vojske. Domet njihova oružja svega je nekoliko kilometara i namijenjeno je za obranu pojedinih jedinica od napada niskoletičkih neprijateljskih zrakoplova. U njihovom sastavu nalaze se artillerijska oružja manjeg kalibra (20, 23, 30, 35, 40 i 57 mm) kao i raketni sustavi malog dometa (do 10 km). Početkom 60-ih godina, uvođenjem u naoružanje učinkovitih raketnih sustava, protuavionski topovi smatrani su zastarjelim oružjem osudjenim na odumiranje. Međutim, iskustva iz dosadašnjih ratova pokazala su kako zrakoplovi, radi izbjegavanja radarskog otkrivanja i djelovanja protuavionskih raketa, nastoje letjeti

nisko. A tu su protuavionski topovi malog kalibra sasvim djelotvorni. Radi toga je protuavionsko topništvo doživjelo svojevrstan procvat. U američkoj vojsci od 1968. g. nalazi se šestocijevni top *Vulcan* od 20 mm, sovjetska vojska ima četverocijevni ZSU-23-4, a njemačka od 1976. g. upotrebljava izvanredni *Flakpanzer 1 Gepard* s dva topa od 35 mm. Jugoslavenska vojska ima u naoružanju nekoliko varijanata trocijevnog topa od 20 mm M55 koji se još od polovine 50-ih godina proizvodi u Zavodima Crvena zastava u Kragujevcu. Postoji i jednocijevna varijanta kao i samohodna s topovima montiranim na oklopno vozilo BOV. Protuavionski top M55 izvorna je kopija poznatog švicarskog topa Hispano-Suiza HS-804. Svaka cijev teoretski ispaljuje 800 zrna u minuti tako da top ima veliku gustoću vatre. Osim ovih topova domaće proizvodnje, Jugoslavija je nabavila i češkoslovačke samohodne topove Prga V3S s dva topa od 30 mm, te sovjetsku samohotku ZSU-57-2 koja ima dva topa od 57 mm.

Raketni sustavi u sastavu trupne PZO dijele se uglavnom na dvije grupe. Prvu skupinu čine sustavi mahom ugradeni na oklopna vozila što im omogućava najveću moguću pokretljivost. U svijetu postoji veći broj takvih raketa, a među njima su najpoznatiji francusko-njemački *Roland*, američki MIM-72 *Chaparral*, francuski *Crotale*, britanski *Rapier*, te sovjetski SA-9 *Gaskin* i SA-13 *Gopher*. Načini vodenja ovih raketa su raznoliki, ali prevladava pasivno infracrveno samonavodenje. To znači da se raketa sama navodi prema cilju s pomoću infracrvenog tragača u glavi rakete koji hvata infracrveno zračenje što ga odašilju izvori topline na zrakoplovu.

američki raketni sustav HAWK

dey, RBS-70 i drugi. Među njima je daleko najkvalitetniji *Stinger* na čijem usavršavanju se i dalje radi.

PZO Hrvatske vojske još uvek je u začecima, no bez obzira na to, naša PZO je dosad ostvarila iznimne rezultate uništivši ili oštetivši

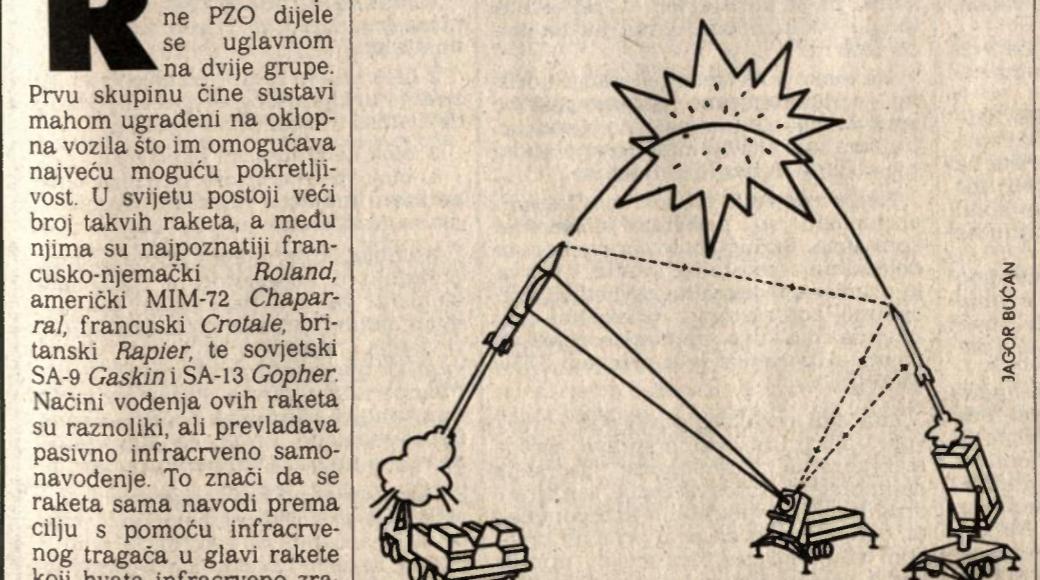
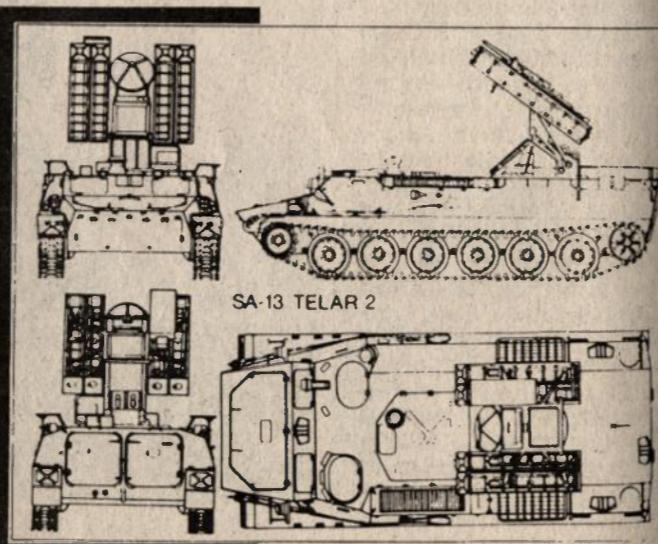
gotovo trećinu neprijateljskih zrakoplova. Ta činjenica, za sve iznenadujuća, ima više razloga. Prije svega tu je snalažljivost, uvježbanost i pozrtvovnost hrvatskih »protuavionaca«. Ništa manje važan čimbenik nije personalni i tehnički kolaps jugoslavenskog ratnog zrakoplovstva. Slabo obučeni piloti sumnjive motivirnosti napadaju zemaljske ciljeve na vrlo klasičan i predviđljiv način. Lete u napola ispravnim i uglavnom zastarjelim zrakoplovima. Zbog toga su i veoma izloženi vatri sa zemlje. Gotovo školski primjer je poznati snimak obaranja dvaju *Jastrebova* blizu Sibenika. U sličnim situacijama moguće je čak i puščanom vatrom oboriti zrakoplov.

Imperativ daljnog razvoja Hrvatske vojske jest nabava suvremenog sustava sposobnog za djelovanje na srednjim i velikim visinama. On bi u kombinaciji s već postojećim sustavima, predstavljao neprobojan zid za neprijateljsko zrakoplovstvo.

TOMISLAV ARALICA

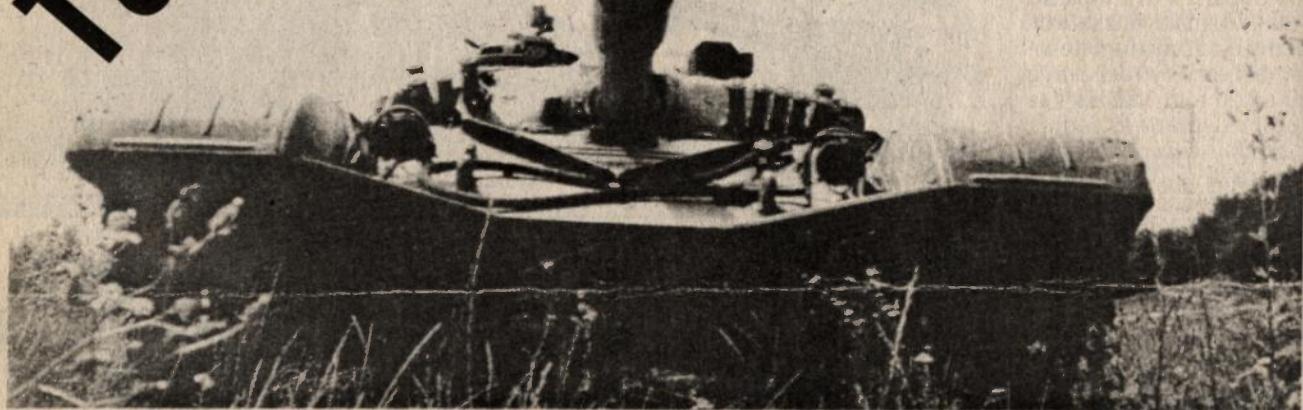
SA-13 Gopher

Ovaj protuavionski raketni sustav namijenjen je za trupnu PZO. Razvijen je u SSSR potkraj 70-ih godina znatnijim poboljšanjem starijeg sustava SA-9. Cijelokupni sustav smješten je na šasiji oklopнog transporterа MT-LB na kojem je ugrađen pokretni lansirni uredaj. Uredaj je vodoravno i okomito pokretljiv. Lancer prima četiri transportna kontejnera u kojima se nalaze rakete spremne za lansiranje. Na lanseru se nalazi i radar koji služi za otkrivanje i praćenje cilja, što sustavu pruža mogućnost djelovanja u svim vremenskim uvjetima. Raketa se navodi pasivnim infracrvenim samonavodenjem i ima maksimalan domet od 10 km. Prema općem sudu, SA-13 je učinkovit i suvremen sustav. U naoružanju sovjetske vojske nalazi se od početka 80-ih godina, a jugoslavenska vojska ga je nabavila 1990. g. Izvjestan broj ih je zarobila Hrvatska vojska učijem se naoružanju sada nalaze.

djelovanje američkog sustava PATRIOT

TOPLINSKE OČI TENKA

Termovizija je naziv za sustav obrane tenka

Tenk M-84

Jedan od opasnijih protivnika hrvatskom vojniku u domovinskom ratu je i tenk M-84. U vezi s tim tenkom već su počele kružiti razne priče.

Jedan od razloga njegove »nedodirljivosti« jest i nedostatak odgovarajućih protuoklopnih sredstava za jednokratnu upotrebu kojima bi bile opremljene skupine lovaca na tenkove, ali i nepoznavanje nekih njegovih elemenata koji ga čine suvremenim.

Da bismo se uspješno mogli suprotstaviti tenku M-84, moramo se upoznati s njegovim »očima«.

Praćći razvoj tenkova poslije drugog svjetskog rata, primjećuje se bitno poboljšanje uredaja koji se koriste za osmatranje, nišanje i učinkovitije korištenje naoružanjem. Danas su ti uredaji objedinjeni u SUV (sistemu za upravljanje vatrom).

Tokom i neposredno poslije drugog svjetskog rata na svim tenkovima upotrebljavane su pri gadanju samo periskopske i teleskopske sprave, a daljnje se vizualno određivala.

Na početku šezdesetih godina intenzivnije se radi na laserskoj tehnici radi mogućnosti primjene na tenkovima.

Samo su neki tenkovi poslijeratne generacije (M 47, M 48 i od 1955. godine T 54) imali vozačev periskop opremljen IC-uredajima za noćnu vožnju. Na gotovo svim tenkovima druge generacije koriste se aktivni IC-pribori za noćno osmatranje, tako da se pri osvjetljavanju infracrvenim reflektorm postiže

vidljivost do 100 m. Zbog nedostatka aktivnih IC-uredaja (izvore zračenja neprijatelj može otkriti), na tenkovima sljedećih generacija primjenjuju se aktivno-pasivne sprave, a na najnovijim tipovima samo pasivne. Daljina osmatranja u pasivnom području jest 60–80 m.

Tenkovi druge generacije bili su opremljeni aktivnim IC nišanskim spravama, pa se korištenjem IC-reflektora mogla voditi noćna borba na daljine od 1000 m.

Na tenkovima treće generacije koriste se kombinirane aktivno-pasivne sprave, tako da je u pasivnom području (kao kod M60A3) omogućeno gadanje do 1000 m bez IC-reflektora.

Najsvremeniji tenkovi na Zapadu opremljeni su pasivnim nišanskim spravama. Budući da te sprave koriste pojačavanje zaostalog svjetla, njihova je primjena uvjetovana osvjetljenosću okoline, kontrastom i refleksnim osobinama cilja i utjecajem meteoroloških uvjeta. Alternativa je u primjeni TERMOVIZIJE.

Značajni rezultati, postignuti u razvoju optičkih nišanskih sprava, servomehanizama, kompjutora, laserskih daljinomjera, automatizacije, senzora i drugih prijeku potrebnih komponenata, omogućili su da se u prilično kratkom vremenu realizira sustav upravljanja vatrom koji rasterećuje posadu tenka i stvara realne uvjete za visoku vjerovatnost pogotka tenkovskim to-

pom pri gadanju iz mesta i iz pokreta pri svim mogućim brzinama vatre.

Suvremeni SUV koristi se zapravo istim podsistemas i komponentama integriranim na različite načine, zavisno od polaznih zahtjeva i rješenja tenkova kao celine.

SUV čine:

1. blok integriranog dnevno-noćnog nišanskog uredaja i laserskog daljinomjera;

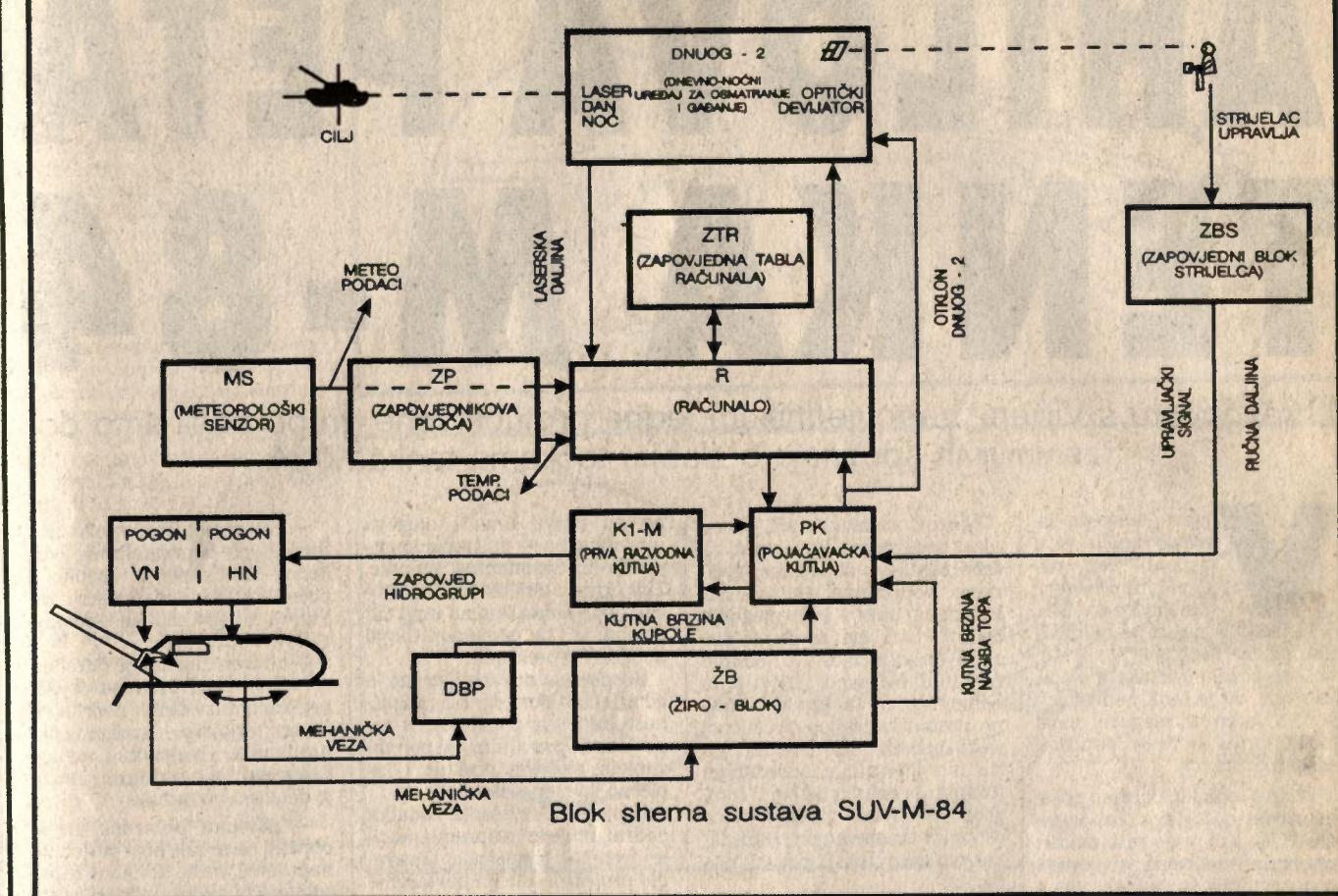
2. blok sistem za upravljanje i stabiliziranje artiljerijskog oružja i optičkog devijatora u nišanskom uredaju;

3. blok kompjutora i interfejsa;

4. blok meteoseンzora, senzora temperature munice i uredaja za mjerenje nagiba tenka.

Automatski se mijere i unose podaci, obrađuju u kompjutoru i zauzimaju elementi za ove parametre: daljinu, ugao nagiba ramena cijevi, sistem upravljanja i stabilizacije, brzina vjetra, vanjsku temperaturu, atmosferski tlak i temperaturu baruta. Podaci za izbor tipa streljiva i ispravak početne brzine unose se ručno, a može se i alternativno ručno unositi i temperatura baruta.

Taktičko-tehničkim zahtjevima predviđena je vjerovatnost pogadanja više od 50% na daljini do 2000 m, za kumulativni, razorni i potkalibarni projektil za četiri varijante gadanja (veličine mete, brzine cilja i tenka i međusobno položaja tenka i cilja).

Pri ocjeni SUV-a kao sustava, osim procjene u vjerojatnosti pogadanja cilja, mora se voditi računa i o ukupnom vremenu reagiranja od trenutka donošenja odluke za otvaranje vatre do trenutka kad projektil pogodi cilj. Međutim, to ne zavisi samo od SUV-a i ostalih uredaja nego i od obučenosti posade.

Za vodenje borbi noću i u uvjetima slabije vidljivosti koriste se pasivne osmatračke i nišanske sprave, koje rade na načelu pojačavanja zaostale svjetlosti. Osnovni nedostatak tih uredaja u tome je što im je primjena uvjetovana prirodnom osvjetljenosću okoline, kontrastom, refleksnim osobinama cijela i utjecajem meteoroloških prilika.

Pojavom i usavršavanjem termovizionske tehnike stvoreni su i praktični uvjeti da se, uz korištenje dosad razvijenih sredstava za noćno osmatranje kao dopunе, može djelovati zapravo u svim uvjetima.

Taj uredaj je potpuno pasivan; koristi se isključivo topilinskim kontrastom cilja u odnosu na njegovu okolinu, kao posljedica razlike u temperaturi; radi

dobno, dok zapovjednik osmatra okolinu periskopom, strijelac gada.

Upoznавши neprijatelja i način njegova djelovanja, pokušat ćemo objasniti priču kako tenk ima uredaj koji može za 5–7 sekundi otkriti mjesto odakle je na njega ispaljen projektil.

U razjašnjavanju problema potrebno je krenuti od činjenice da je tenk pogoden projektilom i da nije uništen, što upućuje na to da nije korišten projektil odgovarajuće razorne moći ili je došao na tenk pod oštrom kutem te je došlo do njegova odbijanja. Uzimajući u obzir da su posada i tenk preživjeli lansiranje projektila, registrirali su smjer na osnovi mehaničkog udara, odakle je projektil došao. Koristeći SUV, njeđovu širokokutnu optiku koja omogućava veliko polje osmatranja, i bez rotiranja kupole tenka, posada tenka u vrlo kratkom roku otkriva položaj odakle je lansiran projektil.

Ova tvrdnja upućuje na to da se u napadu na M 84 koriste protuoklopna sredstva koja će vrlo vjerojatno uništiti određeni tenk. Naravno, improvizacije su dopuštene, ali one kao takve moraju biti provjerene u praksi i povjerene naјspasobnijim ratnicima.

AHILLOVA PETA TENKA M-84

U razgovoru s Vilijem, zapovjednikom jedne protuoklopne grupe došli smo do zanimljivih spoznaja o slabim točkama tenka M-84

Vilijevo borbeno iskustvo kreće se u rasponu T-55, oklopni transporteri, samohotke i M-84. Tenk M-84 našim je borcima umnogome nepoznat, što pridonoši stvaranju svakakvih priča, kao npr. da je tenk neunistiv i sl. No, otkriviš njegove slabe točke, priča o M-84 poprima sasvim drugi tok.

Priču o tenku ipak ćemo početi pričom o čovjeku. Zapovjednik POG, Vili, prije rata običan gradanin, službenik u jednom poduzeću čija su sva iskustva s oružjem vezana za sportsko bavljenje lovom.

U vrlo kratkom vremenu, lovac na srndače razvio se u lovca na tenkove, izgradivši vrlo efikasan sistem protuoklopne borbe.

Njegov sustav sastoji se od niza podsistema koji svaki za sebe zahtijeva dodatno angažiranje. Neprestana kontrola cijelokupnog tima i svih njegovih djelova. Cini vam se da ste prisutni na više mesta u jednom trenutku. Naravno, fizički je to nemoguće, no taj privid savršeno postoji zahvaljujući čeličnoj stezi, podjeli rada (svatko zna što mu je ciniti u određenom trenutku) i znanju da ste u ratu, gdje se svaka greška plaća osobnim stradavanjem i stradanjem suboraca. Popravak nije moguć.

Od svakog borca Vili zahtijeva da neprestano ima na umu kako je u ratu te da nema mjeseta samovolji. No to ne znači da nije dopuštena kreacija i osobni pogled na problem. To se čak i zahtijeva, ali mora biti provedeno.

no na razini tima i njegova glavnog cilja – uništenje neprijatelja uz minimalne gubitke. Tim brine o pojedinцу, a pojedinačni neprestano ima na umu cilj kojemu je i on usmjeren. Cilj je pobijediti i preživjeti.

Raspodjela dužnosti strogo je odredena s obzirom na mogućnosti dotočnog pojedinca, te zapovjednik pravilnim raspoređivanjem obaveza očekuje i uspješno izvršenje zadatka.

Uspješnost izvršenja zadatka podrazumijeva pripremu akcije, trenutak uspješnog lansiranja projektila u cilj i povlačenje u bazu bez ljudskih žrtava. Da bi se to postiglo, nužno je obaviti niz podradnji koje, gledano u cjelini, tvore sustav uspješnog borbenog djelovanja:

– posebnu pozornost treba obratiti na oružje koje posjeduje neprijatelj, na to koliko je ospobljen da ga što više iskoristi, kolika mu je razina opće i tehničke kulture;

– analizira se teren na kojemu se nalazi neprijatelj i koliko je on pogodan za maskiranje i ograničenje uspješnog djelovanja;

– borci skupine moraju biti visoko motivirani, bez ikakve prisile;

– procjenjuje se koji bi bili mogući pravci njegova djelovanja;

– poznavanje mogućnosti oružja kojim raspolaćemo s obzirom na cilj napada, što podrazumijeva rukovanje njime do savršenstva;

– održavati visoku fizičku sposobljenost;

– pripreme akcije držati u potpunoj tajnosti;

– pridržavanje pravilnika o korištenju sredstava veze, po pravilu vezu u pripremnoj fazi akcije valja održavati kurirskim i telefonskim vezama;

– radiovezom, u pravilu, koristiti se u tijeku same akcije, kada dinamika zahtijeva karakter takve veze;

– neprijatelj može biti svjetan vaše prisutnosti već kad je za njega kasno, tj. vi ga uništavate brzo i silovito;

– ne potcenjivati neprijatelja, imati u vidu da je opasan sve dok ga ne onespособimo;

– pri polasku u samu akciju, zapovjednik provjerava je li svaki borac u potpunosti upoznat s ciljem akcije i svojim dužnostima, te je li psihofizički spremjan za akciju.

Složenost suvremenih borbenih sredstava neizostavno zahtijeva i kompleksnu pripremu akcije. Vremenski, priprema s obzirom na obim i složenost može trajati danima, a vrijeme izvršenja akcije pola sata, a i manje, poslije čega slijedi brzo povlačenje u svoju bazu.

Određeni problem koji se postavio jest borba protiv neprijateljskog tenka M-84. M-84 s obzirom na opremu spada u sam svjetski vrh. Dodatni problem naših boraca jest i nepostojanje odgovarajućeg protuoklopног oružja koje bi bilo razorno, a ujedno i lako za nošenje, jer POG zalazi duboko u neprijateljski teritorij.

M-84 za svoje kretanje bira tvrdre puteve. Izbjegava močvarno i meko zemljiste. Najbolje ga je čekati na izbočinama. Kad ih prelazi, tada mu je donji dio (pod) izložen vatru. Kad počne silaziti niz izbočinu, tijeme kupole izlaze vatri. Inače, oklop tijema kupole slabiji je od ostalih dijelova kupole.

Gadanje u M-84 izvodi se najčešće OSOM u predio kopolice luka zapovjednika tenka. Udaljenost ispaljenja projektila kreće se u intervalu 100–200 metara. To je ujedno i najranjiviji dio M-84 s obzirom na sredstvo gadanja, OSU. Uspješnim se pokazala i kumulativna mina iz ruč-

– posada okreće kupolu u smjeru prispjeća projektila, a zapovjednik tenka „skanira“ prostor ispred tenka;

c) na mjestu lansiranja zbog izgaranja raketnog goriva došlo je do zagrijavanja okoline, što termovizija odreduje kao cilj;

d) posada iz tenka otvara vatru, mitraljescu i topovsku, jer ona prepostavlja da se još nalaze na tom mjestu

b) posada okreće kupolu u smjeru prispjeća projektila, a zapovjednik tenka „skanira“ prostor ispred tenka;

tičnosti, onemogućava aktiviranje projektila.

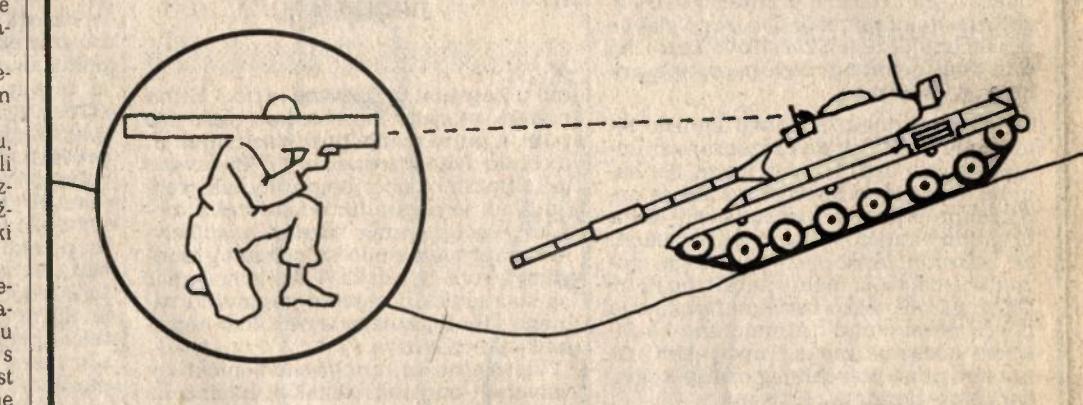
Kasnije, rukovodeći se početnim neuspjehom, i gadajući M-84 OSOM u predio kopolice luka zapovjednika tenka, svaki pogodak je značio uništenje M-84.

Gledano po jačini kumulativnog punjenja, M-84 uništava RB, OSA, MALJUTKA koja ga uništava i pogotkom u spoj kuhole i tijela tenka.

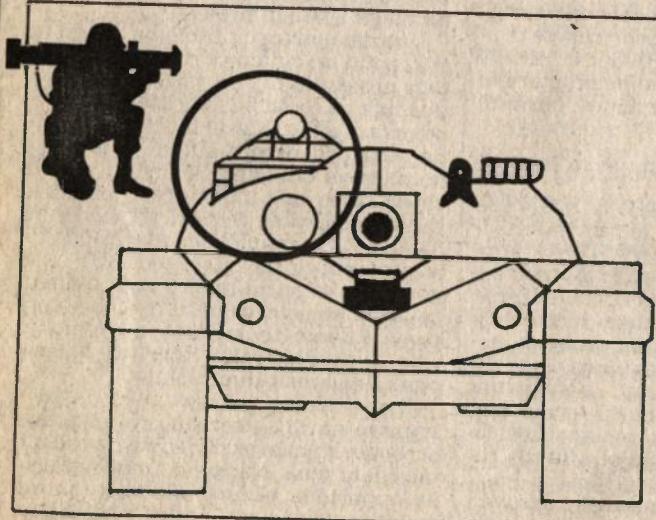
Po mogućnosti, valja izbjegavati pogotke u celo tenka, jer je u tom prediju kuhole oklop najizdržljiviji.

T-55, samohotke, oklopni transporter i druga oklopna sredstva, uspješno se uništavaju i ZOLJOM. Postotak uništenja kod tih sredstava je veći od 90%.

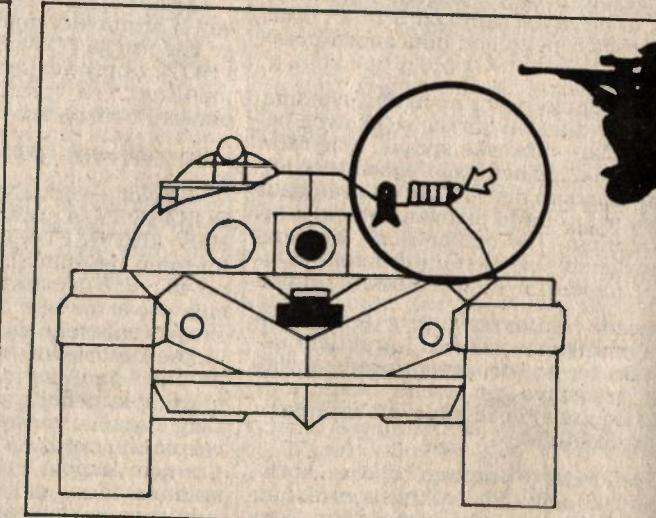
Ukidanjem embarga na uvoz oružja, Republika Hrvatska će biti opremljena lako prenosivim, suvremenim protuoklopnim sredstvima kojima će se M-84 i njemu slični mnogo lakše uništavati.

Idealne mete na tenku M-84 za gadanje iz protuoklopног oružja

Najosjetljivija mesta tenka M-84

JAGOR BUCAN

ORUŽJE NIJE IGRAČKA

Ako popularna božićna pjesma kaže: „Tiha noć, sveta noć“ a tradicija nalaže intimnu obiteljsku atmosferu, većina hrvatskih građova više je na Badnju večer podsjecala na Bejrut nego na gradove zemlje koja pretendira na naziv evropska. Pucalo se iz svog raspoloživog oružaja, od pištolja i pušaka do kalašnikova i mitraljeza, a čule su se i eksplozije bombi. A slično vatreno slavlje upriličeno je i za Silvestrova kao i na dan dugo čekanog međunarodnog priznanja Hrvatske.

Iako je razlog za slavlje sigurno bilo, treba upozoriti da je izabran iznimno opasan i neprimjeren način. Jer samo u te tri večeri širom Hrvatske je nepotrebno potrošeno toliko streljiva da bi s njim okupatora puno lakše izbacili sa zauzetih teritorija. Osim toga, poznato je da svaki metak stoji dvije ili tri DEM, pa nije teško izračunati koliko je novca nerazumno uništeno kao i koliko se korisnije mogao upotrijebiti za nabavu puno potrebnijeg oružja kakvo nedostaje borcima na fronti.

Iako se uglavnom pucalo u zrak ili su to mnogi s oružjem u ruci barem mislili, takve vatrene proslave završile su s vrlo tragičnim posljedicama. Sa-

Stručnjaci kažu da prst na okidaču smije biti u samo tri slučaja: kada je cijev oružja uperena u zrak, prema meti na strelisu ili prema neprijatelju

mo u Zagrebu u Božićnoj je noći Hitna pomoć morala intervenirati čak 150 puta, a puno manje posla nisu imali ni u ostale dvije vatrene noći. U Bjelovaru je u Božićnoj noći poginulo čak troje ljudi, ali je poginulih od zalutalih metaka i poigravanja raznim eksplozivnim napravama bilo i u ostalim gradovima širom Hrvatske. Tako je na kraju od slavljeničkih metaka poginulo i ranjeno više ljudi nego u nekoliko neprijateljskih ofenziva.

Vjerojatno bi mnogi slavljenički revolveraši odustali od takva načina ispoljavanja veselja da su imali priliku vidjeti jamačno najtragičniju žrtvu sumnute pucnjave — malog zagrebačkog dvanaestogodišnjaka Danijela Nešeka kojeg je te noći metak pogodio u

glavu i zaustavio se u mozgu. Iako su neurokirurzi zagrebačke bolnice „Sestre milosrdnice“ upotrijebili sve znanje, ni operacijom nisu mogli izvaditi metak tako da se dječak priključen na aparat za disanje danima borio za život dok su njegovi uplakani roditelji sa zebnjom očekivali ishod te neravnopravne borbe.

Sluteći takve posljedice, nekontroliran je pucnjavu uz MUP, uoči Božića, pokušao sprječiti i pomoći zagrebački biskup Juraj Jezerinac moći sve sklone takvu načinu veseljenja da se ipak klone oružja kako bi blagdani protekli bez incidenata. Neki su ga vjerojatno i poslušali, ali mnogi nažalost nisu. Pritom su očito potpuno zaboravili da tako ponovno daju idealnu priliku petokolonašima za njihov prljav posao. Jer nije teško pretpostaviti da su se u sveopću pucnjavu uključili i neprijateljski snajperisti koji jedva čekaju takve prilike kako bi nesmetano, kao i u vrijeme uzbunā, pokušavali izazvati paniku.

Zato su na kraju najviše posla imale ekipa MUP-a i vojne policije Hrvatske vojske. Zahvaljujući pomoći balističara, dio revolveraša je već otkriven, pa im osim oduzimanja oružja, čak i u slu-

Na bojištu svako je puščano zrno dragocjeno

čajevima kada za njega imaju propisanu dozvolu, prijete i nimalo bezazlene kazne. Za sve koji su pucnjavom nekoga ozlijedili ili doveli u opasnost njegov život predviđeno je do pet godina zatvora, a tko u pucnjavi oštetiti tudu imovinu može biti kažnjen novčanom kaznom, ali i zatvorom do jedne godine. Pritom suca neće puno zanimati što krivac nije namjeravao nikoga ozlijediti, već je, najčešće nakon koje časice previše, htio dati svoj doprinos blagdanskom vatrometu.

I na kraju, i mnogi istaknuti evropski političari i intelektualci, koji su se u to vrijeme zatekli u Hrvatskoj, upozorili su da se takvim prigodnim pucnjavama u stilu prave balkanske krčme više približavamo našim istočnim susjedima od kojih smo se netom odvojili, negoli Evropi kojoj se toliko želimo priključiti i za koju tvrdimo da joj civilizacijski pripadamo. A svi koji ne znaju oružje i streljivo upotrijebiti na pametniji način neka ga pošalju borcima na prvoj liniji fronte. U ovoj situaciji to će im biti najljeđe dar.

Osim na blagdanske pucnjave treba upozoriti i na sve češće tragedije koje se svakodnevno dogadaju zbog nepažljivog i neodgovornog rukovanja oružjem. Prijе svega zahvaljujući ratu, oružje se danas može naći gotovo u svakoj kući, a mnogi ga donose i s bojišta, ali sve veći broj nastradalih dokazuje da mnogi, često novopečeni, vlasnici ne znaju dovoljno o njegovu korištenju i čuvanju te opasnostima kojima zbog toga izvrgavaju sebe i svoje bližnje. Crne kronike novina stalno su punе takvih primjera. Jedan od posljednjih zabilježen je 3. siječnja kada je oko jedan sat noću u obiteljskoj kući u selu Bobovici kod Samobora brat hićem iz „Škorpiona“ ubio sestruru. Naime, sedamnaestogodišnji mladić je oružje ponosno pokazivao godinu dana mlađoj sestri, ali je zbog nestručnog rukovanja došlo do ispaljivanja metka koji je na mjestu usmratio djevojku.

Zbog nepažljivog rukovanja oružjem potkraj prošle godine samo su na području Ivance teže ranjene tri osobe. Prvo je pripadnik pričuvnog sastava Hrvatske vojske D. T. na svadbi u ivanečkom „Plavom podrumu“ teško ranio jednu petnaestogodišnju djevojčicu. Nesreća se dogodila kada je izvadio svoj pištolj TT kalibra 7.62 mm za koji nije imao dozvolu i nepažnjom pritisnuo okidač. Iste večeri tragedija se dogodila i u nedalekoj Gornjoj Voči gdje je takoder jedan čovjek ranjen nemjerno ispaljenim hicem iz pištolja za koji njegov vlasnik nije imao dozvolu. Treća nesreća dogodila se u ivanečkom poduzeću „Itas“ gdje je portir M. S. želeti svog kolegu uvjeriti da je službeni pištolj „Browning“ ispravan, izvadio okvir i opalio ne znajući da je metak u cijevi pa je zrno teško ranilo njegova kolegu.

Nažalost, sve je više i nesreća u kojima, zahvaljujući nepažnji njihovih roditelja koji ne vode brigu gdje odlažu

oružje, stradavaju djeca. Tako je 28. prosinca prošle godine u Pribislavcu kod Čakovca devetogodišnji D. V. iz ormara uzeo očevu pušku M 70, koju je dobio kao pripadnik pričuvnog sastava HV, namjeravajući se igrati s vršnjakom N. B. Okvir s mećima je bio izvaden, ali dječaci nisu znali da je u cijevi ostao jedan metak koji je nakon

oružje nikada ne smije biti napunjeno, a municiju je najbolje čuvati odvojeno. Oružje ne služi za pokazivanje i poigravanje, osobito kada ste nešto popili, jer i sebe i svoje bližnje dovodite u veliku opasnost. Sve pripadnike Hrvatske vojske treba podsjetiti i na zapovijed da se, ako nisu na zadatku, u naseljenim mjestima ne smiju kretati s dugim

ČUVAJTE STRELJIVO!

1 puščani metak ----- 0,5 DEM!

Tko ULUDO ispuča jedan okvir metaka, taj je OŠTETIO HRVATSKU VOJSKU za 15 DEM!

Taj je AGRESORU učinio USLUGU vrijednu 15 DEM!

RAZMISLIMO, ZA KOGA SE BORIMO?

Promidžbeni letak Hrvatske vojske iz Duge Rese

neopreznog opaljenja dječaka pogodio u trbuš, pa ni hitna liječnička intervencija u čakovečkoj bolnici dječaku nije mogla spasiti život.

Kako se slične tragedije stalno ponavljaju, stručnjaci upozoravaju da oružje, ako ga već iz bilo kojeg razloga držite u kući, mora biti spremljeno tako da ga djeca ne mogu pronaći. Najbolje u sefu ili u zaključanu ormaru,

oružjem što redovno nadgleda vojna policija. A kada već oružje držite u ruci, pa čak i kada je rasklopljeno, prst smije samo u tri slučaja biti na okidaču: kada je cijev uperena u zrak, prema meti na strelisu ili prema neprijatelju. Tada sigurno nećete pogriješiti, čak i ako nehotično ispalite metak.

Ž. B.

SRBIJA DESTABILIZIRA BALKAN

Željeni mir u Europi moguće je postići jedino promjenom strateških ciljeva srpske nacionalne politike

Pojačan interes Europe za stabilizaciju prilika na Balkanu pokušaj je da se nadoknadi propušteno u 1991. godini. Predugo igrajući na pogrešnu kartu ujedinjene Jugoslavije, odgovarajući međunarodni politički čimbenici dopustili su jedan besmislen osvajački rat, a ravnopravnim tretmanom sukobljenih strana, opet čine grešku. Jer, proces destabilizacije šireg balkanskog prostora započet je upravo ratom u Hrvatskoj i nemoguće ga je završiti dok Srbija deklarativno i stvarno ne odustane od svojih osvajačkih apetita. Srpski imperijalizam zao je duh pušten iz boce »antibirokratskog revolucionara« još 1988. godine. Danas, četiri godine kasnije, nakon njegova krvava pohoda po Hrvatskoj, treba ga ponovo vratiti u bocu. To će biti vrlo teško, ali ako Europa želi mir na Balkanu (a želi), jer nemir Balkan nikome ne odgovara) vraćanje duha u bocu morat će biti zajednička akcija. Zašto? Zato što Srbija ne ugrožava samo Hrvatsku, već i svoje susjede i, na kraju krajeva, Srbija je uvjek u povijesti bila, a to je danas — čimbenik nestabilnosti na Balkanu.

NARUŠENA RAVNOTEŽA SNAGA

Više je usporednih političkih procesa koji izravno nepovoljno utječe, na razvoj međunarodnih odnosa na Balkanu, a posredno na evropske političke prilike. Prvo, agresija Srbije pokazala je da se u Europi u osviti 21. stoljeća tolerira obnavljanje nacionalsocijalističkog političkog poretka i logična ekspanzija na tude teritorije što može vrlo nepovoljno djelovati na istočnoevropsku političku scenu tijekom devedesetih. Drugo, postsocijalističke zemlje istoka i juga Europe države su opterećene nestabilnim političkim i gospodarskim prilikama u kojima su vlast većinom preuzele izrazito nacionalno profilirane političke garniture. U svezi s tim, neriješena pitanja evropskih međudržavnih razgraničenja dvadesetog stoljeća (nakon ova svjetska rata), ponovno dobivaju svoju težinu, a eventualno udovoljavajuće srpskim teritorijalnim apetitima bio bi nezgodan presedan u politici EZ. Treće, politička bipolarnost poslijeratnog svjetskog poretka, očišćena u hladnoratovskoj podjeli evropskog kontinenta, raspadom Varšavskog pakta i SSSR-a, definitivno je narušila ravnotežu evropskog političkog prostora. Kako je ravnoteža snaga najvažniji čimbenik održanja *status quo*-a u međunarodnim odnosima (zlatno pravilo svjetske politike), realna je pretpostavka da ponovna uspostava narušene ravnoteže može prouzrokovati ratna sučeljavanja između evropskih država. Četvrti, koncept ujedinjenja Europe 1992. godine kao »ekskluzivnog kluba bogatih«, ratom na Balkanu, kolapsom istočnoevropskih socijalističkih privreda, raspadom SSSR, ujedinjenjem Njemačke i stvaranjem novih država na teritoriju raspadajuće Jugoslavije, definitivno je dovodi pod veliki znak pitanja.

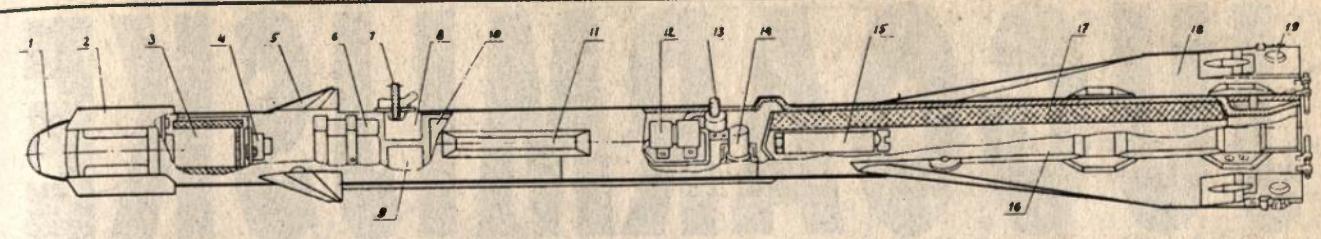
V. R.

Hrvatska je uspjela domovinskim ratom zaustaviti srpsku ratnu mašineriju, ali Europa treba preduhitriši širi regionalni sukob.

Srbija se logikom svojih imperijalističkih ciljeva sukobila sa svim narodima bivše jugoslavenske države. Nastavljujući istim putem neizbjegjan je sukob i s ostalim evropskim narodima, prije svega balkanskim državama s kojima Srbija graniči. Riječ je o višestoljetnim antagonizmima koji su u vremenima kriza redovito dovodili do oružanih sukoba (Balkanski ratovi, prvi i drugi svjetski rat, gradanski rat u Grčkoj itd.) Takav sukob bi se mogao izbjegti redefiniranjem srpskih nacionalnih interesa od državotvornog pješčnjaka (»Svi Srbi u jednu državu!«) prema demokraciji, tržištu i gradanskom društvu. No, preobrazba strateških ciljeva srpske vojske je samo mijenjana u vodećim srpskim političkim garniturama, u srpskoj nacionalnoj doktrini, a kako je mogućnost izmjene strateških ciljeva srpske nacionalne politike, gotovo ravnna nula, izvjesnije su nove balkanske trzavice, pa i sukobi, po ciljevima i akterima gotovo identični onima s početka stoljeća.

Sučeljavanje interesa balkanskih država, srpska ekspanzija na zapad i jug, te inertnost kolektivne evropske politike pokrenula je srpsku ratnu mašineriju. Hrvatska je uspjela tu mašineriju oslobodilačkim ratom zaustaviti. No, na Europi je da preduhitri širi regionalni sukob.

Dijelovi samovodenе rakete R-60M

1 — Toplinska glava za samovodenje; 2 — Destabilizator; 3 — Šipkasta bojeva glava; 4 — Osiguravajuće-izvršni mehanizam; 5 — Krmilo; 6 — Pogonski mehanizam; 7 — Smičući kabl; 8 — Blok automatike; 9 — Blok upravljanja; 10 — Autopilot; 11 — NEKONTAKTNI RADARSKI UPALJAČ; 12 — Turbogeneratori; 13 — Davač silaska; 14 — Barutni akumulator pritiska; 15 — Pripala; 16 — Raketni motor; 17 — Barutno punjenje; 18 — Krilo; 19 — Roleron.

NAMJERA JE BILA UNIŠTITI

z razgovora s vojnim stručnjacima, došli smo do značajnih podataka o sredstvima pomoći kojih je izvršen teroristički napad na helikoptere EZ.

Korišten je MIG-21 s bolje opremljenim radarem 22SN. Vidljivost radara kreće se od 27-11 km što ovisi od veličine cilja i visine na kojoj leti.

Na mjestu zločina pronađeni su sljedeći dijelovi projektila kojim je pogoden helikopter:

- ležište na raketnom motoru;
- okov za učvršćenje krila (krilni okov);
- ležište za rolerone (žiroskopski stabilizatori protiv valjanja rakete).

Pronadjeni dijelovi upućuju da je riječ o sovjetskoj samovodenoj raketi R-60M, poboljšanoj varijanti rakete R-60.

Konstrukcijski gledano raketu R-60M, dolazimo do spoznaje da je riječ o raketni velikih manevarskih sposobnosti koja omogućuje veliku vjerojatnost uništenja cilja.

Samovodenje raketu ostvareno je pomoći termičke glave koja omogućuje zahvat cilja, njegovo zračenje topločne energije, na 10 km. Pilot u kabini aviona kontakt sa ciljom ostvaruje preko termičke glave raketu.

Helikopter, u odnosu na mlazni avion, toplinski je nekoliko puta slabiji, što upućuje da je lovac presretač trebao znatno bliže prići cilju koji je imao na svom avionskom radaru. U tom slučaju pilot je mogao lako vidjeti da je riječ o helikopteru EZ-a.

Na slici 1. poz. 2. nalaze se destabilizatori koji omogućuju raketu velika dinamička opterećenja pri praćenju cilja koji izbjegava njezin pogodak. Po TT podacima raketa podnosi maks. opterećenje na putanji od 30–35 (g), te ima mogućnost gadanja pri velikim manevrima cilja.

Ciljeve u zraku gada na malim, srednjim i velikim visinama.

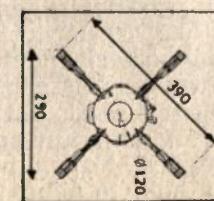
Bojeva glava izradena je u obliku duraluminijuske čašice, u koju je naliveni i

OSNOVNI TAKTIČKO-TEHNIČKI PODACI SAMOVOĐENIH RAKETA R-60M I R-60

Red. br.	Karakteristike raka	R-60M	R-60
1.	Dijapazon visina leta cilja (km)	PPS 0,03 - 8 ZPS 0,03 - 20	
2.	Dijapazon daljina lansiranja (km)	PPS 0,6 - 12 ZPS 0,3 - 9	0,2 - $\frac{H_{10y}}{2}$
3.	Daljina zahvata cilja (km)	10	1,5 - 7
4.	Rakurs lansiranja (četvrtine)	PPS 1/4 - 4/4 ZPS 0/4 - 4/4	
5.	Maks. opterećenje pri lansiranju (g)	7	7
6.	Maks. opterećenje na putanji (g)	30 - 35	
7.	Vrijeme upravljanja leta (sec)	23	17 - 23
8.	Minimalni kut smjera na Sunce (°)	± 15	
9.	Radius obradivanja nekontaktnog upaljača (m)	2 - 5	
10.	Impuls snage motora (kgs)	2.500	
11.	Vrijeme rada motora (sec)	3,3 - 5,3	
12.	Samolikvidacija (sec)	26 ± 3	
13.	Startna masa raket (kg)	45	
14.	Masa bojevog djela (kg)	3,5	
15.	Vjerovatnoća uništenja cilja (%)	0,7 - 0,8 (2 raket)	

sprešan eksploziv. S vanjske strane je obložena celičnim komadima koji služe uništavanju cilja. Bojeva glava pojačana je brizantnim eksplozivom koji se odlikuje velikom brzinom detonacije.

Dok je raketa na avionu, svi uredaji u njoj su armirani. Električnu energiju dobiva iz aviona. Nakon startanja i leta (400 m) uredaji u raketu se razarmiraju i ona je spremna bojevo djelovati.

Pri letu ka cilju djeluje autonomno. Prati topotni izvor cilja. U sebi posjeduje elektrogenerator. Turbinu elektrogeneratorsa pokreće barutni plinovi.

Bojeva glava aktivira se mehanički, ali i nekontaktnim radarskim upaljačem na 5 metara od cilja.

Stabilnost i zadržavanje puta leta raketu osigurana je žiroskopom. Rad žiroskopa kod ove raketu osiguran je strujanjem zraka, dok kod drugih raket to mogu činiti i sagorjeli barutni plinovi.

Helikopter EZ-a bio je nenaoružan, s obzirom na navedene osobine raketu predstavlja je cilj koji se »ne kreće«. Gadajući takvom raketom, poznavajući njene osobine, pilot nije imao namjeru zaplašiti, upozoriti, već ga bezobzirno uništiti.

JUGOARMIJSKE MUKE

Kako popuniti svoje jedinice, pitanje je koje sve više muči okupatorsku vojsku koja sve više postaje čista srboarmija. Mnogi dobro upućeni tvrde da se, uz ostalo, na njemu spotaknuo i bivši srpski ministar obrane general Tomislav Simović čiju je fotelju potkraj prošle godine zauzeo general Marko Negovanović, tadašnji pomoćnik generala Kadijevića, saveznog ministra obrane, ali još poznatiji kao šef zloglasnog KOS-a.

Iako je srpski politički vrh vjerojatno uvjeren da je Simović unatoč svemu bio preblag, pa će, tvrdi Negovanović, uspješnije rješiti problem koji sve više prijeti definitivnim raspadom i preostalih ostataka jugoarmije, gotovo sva-kodnevno, unatoč srpskoj informativnoj blokadi, stižu dokazi da će sve ostati na njihovom napadanju. Iako to voždova propagandna mašinerija uporno pokušava sakriti od svoga naroda, već se i inozemna štampa raspisala o oko 100.000 mladih Srđanaca(1) koji odbijaju poći u vojsku i riskirati život u, za njih, besmislenom ratu. I strani novinari već znaju da ih je od tog broja oko 30.000 dezertiralo u inozemstvo, dok se ostali skrivaju kod susjedâ i prijateljâ, po podrumima i tavanima, te u ostalim republikama bivše, raspale Jugoslavije. Da čuvenog KOS-ovca na celu srpskog ministarstva obrane čeka, već sada je jasno, uzaludan posao, ukazuje i još jedan podatak iz strane štampe, da je već više desetaka tisuća mladića dezertiralo

I strane novine su se raspisale o 100.000 mladih Srđanaca koji neće u vojsku. Zato u Kninu pozivaju 16-godišnjake

iz jugoarmije koja sve češće šalje uzaludne vapaje u obliku zahtjeva za popunu na ratištima širom Hrvatske desetkovanih jedinica.

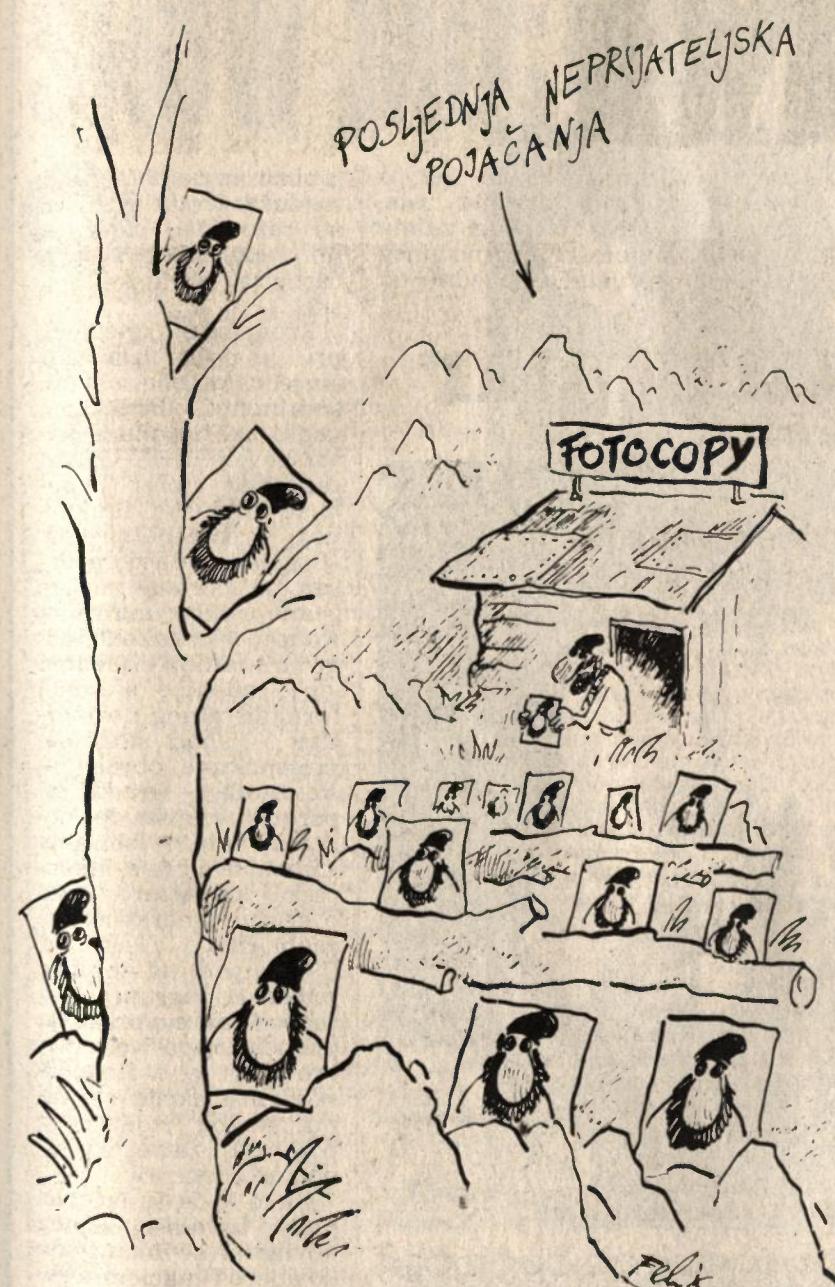
Iako je to za srpske medije strogo zabranjena tema, sve češće stižu vijesti s naslovima: »Rezervisti odbijaju rat«, »Ili novac ili ništa, kažu teritorijalci«, »Kazne ili fronta«, »Mobilizacija 16-godišnjaka« i sličnim. Tako je potkraj prošle godine srpski Radio Knin objavio da općinski Sekretarijat narodne obrane poziva sve muškarce rodene 1975. godine i starija godišta da se hitno javi u taj Sekretarijat. Znači li to da će tzv. »SAO Krajina« uskoro u nedostatku boljih i barem starijih boraca oružje i bombe dijeliti i učenicima osnovnih škola?

A pritisnuta oskudicom »žive sile« na zapadnoslavonskom bojištu, komanda banjalučkog korpusa je pri kraju prosinca organizirala sastanak s oko 700 »teritorijalaca« koji su nedavno neslavno pred napadima. Hrvatske vojske iz svojih mesta pobegli u Banju Luku i pri tom kao živ štit dotjerali i nekoliko tisuća izbjeglica. Nakon poduzimajućeg uvjerenja kako je njihov povra-

tak na frontu nužan za sljedeći je dan u vojarni »Kozara« dogovorena prva prozivka. Ali na žalost vojnih vlasti, na nju je od 700 prijavljenih došlo samo tridesetak »teritorijalaca«, a nije se pojavio čak ni Velimir Vukelić, predsjednik tzv. Skupštine »SAO zapadne Slavonije«. Vrhunac napetosti u jalovu nadmudrivanju nastupio je kada im je blagajnica tzv. Teritorijalne obrane Daruvara rekla da će plaće za studenit biti podijeljene tek na bojištu. U tom je trenutku većina od tridesetak prisutnih napustila skup otvoreno optužujući organizatore za ucjenu. A oni pripadnici neprijateljske vojske koji su se ipak odlučili vratiti, oružje će dobiti tek na odredištu jer su se dosad naoružani »dobrovoljci« na putu do fronte redovno tajanstveno gubili.

Vjerojatno bi ti isti srpski »dobrovoljci« uz plaću tražili i povišicu kada bi znali da su si poslanici srpske skupštine sredinom studenog povećali svoja ionako visoka mjeseca primanja za još osam tisuća dinara. Pritom ih nije mnogo smetao prijedlog poslanika Dobrivoja Jovanovića, koji je zatražio da se to odgodi, jer, kako je rekao, »pola radnika u Srbiji živi od minimalca, a znamo i u kakvom nam je stanju vojska«. Nije nito čudo da više pola Srbije neće riskirati glavu na ratištima zbog političara koji si istodobno dižu plaće slijedeći u Beogradu na toplome i u udobnim foteljama.

Najnoviji primjer stigao je i iz općine Šekovići kod Tuzle gdje uglavnom (98 posto) živi srpsko sta-

SREĆKO PUNTARIĆ

novništvo. Kada je 400 Šekovljana nedavno pozvano da s oružjem dođe u tuzlansku vojarnu »radi vježbe« mnogi su se iznenadili. Prije im je, naime, obećano da će se vježbe održavati na teritoriju njihove općine. Ali, još ih je veće iznenadenje čekalo u samoj vojarni.

Tamo je od njih zatraženo da pojedinačno potpišu izjave »da pristajući ići na vojnu vježbu u Hrvatsku«. Čim su shvatili da bi trebali ići u pravi rat, mnogi su odbili i ponudeni ručak, na brzinu vratili već zaduženo oružje i opremu i odjurili svojim kućama.

I u Srbiji su sve češće podjele na »poštene Srbe«, koji žele ratovati, i »izdajice« koji govore da je rat besmislen i nepotreban. Kako je »izdajica« sve više, pukovnik Budimir Rakić, predstavnik kragujevačkog korpusa smislio je vrlo originalno rješenje. »Vješat ćemo ih po ulicama«, ispalio je nedavno mrtv-hladan na konferenciji za novinare. Kada je primijetio da je ipak »malo« pretjerao, pojasnio je da misli na plakate s imenima i adresama ljudi koji se nisu odazvali pozivima na mobilizaciju. Kao prave potjernice s Divljeg zapada, samo kada bi još netko pukovniku dodijelio šerifsku zvijezdu.

Takvih koji ne žele voditi tuđe ratove, pa bi trebali visiti na uličnim stupovima srama, samo u Sumadiji ima gotovo 6200. Osim što im prijeti i da ostanu bez posla, oni »pravovjerni« su im ženama počeli vikati da su se udale za pedere, a djeci da su im očevi kukavice. Ali puno bolje nije ni rodbini onih koji su ipak popustili pritiscima i otišli na frontu. Njihove majke, sestre, žene i djevojke obijaju pragove Generalštaba i smrzavaju se ispred vrata raznih vojarna, Skupštine Srbije i ostalih za njih nedodirljivih zgrada gdje bezuspješno pokušavaju doznati gdje su im muževi i jesu li još uopće živi. Uzaludno traže da se ispune obećanja da će ih najkasnije nakon 45 dana vratiti kućama i ne znajući da im je »vojna vježba« u međuvremenu prešutno dvostruko produžena, dok su redovnim vojnicima dodana još četiri »nagradsna« mjeseca. A oni, koji su se ranije vratili kućama, u vojne knjižice je upisano — deserteri.

Za kraj, dokle ide neljudskost srpskog režima i okrutnost njegovih izvršitelja prema protivnicima rata, najbolje govore svjedočanstva zarobljenih Hrvata iz slavonskih sela Opatovca, Mohova Rusina, Petrovaca koji su više od tri mjeseca proveli u vojnim logorima u Begejcima i Stajicevu. Kako su potkraj prosinca prošle godine ispričali novinarama u Vinkovcima, u tim su logorima mladići u dobi od 17 do 22 godine, koji su odbili stupiti u JA, svakodnevno premlaćivani i tučeni po spolovilima dok se ne bi onesvijestili! Tu uistinu više nikakav komentar nije potreban.

ŽELJKO BUKŠA

BRANIMIR

Svjetlosna udaljenost civilizacijskog okružja između suprostavljenih strana u ratu u Hrvatskoj vidljiva je, između ostalog, i u tisku koji čitaju sukobljene vojske.

S agresorske strane bojišta jugovojska svoj teško unovačeni sastav i dalje zasipa tonama socirealističke papirnate gluposti olijene u »Frontu«, »Narodnoj armiji« i ostalim listićima vojnoizdavačke publicistike JNA. Dobro je znano da je godinama u vojarnama nesvrstane SFRJ spomenuta literatura, poput »Komunista« i ostalih službenih glasila, korištena isključivo kao materijalno pomagalo, pomoćno sredstvo za pranje prozora, oružja i drugog. Osnovana je pretpostavka da u ratu, na fronti gdje vladaju terenski uvjeti, »borci za treću Jugoslaviju« nalaze i druge načine uporabe jugovojskih publikacija (potpaljivanje vatre, toaletni pribor itd.). Osim »stručnog« tiska neprijatelja opskrbljuju srpskim dnevnim i tjednim tiskom – povremenim obrocima duhovne hrane za obnovu mržnje prema svemu što je hrvatsko.

S druge strane, domovinski je rat iznjedrio niz časopisa, biltena, listova Hrvatske vojske koji svojom raznolikošću uspješno odražavaju pluralitet hrvatske obrane. Gotovo da ne postoji veća vojna formacija Hrvatske vojske ili institucija unutar ustrojstva obrambenog sustava Re-

publike koja nije pokrenula vlastito glasilo. Prije svega, riječ je o pojavi koja neprijeporno govori o uljudbenoj svijesti hr-

vatskog vojnika. Jer, u najtežim danima rata, unatoč žestokog naleta tehnološki nadmoćnijeg neprijatelja, na jednoj od

(s obzirom na obim rata), najdužih fronti u povijesti ratovanja, bilježimo niz samoniklih vojnih časopisa Hrvatske vojske.

Kronološki gledano, prvi je počeo izlaziti (i što je još važnije zadržao kontinuitet) »Branimir«, tjedni list branilaca Hrvatske koji izdaje Glavni sanitetski stožer Republike Hrvatske. Praktičnog portabelformata, »Branimir« je vrlo podešan za borbene uvjete (stane u džep uniforme). Koncepcijski također odgovara ratnim prilikama jer je raden po okušanoj formuli ratnog novinarstva – short story nepretenciozne obrade – što znači – kratke reportaže s ratišta, kronologija ratnih zbivanja između dva broja, humoreska, karikature, malo o oružju, i naravno, nezaobilazna križaljka. Cjelokupan rad nevelike redakcije, regrutirane iz redova Pokreta prijatelja prirode Lijepa Naša, dobrovoljan je, a financijsku konstrukciju (rak rana svakog izdavačkog potvata) zatvaraju uz pomoć sponzora.

Kako to da su liječnici pioniri hrvatskog vojnog novinarstva? Znajući kako dobro funkcioniра sanitet Hrvatske vojske, to nimalo ne čudi. Jer, medicinari u Hrvatskoj su doista priča za sebe. Po svojim interesima su svestrani, i prije rata bili su iznimno dobro organizirani, a ratnim iskustvima postali su pravi profesionalci. U svom poslu prije svega, ali i u novinarstvu.

VIDMIR RAĆ

Brani mir

God I Br. 12 TJEDNI LIST BRANILACA HRVATSKE 20. XII. 1991.

Kratkim prikazom lista »Branimir« otvaramo temu kontinuiranog predstavljanja samonikle hrvatske vojne periodike. Zato molimo sve osnivače, izdavače i novinare koji rade na sličnim izdanjima da nam se javе ili jednostavno pošalju primjerak lista koji kreiraju.

Uredništvo

SHOW MORA IĆI

Od početka rata u Hrvatskoj čula su se povremeno, pa i od onih koji u njima rade, mišljenja da treba zatvoriti kazališta, jer dok zemlja goru u plamenu nije se uputno zabavljati. Kao argument za otvorene teatre, s druge strane, koristio se čuveni Churchillov poziv glumcima i publiци u Londonu tijekom II. rata da ostanu na svojim mjestima za vrijeme predstava. Neprijatelj se tako davao do znanja da njegovo zrakoplovstvo ostaje nemoćno pred narodnim prkosom i ponosom, odnosno Shakespeareom, koji je utjelovljenje engleskog duha. Stvorena je zarazna atmosfera koja je vrijedila kao jako oružje u psihološkom ratu, a kritika »The Show Must Go On« (»Šou mora ići«) koju su glumci koristili kao sveto pravilo, pretvorila se u geslo umjetnika okupljenih u Croatian Art Forces.

Boraveći u Zagrebu prije nekoliko tjedana, čuveni francuski filozof i pisac, koji je Francuskoj otkrivaо istinu o Hrvatskoj i prozeo u tamošnjoj javnosti prisutnu ideju o Srbiji kao čuvaru federacije, uočio je da se hrvatski spomenici kulture tretiraju kao neprijatelji. Alain Finkielkraut, autor koji se bavi pitanjem sjećanja, sreće i zaštite spomenika, uvida da je sprskoj armiji hrvatska kultura jedan od najopasnijih protivnika i zato se svom silinom okomljuju na crkve, knjižnice, spomenike. Jedna od slika koja je, uz užase masakra i spaljene kuće, ostala prilično nezapažena, mogla bi uz osječko spaljeno kazalište postati simbolom oskrvnutne hrvatske Talije, a prikazuje skulpturu Marina Držića ranjenu krhotinama granata. Razgovor na temu »Smije li šutjeti Talija u Hrvatskoj?«, ako se još postavlja na početku rata s upitnikom, s vremenom je dobio jasan odgovor »Ne smije!«. Koliko su se kazališta u Lijepoj Našoj doista uključila u oslobodilački rat na pravu način, a koliko su bila samo nijem promatrači moguće je vidjeti iz reportera kojim (nilje odgovoreno zahtjevima trenutka. Gotovo je nevjerojatno potpuno zanemarivanje baštine, napose dubrovačke, koja se nametala u svojoj prožetosti idejom slobode i nepokorenosti, koja je u trenucima najžešćih crnogorskih divljanja po hrvatskoj Ateni trebala biti moćnim oružjem koje neprijatelj ponizuje u barbarstvu i odstupnosti svijesti, one dubrovačke svijesti koja podjednako cijeni stih i stablo donesenio iz daleka svijeta, ponovo njegovano stoljećima u Arboretumu.

Nevjerojatno je koliko je zaboravljen Krleža koji bi na budućem hrvatskom »West Pointu« morao postati poseban predmet izučavanja. Iz njegovog se ratnog opusa moglo naučiti štošta o mentalitetima i svrhama vojevanja, pobjednicima i poraženima. Na početku kazališne sezone Krležu otkriva Slovenec Vito Taufer, u riječkom teatru postavivši znamenito »Kraljevo« koje je u režiji Dina Radojevića 1970. označilo jednu od najznačajnijih predstava u našem kazalištu. Vito Taufer je nazivan »Malim Princem« koji je dramsku klasičku približio novim naraštajima odgajanima na stripu, rocku i filmu, a svojim najboljim predstavama jednako je utjecao na teatar u Sloveniji (Alica u zemlji čuda, Atlantida) i Hrvatskoj (Revisor, Kralj Lear), a zanimljivo je da je mitsku starogrčku temu o lutanju poslije Trojanskog rata postavio na dva sasvim različita načina u Ljubljani i Zagrebu. Bili su to spektakli »Odisej i sin ili svijet i dom«.

»Kraljevo« se događa u Zagrebu, ljetne noći na sajmištu kojim odjekuju tamburaški zborovi, bauljaju pijani purgeri, kumeći, kelneri, Cigani, fludre, soldati, svi oni Krležini statisti. Povijesti koja ih je ogrnula crnim plăstem i prijeti im smrću. To se ozračje dosad obično prikazivalo kao proštenje s licitarskim srcima koje podsjeća na staklo kakava naivnog slikara.

Taufer kao izrazit postmoderni autor ovo ludilo pretvara u glazbu i pokret. Skladatelj Stanko Juzbašić sajmište je obradio kao sklop cjelokupne glazbe dvadesetog stoljeća, od brehovatskih songova do brodvejskog muzikala i brojnih hrvatskih motiva. Koreograf Matjaž Farić napravio je veliki

banket s kreaturama koje ponavljaju iste pokrete kao u čuvenim spektaklima Jana Fabrea, a taj uvod pretapa se s jedva zamjetljivim folklornim nijansama koje na kraju prelaze u savršene stilizirane revije režirane po najistrožim uputama Vincenta Minellia. Ono što se površno i obično naziva »hrvatski udes«, a drugi je naziv za bezvoljnost i »kajbubuzam«, stavljen je u mnogo širi evropski kontekst. Tek uz ovu univerzalizaciju »Kraljeva« stvorena je mreža u kojoj opća mjesta hrvatske povijesti ne bivaju samo lokalna, već se u njima prepoznaju opći motivi, od povijesnih do umjetničkih.

Sajmišna lica postala su superdizajnirana lica iz Dick Trace-estetike, utvare iz filmova Davida Lincha. Krležin četverokut postaje skup stereotipova iz pop-kulture. Janez, igra ga gardist Žarko Potočnjak, izgleda kao sablast iz Monthy Pytona, Herkules Galliana Pahora je MTV-mutant, Stijef Denisa Brižić prototip pjesnika-boema, a Anku igra Elis Lovrić u maniru Marylin Monroe. Elis je ove godine jedina netalijanska stipendistica na čuvenoj rimskoj glumačkoj akademiji.

Drugi projekt koji otkriva Krležu kao završenog komentatora rata jest monodrama koju je režirao Georgij Paro, inače izvrstan poznavatelj Krležina kazališta, koji je u protekloj sezoni postavio danas već znamenite »Zastave« s Anom Karić i Renom Medvešekom.

»Krležini ratni dnevničici« koje govori Božidar Orešković sjajan su prilog tvrdnjai da je Krleža u svojim zapisima predvidio budućnost, bilježeci pojave oko sebe u ratna doba kojima je hrvatska povijest oduvijek obilovala.

IVICA BULJAN

GROZNICA ZVANA »NOVO DOBA«

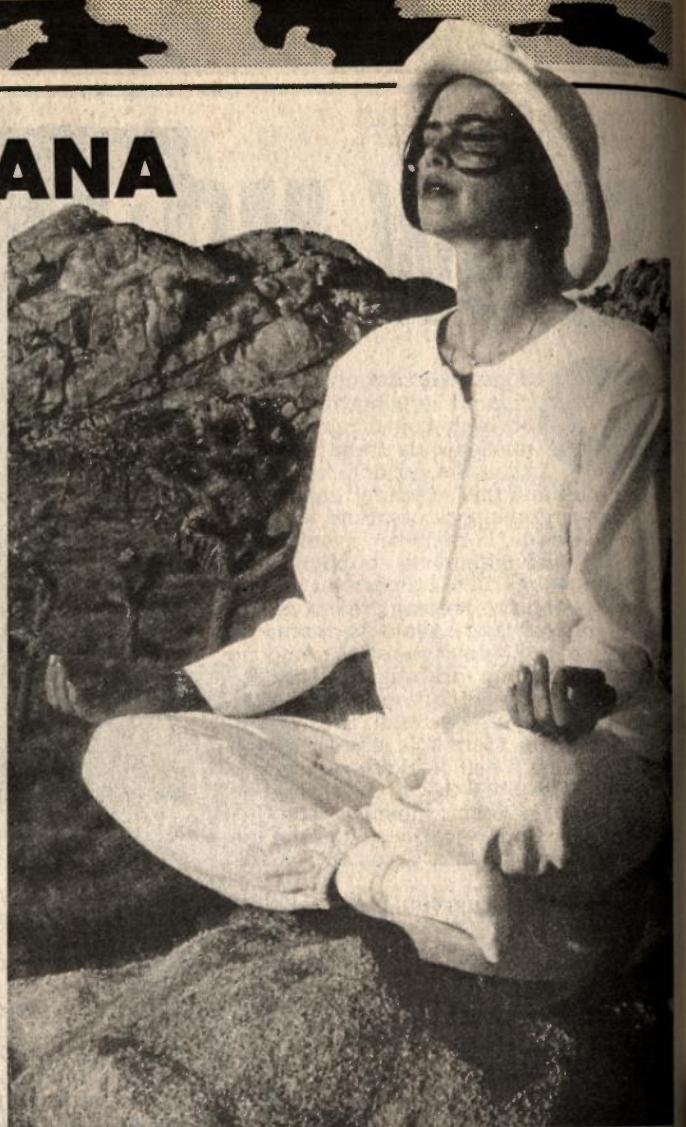
Osamdesete godine posjedovale su miris novca i japijevskih obilježja. A devedesete su odmah na svom početku nametnule radikalni zaokret. Počelo je »novo doba«. New age. Odavna se već i kod nas vrti glazba obilježena predznakom novog doba — doba povratka prirodi i duhovnosti. New age postaje mistično-filosofsko-kulturološki fenomen. Njegovi sljedbenici (u Europi najbrojniji u Veneciji, u prekomorskim zemljama u Kaliforniji), provode nekoliko sati dnevno meditirajući i obnavljajući duh; tijelo održavaju masažama i aromaterapijom. Vježbe joge izmjenjuju se s radom u vrtu u kojem uspijevaju egzotične i ljekovite biljke,

»Novi doba« slobodno bi se moglo nazivati i »starim« jer je ono oživotvorene prastari vjerovanja, načina življenja, nadopunjeno suvremenim primjesama ekologije, biljne medicine i hipijeveškim parolama tipa *Peace, brothers* (Mir, braća!). Prodavaonice su pretrpane brojnim kristalima, poludragim kamenjem, poglavito ametistom za kojeg se vjeruje da širi pozitivne vibracije, a po zidovima vise isprepleteni privjesci Krista, Krishne i Bude, kao simboli bratstva među ljudima.

Duhovnost je jedna od ključnih karika lanca New agea. Stotine »novodobaca« uvjeravaju okružje u prednosti vlastita obraćenja. »Što će vam znanstveni napredak, bogatstvo i slava kad vam je duh zapušten?«, pitaju oni. »Bavite se kraljevskom jogom, tantričkom meditacijom, gatajte iz tarot-karata, istražite svoje prijašnje živote, razgovarajte s andelima...«

Iako je u svojoj srži New age izuzetno pozitivan podsjetnik i voditelj pomalo zaboravljenim i zapuštenim životnim vrijednostima, nažalost, previše se gubi u svojim vanjskim manifestacijama, blještavim kameničićima, skupim seansama »duhovne gimnastike« i banalnim odricanjem mnogih zemaljskih dobara.

No, kako svaku pojavu ove vrste prati i golema propagandna mašinerija, modna industrija i trgovačka prodarnost, zasigurno je da će »New age«, unatoč brojnim manjkavostima, stjecati još mnogo sljedbenika koji će svoj duh pro-

čišćavati uz šumove dalekih oceanâ, tibetanskih zvona i uz pjev ptica, noseći halje à la dalaj-lama i premećući kristale po tijelu radi ezoteričke masaže...

SANJA ČANAK

PRETPUBERTETSKI JADI

Macaulay Culkin, trenutno najveća holivudska dječja zvijezda i glavni lik u velikom filmskom hitu »Sam u kući«, postaje sve teži za suradnju. Svoju je neizmjernu hirovitost ovaj 12-godišnjak ispoljio već na snimanju nastavka priče o dječaku kojemu se počinju zbivati čudne stvari dok osamljen boravi kod kuće. Honorar za ulogu iznosio je ciglih 4,5 milijuna dolara.

Kad ga je Michael Jackson pozvao da sudjeluje u njegovu posljednjem spotu »Black and White«, Culkin je ne trepnuvši okom zatražio od danas najveće pop-zvijezde, uz veliku novčanu naknadu, i pravo da se i njegovo ime veže uz promociju spota diljem svijeta. Jackson je bio iznenaden i tek je nakon nekoliko dana uspio uvjeriti dječaka da je još uvijek »premali da bi postavljao takve perfidne uvjete«. No, cijenjena je da Culkinovo ime ipak stoji u većini propagandnih akcija koje prate distribuciju spomenutog hita.

Najviše je pak teškoća, čini se, imao redatelj Michael Lehmann. Kad je Culkinu ponudio ulogu psihički poremenjog dječaka, ovaj je to u dogовору sa

svojim agentom glatko odbio. Lehmann je potražio novo lice za glavnu ulogu u projektu »Dobar sin«. Našavši neko moderno dijete iz Louisiane, pripreme za snimanje su započele. Tad se oglasio Culkin i izjavio da se predomislio glede igranja »dobra sina«. Lehmann je bio zadovoljan, ali ne zadugo. Culkinu je, naime, ostalo još nekoliko tjedana snimanja nastavka »Sam kod kuće«. Cijeli je projekt morao odgoditi svoju realizaciju. Iako je producent time izgubio dosta finansijskih sredstava, strpljivo je pričekao da Culkin dovrši svoj ranije započeti film.

»Dobar sin« je napokon snimljen. Njegovo će pojavljivanje u kinodvoranaima SAD i Europe početi ovih dana. Po prvim reakcijama publike na pret-premijerama, neprijepono je da će se uloženi novac višestruko vratiti svim studionicima u dobiti filma.

Iako je i mali Culkin zadovoljan, čini se da se ipak pojavit će prijeteca sjenka nad aureolom njegove popularnosti. Naime, glavni lik umire na kraju filma. Prvobitnim scenarijom to nije bilo predvideno, ali je režiser snimajući posljednje kadrove odlučio promijeniti svršetak priče.

Kako je film namijenjen prije svega najmladim dijelom gledateljstva a ono vrlo često poistovjećuje glumca s likom kojega tumači — Culkin je mrtav. Neki će ga novi film lako »oživjeti«, ali hoće li u »uskršnje« povjerovati njegova vjerna publika milijuna vršnjaka?

HOLLYWOOD GLADUJE

Konačno je i Hollywood shvatio svu besmislenost blještavih primanja u korist gladnih i nemoćnih diljem svijeta. Koliko ironije je bilo u oplakivanju ljudi koji su gladni, goli i bosi dok se pred govornikom prostire stol prepun kavijara, dimljenog lososa i liju potoci pjenušca.

Domaćica nedavnog dobrotvornog okupljanja holivudske dječatnike bila je Cybill Shepherd, nama poznata kao Maddie Hayes, partnerica Brucea Willisa u otkačenoj seriji »Slučajni partneri«.

Bilo je doista neobično vidjeti brojne filmske zvijezde odjevane u »obične« kostime bez zasljepljujućeg sjaja šljokica i svile najkričavijih boja. No najneobičnija je izgledala holivudska trpeza. Shepherdova je odlučila da se obroci pripreme u skladu s namjenom cijele »fešte«. Svaki je uzvanik dobio samo tanjur rize, komadić piletine i tortilju s grahom (poznato jelo brojnih Latinoamerikanaca plitkog džepa). Čašu su vina dobili samo gosti čiji je iznos na čeku premašio brojku od 10.000 dolara. Oni manje darežljivi pili su isključivo mineralnu vodu.

Skup je naišao na golemo odobravanje cjelokupne američke javnosti, a organizacija »Oxfam America« koja se brije o brojnim beskućnicima i siromasima svih rasa i nacija diljem SAD, a kojoj je i namijenjen sav prikupljeni prihod od 750.000 USD, odmah je krenula u akciju pomoći svojim štićenicima.

Cybill Shepherd je na kraju akcije zamoljena za kratku izjavu. Rekla je u svom duhovitom stilu: »Danas sam stvarno vrlo malo jela. Zato mi se čini da više svjetlosti izbjiga iz moje nutrine. Pogleđajte samo moje lice: ni traga holivudske blaziranosti uzrokovane haringama i crvenim kavijarom...«

SANJA ČANAK

EVROPSKI VRHUNAC AMERIČKOG SNA

Zove se Celeste Johnson i trenutno je u usponu k tronu najveće europske televizijske voditeljice.

Celeste je rođena u Chicagu 1959. godine. Djetinjstvo je provela s brojnom obitelji u neimasti u jednom od crnačkih predgrada toga grada. Da nije posjedovala vitko i hitro tijelo, vjerojatno bi još i danas životarila kao većina njezinih vršnjakinja iz okružja u kojem je rodena. Kad ju je na satu tjelesnog odgoja u osnovnoj školi zapazio atletski trener — lovac na nadarene, sve je krenulo nabolje. Celeste je marljivo trenirala i uskoro je počela postizati izvrsne rezultate u trčanju na 200 metara. Matični klub joj je kao nagra-

du za uspjehe omogućio školovanje i upis na sveučilište. Celeste je započela studij sportskog novinarstva, ali se kasnije premjestila na opće novinarstvo. Završivši studij, prestale su i njezine obaveze prema klubu i ona je napustila aktivno sudjelovanje u sportskim aktivnostima. Ubrzo je dobila mjesto novinara-pripravnika jedne od vodećih televizijskih kuća ABC. Zaredale su reportaže, izvješća, priprema vijesti... Celestinina sretna zvijezda sve je snažnije sjala... Odlučila se okušati i na modnoj sceni, ali isključivo kao model za modne magazine. Američki »VOGUE« je bio oduševljen svježinom njezina tamnoputa lika i ustupio joj je

naslovnu stranicu. Atletičarka, novinarka i model traži nov izazov i polazi u »staru, dobru Europu«. Obilazi je gotovo cijelu i napisljenu se nastanjuje u Miluu.

Danas Celeste vodi dvije šou-emisije, državne talijanske televizije, čije je gledateljstvo milijunsko. Osim talijanskog, sviđala je i francuski jezik i ovih bi dana trebala potpisati ekskluzivan ugovor s francuskim programom TV S Europe. Uz to, postala je i najtraženiji modelom Gianfranca Ferréa i svu odjeću koju nosi u svoje slobodno vrijeme potpisuje isključivo taj veliki talijanski modni industrij.

S. Č.

U2 PONOVNO LETI

Druga polovica prosinca, a pogotovu vrijeme oko Božića i Nove godine, za sve je one koji se bave popularnom glazbom vrijeme pojačane »prodajne spremnosti«. Jer, zna se, to je vrijeme darivanja, vrijeme kada su novčanici najdeblji, a štedljivost tek apstraktima imenica o kojoj će se razmišljati tek u siječnju, vrijeme kada se ovaj ili onaj diskografski proizvod jednostavno nameće kao poklon ispod bočice. Stoga nimalo ne čudi što velike svjetske zvijezde pažljivo »tempiraju« objavljanje svojih novih projekata upravo za to doba. Neki čak procjenjuju da blagdanska, »rasipnička« atmosfera poboljšava prodaju i za pedeset posto! U to se ove godine, prije svih, mogao uvjeriti novopečeni »bijelac« Michael Jackson čiji je novi album »Dangerous«, objavljen početkom prosinca, za 35 dana prodaje pronašao već tri milijuna kupaca! Slično »prolaze« i ostali velikani koji su za netom prošli Božić i netom prošlu Novu godinu odlučili povećati svoja ne mala bogatstva. Naime, svjetsko se tržište čitav prošinac, a evo sada i na početku siječnja, doslovce trese od novih albuma »Dire Straits«, Princea, i »U2«, sve redom izvodača čija se publika broji brojkama sa šest nula. Nažlost, ove godine, zbog rata u našoj domovini, zvuci novih pjesama ovih zvijezda još nisu odjeknuli i s naših gramofona, no treba se nadati da na to nećemo morati dugo čekati, da će ovaj prljavi, nama nametnuti rat u najskorije vrijeme prestati i da će zvuke topova i višecijevnih raketnih bacača napokon i zauvijek zamijeniti zvuci — glazbe! No, ne sumnjam da će se — dok ti toliko žuđeni trenuci ne dodu — mnogi naši borci

ipak domaći svih albuma i preslušati ih u stankama između bitaka, barem na *walkmanima!*

Michael Jackson je gotovo pet godina »mučkao« i razbijao glavu kako da ponovi fantastične tržišne uspjehe svojih prethodnih albuma »Thriller« (38 milijuna prodanih primjeraka) i »Bad« (25 milijuna!), ali da ipak izbjegne njihove glazbene formule. »Dangerous«, album koji je Michael ostvario bez svog do-sadašnjeg producenta, glazbenog madioničara Quinceya Jonesa, zbirka je pjesama koje se najprije obraćaju našem tijelu, našem osjetilu za ples, a mnogo manje ili gotovo nikako — našemu mozgu. I prije je Michael proizvodio vrhunsku potrošnu plesnu glazbu, ali je ta glazba, zasigurno zahvaljujući velikom Quinceyu, imala i još nešto — melodiku, »aromu« i nevjerojatno razvedene aranžmane. U novim pjesmama pronalažimo tek krhotine različitih glazbenih stilova, a sve je podredeno ritmu i samo ritmu, neumoljivim zapovijedima sintetičkih bubnjeva koji nepripremljeno uho mogu i iznevirati. Bez obzira što se svijet već dosta dugo trese od plesne groznice, za što je i Michael bez dvojbe zaslужan, njegov novi album je hrabar projekt koji će i njegove najvatrenije obožavatelje u prvotren začuditi, projekt ponajprije namijenjen podijima diskoklubova i plesnim ek-

hibicijama na živim nastupima. To potvrđuje i popratni tekst na omotnicu u kojem Michael objašnjava da je ipak primaran oblik njegovog umjetničkog izražavanja.

Unatoč uočljivoj promjeni glazbenog iskaza i unatoč priličnom mrgodenju kritika, Michael je ponovno pravio dobar posao. Podaci prodaji albuma to ponajprije potvrđuju i razloga za kakvu brigu — nema. Dakle! Bit će para za novo izbijanje kože, pa bi na svom sljedećem albumu Michael Jackson mogao iznenaditi kao — albin!

Ni »U2« nije želio hodati stezama koje su utabao prethodnim albumima. Tako je njihova nova ploča »Achtung Baby«, kurioziteta radi, snimana u istom Berlinu, bitan stilski korak u vode psihodelije, tona koja je — zajedno s cijekupnjom hipievskom poetikom i ideologijom — ponovo u žarištu interesa! Eh, kada bi barem i kod onih bombardiraju naše gradove hipievsко mirovorstvo ponovno došlo u modu! Gitan fascinantnog *The Edge* podjednako lucidne kao i preje, nekako su nabrusnije, »škripavije« i »otkačenije«. Bono više ne pjeva vičući, nego ponekad čak i šaputajući, ali pritom zadržava svu monumentalnost i ostražljivost svoga glasa. Pod vodstvom legendarnog Briana Enosa, soga glazbenog producenta »gurua«, »U2« se još uviđene da uhvatiti u mrežu previdljivosti, rutine i dosadašnjih Muze su još uviđene na njih.

Trendovski gledano, film bi mogao ući u kategoriju ove sezone vrlo popularnih »ženskih« filmova kao što je »Thelma i Louise« Ridleyja Scotta. No, očito je riječ o slučajnom preklapanju.

Neven

voj strani i davno izrečena tvrdnja da su Bono i ekipa najbolji rock and roll sastav današnjice još uviđen ne pati od pomanjkanja argumenata.

»Dire Straits«, za razliku od Jacksona i »U2«, nisu puno mudrijali. Nonšalantno se držeći one stare po kojoj dok ekipa pobijeđuje ne treba ništa mijenjati, usmili su album »On Every Street« i operovali svoju perfekcionističku vještinsku, te smisao za melodijske, ritmove i riffove koji se jednostavno lijepe za uho. Iako na albumu nema pjesme poput »Brothers In Arms«,

Ne znam je li još netko sugerirao Bruceu Willisu da snima muški nakon neuspjeha s filmom »Hudson Hawk«, ali on je vrlo dobro shvatio tu poruku. Razmjerno sporedna uloga nasilničkog muža Jimmy Urbanskog u vrlo dobrom ostvarenju Alana Rudolpha. »Ubojite misli« pokazala je svu raskoš njegova dara. Prvi put glumeći negativca kojega se i publika odriče, Willis je dokazao kako gluma iz duologije »Umri muški« nije slučajna i kako se može nositi i sa zahtjevnijim zadacima nego što je tumačenje uloge svakidašnjeg heroja ili poluidiotske lude.

Partnerica u filmu zakonita mu je žena Demi Moore koja je i koproducentica filma, no redatelj Alan Rudolph je spretno izbjegao zamku obiteljskog filma. Naime, Demi Moore (gardisti se sjećaju nje iz filma »Duh« gdje je bila partnerica Patricku Swayzeu) ne glumi ženu Jimmy Urbanskog, nego obiteljsku prijateljicu Cynthia Kelllogg. Njegovu ženu tumači Glenne Headly koju smo zapamtili kao nježnu, tihu djevojku Dicka Tracya u istoimenom filmu.

U »Ubojitim mislima« ona je daleko od čednosti. Tumači bračnu žrtvu koju muž neprestano na nešto prisiljava.

Uglavnom, riječ je o obiteljskom teroru na kakvog u posljednje vrijeme sve više upozoravaju feminističke organizacije. Ona prima njegova obilježja i postaje mu sve sličnija što svršava umorstvom. Pritom joj pomaže Cynthia koja želi biti izvan toga, ali ne može se tomu othrvati. Nešto se lomi u njoj kad Joyce Urbanski nakon svoga ubicia i njezina muža. Ona se javlja u policiju i razmršuje se klupko čudnih odnosa sličnih onima u »Twin Peaksu« gdje nitko, zapravo, nije nevin.

Trendovski gledano, film bi mogao ući u kategoriju ove sezone vrlo popularnih »ženskih« filmova kao što je »Thelma i Louise« Ridleyja Scotta. No, očito je riječ o slučajnom preklapanju.

HRVATSKI VOJNIK

UBOJITE MISLI

Žene u »Ubojitim mislima« u prvom su planu, ali fabula se ipak okreće oko muškaraca i onoga što se u glavnom pripisuje muškarcima — nasilja (eto prilike da naši vojnici zorno vide kako to rade žene, barem na filmu). Osim toga, riječ je o projektu Demi Moore koja sve konce drži u svojim rukama. Osim što neusporedivo bolje izgleda negativca kojega se i publika odriče, Willis je dokazao kako gluma iz duologije »Umri muški« nije slučajna i kako se može nositi i sa zahtjevnijim zadacima nego što je tumačenje uloge svakidašnjeg heroja ili poluidiotske lude.

Našoj publici on je najbolje poznat s kulturnim filmom »Ulice straha« u kojem glavnu ulogu tumači Kris Kristofferson. Odličan stilist koji ima osjećaj za fabulu napravio je još jedno ostvarenje koje će vjerojatno dobiti prefiks »kultno«. Jer, »Ubojite misli« pripadaju kategoriji B-filmova koji nikad neće biti razvikanici poput »Zgodne žene« ili »Duh«, ali, doduše, ni umjetnički treirani kao što su Lynchova ostvarenja »Plavi baršun«, odnosno »Divlji u srcu«. Korištenje flashbackova, kružnih tokova kamere koji sugeriraju sve veću napetost kako film teče prema kraju ipak ne kulminiraju postmodernističkim svršetkom koji bi bio izvrstan — kad Cynthia, pošto u glavi »odvrti« pravu istinu, naglas izusti: »Bože, što da radim?!« (što je istodobno i poanta poznate skladbe »Talking Headsa« »Once in the Lifetime«). Film ima nekoliko kadrova više koji zlo i dobro smještaju na očevide gledateljstvu.

Unatoč tomu, posrijedi je film koji pokazuje kako izgleda dobro ispečen kinematografski zanat.

BOJAN

HRVATSKO GLAZBENO POMIRENJE

Zbog čega su u Hrvatskoj rockeri, kao i cijeli glazbeni svijet, stali na stranu »vlasti? Nije li upravo glazba ono što bi trebalo ići onkraj svakog služenja političkim grupacijama, strankama, nacijama? Nije li upravo glazba ono što je univerzalno, što nadilazi između ostalog i nacionalne podjele? To su pitanja koja more one Srbe koji su slušali i aplaudirali hrvatskim glazbenicima, a danas su u njih razočarani. Pitanja koja more nas nešto su drugačija. Jer mi ne shvaćamo da oni ne shvaćaju.

Mi ne shvaćamo kako jedan razuman momak kao što je to primjerice Bajaga može izjaviti da se u Hrvatskoj pišu pjesme po narudžbi. Nama se čini prirodnim da svatko, a ne samo glazbenici, prosvjeduju protiv terora i agresije, ne samo svoje zemlje, nego svugdje gdje do toga dolazi. Zato se pitamo, misle li oni koji u Srbiji tvrde da su hrvatski glazbenici upregnuti u užde vlasti doista da je naš rat pitanje sukoba dvaju voda. I pitamo se prihvataju li takvo objašnjenje i njihovi rockeri. Jer, barem bi rockeri trebali zagrebati po površini privida i iznijeti na danje svjetlo ono što se ispod te površine krije.

To je učinio Elvis, pokrenuvši veliku lavinu potisnutog mladalačkog bunta, prikrivenu ispod površine sretne američke obitelji poslijeratnog ekonomskog buma. To su učinili rockeri 60-ih odbacujući mit o Americi kao spasitelju slobodnog svijeta, shvativši da njihovi vršnjaci u Vijetnamu ginu da bi štitili tude ekonomske interese. To su učinili punkeri, štiteći one ljude i socijalne grupe koji su postali žrtve ubrzanog ritma što ga je nametnuto postindustrijsko društvo.

To što srpski glazbenici u raznim vladama i vlastima ne vide razliku, stvar je njihove misaone lijnosti. Jer lako je ostati na općenitom stavovima koji optužuju svaku vlast kao represivnu. Ali u trenutku u kojem se jedna od tih vlasti pretvara u agresora i zločinca, onda je ne prepoznati razliku opravdanje vlastita straha da se sazume stav i da se ustane protiv nepravde.

Poznato je da je tokom drugog svjetskog rata u Sjedinjenim Američkim

državama cijeli Hollywood udružio snage i stavio se u službu promičbe onih snaga koje su se suprotstavile nacizmu. Poznato je da su cijelokupnu aktivnost podredili borbi za slobodu, ali nisu bili optuživani za služenje režimu. Nije bilo bitno to što su bili svih mogućih nacionalnosti, ili oprečnih političkih opredjeljenja. Nije bilo bitno ni to što su već potkraj četrdesetih mnogi od njih bili proganjani zbog vlasti nesklonih političkih opredjeljenja. Jer ni tijekom rata nisu služili vlasti, već narodu koji je želio vlastitu slobodu. Američkim filmašima, kao i današnjim hrvatskim glazbenicima pošlo je za rukom da osluhnju i, kao istinski popularni umjetnici, izraze bilo naroda. Da li u tom svjetlu činjenica da glazbenici u Srbiji nisu plebiscitarno digli glas protiv Hrvatske znači da su neovisni, ili to da »bilo naroda« u Srbiji negdje duboko ipak krije sumnju u opravdanost ovog rata?

Naravno da u svim ovim skupnim i pojedinačnim projektima glazbenika ima samoreklame, zavisti, egoizma. Naravno da u njima sudjeluju i samodopadne i razmažene zvijezde. No, znači li to da oni ne poznaju osjećaje, pa tako ni osjećaj pravičnosti i domoljublja. Kaže se da u tim pjesmama caruje neukus i mediokritetstvo. Shvatljivo je da u trenutku u kojem nam se događaju stvari koje su veće i teže od riječi, mnogi žeče na neki način izraziti svu buru kojom proživljavaju ove dogadaje, ne shvaćajući da ne posjeduju svi vještini i dar potreban da bi se sve to izrazilo glazbom.

No, mora se reći da strogi kriteriji koje kritični esteti nameću, između ostaloga i našoj glazbenoj produkciji, ne stoje u potpunosti. Ne zato što bi se u ratu trebalo tolerirati nešto što ne bi u miru, što bi se trebali priviknuti na oskudicu u svemu, pa tako i u glazbi. Razlog leži u nečemu drugome. Pri vrednovanju naših ratnih pjesama zaboravlja se da se ona može ocjenjivati na notnom papiru ili kao zaboravljena ploča na polici. Dio pjesme je i onaj koji je sluša, koji je prima svom cijelim svoga glazbenog ukusa, svojih navika, znanja, svime onime što u tom trenutku osjeća. Onaj koji se njome koristi da bi razmršio neke osjećajne čvorove ili

TOP LISTA

Ugodno smo iznenadeni vašim brojnim glasovima za pjesme predložene u prošlom broju. Bojali smo se, naime, da nećete biti raspoloženi za pisanje pisama, osobito ako ste na ratištu. No, prema broju pisama upravo s ratišta, zaključujemo da vam se svidjela ideja da uključimo sve vas u oblikovanje našeg lista.

Osim predloženih pjesama, određen broj glasova dobile su i neke nove pjesme koje su time ušle na našu top-listu.

1. PSIHOMODO POP: Hrvatska mora pobediti (453)
2. ĐUKA ČAIĆ: Hrvatine (344)
3. CLF: Oslobođi nas Slobo (215)
4. ET: Molitva za mir (189)
5. MONTAŽSTROJ: Croatia in Flame (136)
6. CROATIAN BAND AID: Moja domovina (105)
7. TOMISLAV IVČIĆ: Stop the War... (82)
8. HTV2: Kad bi svj (73)
9. PRLJAVA KAZALIŠTE: Devedeseta (50)
10. BOA: Zemlja (16)

U zagrada naveden je broj glasova.

ČEKAM TE

Thalia band aid

Sanjam tvoje oči, Tvoje osmjehe,
sanjam Tvoje lice, Tvoje cijelove
Tebe nočas ljube zvjezdice
i mjesec naš i kriješnice
i noći daleke
i noći daleke.

Neka moja pjesma Tebi snage da
i znaj da samo Tvoja, Tvoja ja
sam sva.

Nikome Te ne dam voljeni
i sretni bit ćemo opet mi
i ja ću čekati, za Tebe živjeti.

Ne dam svoju zemlju,
sela, gradove

ne dam naše šume, polja, domove
ne dam našu lijepu Hrvatsku
i s Tobom sad ja branim nju
i znaj da čekam Te
i znaj da čekam Te.

Srušene će kuće opet stajati
i svako će se dijete opet smijati
i našu pjesmu čut će svi
jer Hrvatska, to svi smo mi.

Nek ljubav pobijedi
Nek ljubav pobijedi
Nek ljubav pobijedi

Dan polako svice, blijadi ova noć
iz zagrljaja moga na front Ti
moraš poć
ali ma gdje bio s Tobom je
i mjesec naš, i zvijezde sve
i znaj da čekam Te
i znaj da čekam Te.

Ti otvaraš vrata, tiho kuca sat
ne gledaj me tako, to tek je kise
kap
idi sada dušo, jutro je
idi sad, ne gledaj me
al' znaj da čekam Te
al' znaj da čekam Te.

Jednom ova jutra zauvijek će
proc
i večeri jedne Ti ćeš k meni doć
ali sad ću poslat andele
da kažu Ti da ljubim Te
da znaš da čekam Te.
da znaš da čekam Te.

Kad se noću budim Tebe nema tu
ja osjećam Tvoj dodir i čežnju
Tvoju svu
vratit će se dragi k meni Ti
i naš će san oživjeti
Ti znaš da ja to znam
Ti znaš da Tvoja sam.

ideja: Alma Prica, Barbara Živković, Branka Cvitković, Urša Raukar,
Doris Šarić-Kukuljica, Suzana Nikolić, Anja Šovagović-Despot
tekst: Lukas Nola & Anja Šovagović-Despot
aranžman: Neven Frangeš

NAJSTARIJA HRVATSKA VOJSKA

Hrvatska ratna povijest

Pisati o ratnoj i vojnoj povijesti hrvatskoga naroda nije jednostavan posao. Jer, i to je doskora, sve do pada komunističkog režima, bila zabranjena tema u nas. Stoga i nema pisanih djela o hrvatskoj vojnoj povijesti koja su nastala u posljednje vrijeme. Tek nekoliko publicističkih pregleda ili stručnih studija po časopisima, ali u svakom slučaju nedovoljno da bi se objasnila tako bogata vojna povijest kakva je hrvatska. Ipak, nezaobilaznim se čini djelo dr. Slavka Pavićića »Hrvatska vojna i ratna povijest i prvi svjetski rat«, objavljena u Zagrebu za rata, u kojoj se bez ideoloških opterećenosti opisuju i »katalogiziraju« dogadaji što su se zbili od doseljenja Hrvata na Balkanski poluotok do prvog svjetskog rata. Naravno, tu smo Pavićićevu knjigu koristili prigodom pisanja ovog podlistika, ali treba reći da zanimljivih podataka ima i u djelima Ferde Šišića, Vjekoslava Klaića, Nade Klaić i drugih hrvatskih povjesnika. No, suvremeno koncipirana historija hrvatske vojnica tek se mora napisati.

Drevni hrvatski ratnici

U najstarija svjedočanstva o hrvatskim vojnicima svakako možemo ubrojiti ono cara Mauricija iz razdoblja seoba naroda. Mauricije kaže da su ti drevni hrvatski ratnici bili poglavito pješaci, naoružani teškim štitom, drvenim lukom s otrovnim strelicama, mlatom, toporom i palicom. Bili su vješti borci, spretni u postavljanju zamki, borbama u močvarama i klancima. Imali su i bacače kamenja, kojima su tukli po osprednjim gradovima. Po istim izvorima, Hrvati su činili pomoćne cete Avara, koji su u sedmom stoljeću

lu. Bori se protiv Arbanasa (ostataka Ilira) i širi granice na ostale hrvatske zemlje i prema Albaniji.

U to doba Hrvati u panonskoj Hrvatskoj podupiru Karla Velikog i bore se na njegovoj strani protiv Avara. Hrvatske cete jurišale su na Hring, avarske tabor koji se nalazio između Dunava i Tise. Kad je on pao, Hrvati su se oslobođili Avara, istodobno padajući pod franačku vlast. Franci su vladali sve do Srijema i Fruške (tj. franačke) gore. Stoga je VIII. stoljeće obilježio ustakan Hrvata protiv Franaka. Godine 799. Hrvati su kod Trsata porazili markgrofa Ericha i izbacili franačke jedinice iz tog područja. Ipak, kad se 800. godine Karlo Veliki proglašio za cara Svetog rimskog carstva, Hrvati su sklopili sporazum kojime su ga priznali kao vrhovnog gospodara.

Na početku IX. stoljeća Hrvati su imali organiziranu vojsku. U Dalmatinskoj ili Bijeloj Hrvatskoj vladao je knez Borna, a u Panonskoj Hrvatskoj knez Ljudevit Posavski. Velikim je franačkim carstvom tada vladao Karlov nasljednik Ljudevit Pobožni, po čijem je nalogu markgrof Kadolach pokušao osvojiti Panonsku Hrvatsku. U bici između Kadolacha i Ljudevita Posavskog pobijedu Hrvati, u čemu se posebice istaklo hrvatsko konjištvo. No, bio je to tek početak sukoba s Francima koji je završio porazom Ljudevita Posavskog 822. godine. Naime, na franačku je stranu stao i knez Borna, čije su snage potučene kod Siska, pa se morao vratiti s preživjelim boricima. Tri velike franačke vojske uputio je na Posavsku Hrvatsku Ljudevit Pobožni preko (današnje) Slovenije. Ljudevit posavski suprotstavio im je utvrđene gradiće, te ih je ispočetka napadao manjim i slabijim jedinicama. Zatim je raspustio

Iza toga Hrvati se sukobljuju s Avarima oko Dalmacije, koja je bila središte Hrvatske. Dolazi i do sporazuma između dalmatinskog kneza koji je vladao južno od Zrmanje (do Cetine) i hrvatskog bana koji je vlast imao sjeverno od Zrmanje (do Raše). Kako navodi Pavićić, ban je zamjenik kralja i vrhovni zapovjednik kraljevih četa, što je označavalo kontinuitet hrvatske državnosti i pod Arpadovićima i Habsburzima. Južnohrvatski ili bjelohrvatski knez Radoslav ima pod svojim zapovjedništvom potkraj VII. stoljeća veliku vojnu si-

vojsku, preporučivši narodu gerilski otpor. Franci su se dvije godine zaredom, 820. i 821. morali povući, ali su zato 822. zavladrati opustošenom Hrvatskom. Povjesničari tvrde da je to prva velika ratna epizoda hrvatske povijesti.

Narodni vladari

U IX. se stoljeću započela u Dalmatinskoj Hrvatskoj razvijati mornarica. Prvi su mornari bili Neretljani, čiji su ratni brodovi osvojili mnoge dalmatinske otoke i postali gospodari srednjeg Jadrana. Hrvatski knez Vladislav također je, po nekim izvorima, imao snažnu ratnu mornaricu kojom se borio protiv Bizantinaca.

Granice Hrvatske za vrijeme narodnih vladara bile su na Drini i u Srijemu, gdje Hrvati dolaze u doticaj s Bugarima. Među hrvatskim knezovima osobito se ističu Domagoj i Mutimir. Domagoj je organizirao snažnu vojsku i ratnu mornaricu, dok se Mutimir osjećao dovoljno vojnički jakim da ne priznaje ni Zapadno ni Istočno rimsко carstvo. Mutimir, koji je vladao od 890. do 903. godine, nazivao se »divino munere Croatorum dux«. On je zaštitio istočne, zapadne i sjeverozapadne granice Hrvatske.

Ipak, za najmoćnijeg narodnog vladara smatra se knez, kasniji kralj Tomislav, koji je vladao između 903. i 928. godine. Tomislav je od Hrvatske napravio jaku vojnu silu i veliku državu koja je graničila s Madarima i Bugarima. Kao knez Tomislav je ujedinio Dalmatinsku i Panonsku Hrvatsku. Prema nekim izvorima imao je 60.000 konjanika i 100.000 pješaka, kao i moćnu ratnu mornaricu. Podaci se brojčano razlikuju kada se govori o snazi Tomislavovog brodovlja. Dr. Pavićić u navedenoj knjizi govori o 80 velikih brodova (svaki s 40 mornara) i 100 manjih brodova (s posadom od 10 do 20 ljudi). Tomislav je pomagao bizantskom caru Konstantinu V protiv Bugara, koje je porazio i na kopnu i na moru. Tomislav je nakon pobjede nad Bugarima proširio hrvatske granice, te se na Duvanjskom polju okrunio za prvog hrvatskog kralja 925. godine. Za vrijeme kralja Tomislava Hrvatska je bila najjača oružana sila u ovom dijelu Europe.

No, nakon njegove smrti slabe snage hrvatske vojske. Smanjuje se broj konjanika, pješaka i brodova. Sjaj hrvatske vojske vraćen je tek nakon više od stotine godina, kada je hrvatske snage obnovio kralj Petar Krešimir IV. Petar Krešimir učvrstio je hrvatske granice i pripojio Neretljane hrvatskoj državi. Ojačao je i ratnu mornaricu. Njegov

nasljednik bio je Dmitar Zvonimir, koji je u Krešimirovo doba bio ban sjeverne Hrvatske. Dmitar Zvonimir legendarni je hrvatski kralj koji je poginuo od nesložne hrvatske ruke, kad je želio povesti Hrvate u osvajanje Svetoga groba u Jeruzalemu. Njegova je smrt umnogome pridonijela potpadanju Hrvatske u personalnu uniju s Ugarskom.

Sudbonosna 1102. godina

Kralja Dmitra Zvonimira naslijedio je Stjepan II Krešimirović. Poslije njegove smrti došlo je među hrvatskim velmožama do velika razdora. Dio plemića postavio je na tron Petra Svačića,

PETAR SVACIC

dok je udova Dmitra Zvonimira, Jelena Lijepa, nastojala na prijestolje postaviti madarskog kralja Ladislava. Jelenu Lijepu podržavao je i značajan dio hrvatskog plemstva. Tako je došlo i do vojnog sukoba. Ladislav je zauzeo Sisak, ali nije se mogao kroz brda i klance, probiti do mora zbog otpora hrvatskih četa. Stoga se zadovoljio vladanjem između Drave i Siska, dok je u drugom dijelu Hrvatske i dalje vladao Petar Svačić. On je odbio sudjelovanje u križarskom ratu, pa je imao i sukoba s križarima.

Godina 1102. obilježila je čitavu hrvatsku povijest. Tada je ugarski kralj Koloman zavladao čitavom Hrvatskom. Poslije vojnog poraza protiv hrvatske vojske na Dravi Koloman je uspio postići »pacta conventu«, sporaz-

um s 12 hrvatskih plemena o tome da Petar Svačić nije hrvatski kralj, nego da Ugarska i Hrvatska imaju istog suverena. Došlo je do glasovite bitke kod Gvozda, današnje Petrove gore. Koloman je u svojoj vojsci imao i Hrvate iz ovih 12 plemena koja su ga podržavala. Ne zna se točno kakvu je vojsku imao Petar Svačić, ali vjerojatno je imao samo pješaštvo, bez konjice. Poraz Petra Svačića u bici na Gvozdu smatra se gubitkom hrvatske državne neodvisnosti, iako ni formalno ni stvarno nije Hrvatska prestala postojati kao država. Iza toga je Koloman, sada kao hrvatski kralj, ušao u starohrvatske gradove Knin, Nin i druge, dok je u Biogradu okružen za kralja. Dakako vladavinom Arpadovića, Hrvati su prestali funkcioniратi kao vojnički narod. Štoviše sljedećih stoljeća srednjeg vijeka borili su se u mnogim teškim bitkama, često daleko od Hrvatske.

Iduća velika bitka hrvatske vojske zbilja se 18. srpnja 1167. negdje oko Zemuna. Hrvati su se, zajedno s Madarima, borili protiv grčkih vojskovoda Gabrasa i Brane. Vodio ih je vojvoda Dionizije. Pod Dionizijevim zapovjedništvom borilo se nekoliko tisuća hrvatskih konjanika, pješaka, oklopnika i strijelaca. Ali, u tom su boju Grči bili nadmoćni, pa je njime i svršio dugogodišnji rat cara Emanuela i kralja Stjepana. Tada su cijela Hrvatska i Dalmacija potpale pod bizantsku vladavinu koja je potrajala 13 godina, do Emanuelove smrti. Bizantski carski namjesnik stolovao je u Splitu. Protiv njegove vlasti dogodilo se nekoliko pobuna: u Klisu kod plemena Kukara i Kacića i drugdje. Godine 1180. kralj Bela II враћa Hrvatsku i Dalmaciju pod vlast hrvatsko-ugarskog prijestolja.

Zanimljivo je i sudjelovanje Hrvata u križarskim ratovima u XIII. stoljeću. Vojsku, ne brojniju od 10.000 pješaka, s 250 konjanika, poveo je u borbu za sveti grob u Jeruzalemu kralj Andrija I 1217. godine. Ekspediciji su se priključili i brojni hrvatski, ugarski i austrijski plemići. Svi borci bili su označeni velikim križevima na haljama. U svetu zemlju dospjeli su preko Cipra. Kralj Andrija I proveo je tamo tri mjeseca, te se preko Bugarske vratio u Ugarsku. Značajnijih bitaka on i njegova vojska nisu imali, ali su mnogi križari pomrli od bolesti.

Sudjelovanje hrvatskih vojnika u križarskim ratovima samo je početak njihova ratničkog lutanja Europom, koje je potrajalo sve do kraja I svjetskog rata.

DUBRAVKO GRAKALIĆ

LINIJA FRONTE

HRVATSKI VOJNIK

Kritzak

A black and white photograph at the top shows several soldiers in military gear and helmets, some holding rifles, standing in what appears to be a war-torn or desert environment.

Istrijija hrvatske

19

92